

Handboek NVT

Leeswijzer Taalleesland
Nederlands voor het basisonderwijs
op Aruba (klas 3-klas 6)

Leerjaar 6

Thema 8

Wat doet dat beest nou?

Try-out versie

Colofon

Lidwina Solognier-Lamper (projectleider)
Mirella Wijngaarden
Laura Tonk
Marion Lopez
Wiljan Megens

Met dank aan:

Colegio Conrado Coronel, Colegio San Hose, Frans Teunissen, Aurita Arends,
Magriet Pourier, Merle Sint Jago

Uitgegeven door afdeling Curriculum, Directie Onderwijs Aruba

Opdrachtgever: Proyecto Scol Multilingual (PSML)

Handboek NVT**Wat doet dat beest nou?**

Dit handboek van thema 8 'Wat doet dat beest nou?' is onderdeel van het 'Handboek NVT', een aanpassing van de methode Taalleerland voor het vak Nederlands in het Arubaanse onderwijs klas 3-6.

Naast de methode is er een Handboek geschreven met de onderdelen: woordenschat, luisteren en spreken, leesbegrip, stellen, taalbeschouwing en spelling. Daarnaast wordt er in de lessen tijd ingeruimd voor lezen.

De aanpassing betreft onder andere het aantal lessen in verband met de beschikbare lestijd voor het Nederlands in de Scol Multilingual. Bij deze aanpassing is rekening gehouden met het feit dat de leerlingen in de moedertaalmethode 'Festival di Idioma' de taalvaardigheden zullen leren waarop het onderwijs in het Nederlands aansluit.

Andere aanpassingen zijn er met betrekking tot de context: aanpassing aan de Arubaanse context of een verduidelijking van de context met behulp van beelden. Ook komen taalverschillen Papiamentu – Nederlands aan bod in de desbetreffende lesuitwerkingen, bijvoorbeeld bij verschil in woord- of zinsbouw.

Veel taalplezier!

De projectgroep.

Inhoud handleiding thema 8

Colofon	2
Inhoudsopgave	5
Thema-inleiding	7
Overzicht lesdoelen	8
Lessen	11 - 118

Bijlagen

- Toetsbladen thema 8
- Controle toets dictee thema 8
- Alfabetische woordenlijst thema 8
- Spellinghulp

Thema-inleiding**Wat doet dat beest nou?**

Dit thema gaat over het gedrag van dieren. Enkele leerlingen introduceren dit thema bij Luisteren en Spreken 1 door een korte spreekbeurt over het gedrag van een huisdier of een ander dier te houden. In de lessen die volgen trekt een bonte stoet dieren voorbij: pinguïns, vleermuizen, hangbuikzwijnen en wilde zwijnen, spreeuwen, beren, wolven, mieren en nog veel meer.

Behalve het gedrag van al deze dieren is ook de manier waarop mens en dier met elkaar communiceren fascinerend.

Dat mensen altijd door het gedrag van dieren geboeid zijn geweest, blijkt uit de vele spreekwoorden en gezegden die op dieren betrekking hebben.

Ieder thema bestaat uit 20 lessen. De lessen 1-4, 6-9, 11-14 zijn taallessen, waarin het lezen van teksten is geïntegreerd; de lessen 5, 10 en 15 zijn spellingslessen; lessen 16/17 zijn toetslessen; lessen 18/19 zijn herhalings-/verdiepingslessen; in les 20 wordt het thema afgesloten.

De leerlingen beheersen aan het eind van thema 8 de volgende taalvaardigheden:

Woordenschat

- het passief en actief kennen van de doelwoorden van thema 8;
- het herkennen van betekenisrelaties tussen de doelwoorden van thema 8.

Taalbeschouwing

- het kennen van de betekenis van een aantal scheidbare en onscheidbare werkwoorden en de vormen hiervan in zinsdelen gebruiken.

Leesbegrip

- het aanwijzen van realistische en niet-realistische elementen in verhalen en gedichten.

Spelling

- de leerlingen oefenen hun auditief geheugen en schrijven een aantal zinnen en woorden uit al bekende spellingscategorieën.

Didactische tips

Aan het eind van een les staan soms didactische tips. Hierin worden meestal voor leerlingen onbekende woorden aangegeven.

Om deze woorden duidelijk te maken, kunt u te werk gaan volgens de methode die de woordenschatlessen gebruiken.

Een andere tip is om andere woordleerstrategieën te gebruiken:

- langere woorden splitsen in woorden die wel bekend zijn;
- gelijkenis zoeken in woorden in andere talen (Papiamentu, Engels, Spaans);
- een vertaling naar het woord in het Papiamentu.

Didactische tips kunnen ook tips geven met betrekking tot het bereiken van andere doelen in de lessen.

Overzicht lesdoelen		
Week 1		
Les 1	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>betrouwbaar, de (informatie)bron</i> en <i>raadplegen</i> .
	Luisteren en spreken	- De leerlingen praten met elkaar over het thema 'Wat doet dat beest nou?' - De leerlingen luisteren naar en reageren op een voorgelezen verhaal.
Les 2	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>het geslacht, het vrouwtje, het mannetje, de zeug, de beer, de ooi, de ram, de teef</i> en <i>de reu</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen het bestuderen van een weettekst, dat wil zeggen het vastleggen en navertellen van de hoofdzaken van de tekst. - De leerlingen oefenen het vergelijken van dieren op hun kenmerken.
Les 3	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de bio-industrie, de legbatterij, de bewegingsruimte, belemmerd, amper</i> en <i>zich niet verroeren</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen kennen de term 'lijdend voorwerp'. - De leerlingen oefenen het onderscheiden van zinnen met en zonder een lijdend voorwerp. - De leerlingen oefenen het vervangen van een lijdend voorwerp in een zin. - De leerlingen oefenen het afmaken van zinnen door een lijdend voorwerp toe te voegen.
Les 4	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>communiceren, contact hebben</i> en <i>op elkaar afstemmen</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen het bestuderen van een weettekst, dat wil zeggen het vaststellen en navertellen van de hoofdzaken van de tekst. - De leerlingen oefenen het vergelijken van dieren op hun kenmerken.
Les 5	Spelling	- De leerlingen oefenen het schrijven van leenwoorden uit het Engels. - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met <i>th</i> .
Week 2		
Les 6	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de bijenkorf, de leefgemeenschap, de kolonie</i> en <i>de zwerm</i> .
	Luisteren en spreken	- De leerlingen oefenen het vaststellen van het aantal alinea's van een voorgelezen tekst. - De leerlingen oefenen het kort weergeven van de inhoud van elke alinea.
Les 7	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de waarheid, de waarheid achterhalen, de vergissing, de leugen, de leugenaar, de leugendetector</i> en <i>de leugen doorzien</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen een aantal scheidbare en onscheidbare werkwoorden en gebruiken de vormen hiervan in zinsverband.
Les 8	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de herbivoor, de carnivoor, de omnivoor, de verbranding, verteren (van voedsel), teren op</i> en <i>het dieet</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen het maken van een samenvatting. - De leerlingen oefenen het beoordelen van samenvattingen. - De leerlingen oefenen het verschil tussen fictie- en non-fictieteksten. - De leerlingen oefenen het aanwijzen van realistische en niet-realistische elementen in dierenverhalen.
Les 9	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>het ongedierte, de luis, de overlast, bestrijden, verjagen, de aard</i> en <i>soortgelijk</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen het gebruik van de voegwoorden 'voordat', 'nadat', 'terwijl', 'zolang', 'zodra', 'sinds' en 'sedert' en het maken van zinnen ermee. - De leerlingen oefenen het gebruiken van de voorzetsels 'sinds' en 'sedert' en het maken van zinnen ermee.
Les 10	Spelling	- De leerlingen oefenen het schrijven en de uitspraak van leenwoorden uit de Franse taal. - De leerlingen oefenen het schrijven van werkwoordvormen. - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met <i>th</i> .

Thema 8

Wat doet dat beest nou?

Week 3		
Les 11	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de rangorde, het leiderschap, onderdanig, het territorium, de indringer</i> en <i>verdedigen</i> .
	Stellen	- De leerlingen oefenen het maken van een schema van een weettekst over dieren. - De leerlingen oefenen het uitwerken van dit schema tot een samenvatting.
Les 12	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>het experiment, het proefkonijn</i> en <i>uittesten</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen het maken van een samenvatting. - De leerlingen oefenen het beoordelen van samenvattingen. - De leerlingen oefenen het aanwijzen van realistische en niet-realistische elementen in dierenverhalen en dierengedichten.
Les 13	Woordbegrip	- De leerlingen oefenen het vergelijken van een zelfbedachte betekenis van een moeilijk woord met die in het woordenboek.
	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen het begrijpen en toepassen van spreekwoorden en gezegden met betrekking tot dieren.
Les 14	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>invoeren, de export, de stroper, de jager, illegaal</i> en <i>legaal</i> .
	Stellen	- De leerlingen oefenen het schrijven van een verhaalbegin waarin de ruimte/omgeving wordt beschreven. - De leerlingen oefenen het zich bewustmaken van de afwisseling beschrijving - dialoog. - De leerlingen oefenen het schrijven van een alinea bij het kopje van een weettekst.
Les 15	Spelling	- De leerlingen oefenen het schrijven en uitspreken van leenwoorden uit de Engelse en Franse taal. - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met <i>au</i> of <i>ou</i> . - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met <i>th</i> . - De leerlingen oefenen het schrijven van werkwoordvormen.
Week 4		
Les 16/17	Diagn. toets	
	Spelling	- het schrijven van leenwoorden uit de Engelse en Franse taal - het schrijven van meerlettergrepige woorden met <i>au</i> of <i>ou</i> - het schrijven van woorden met <i>th</i> - het schrijven van werkwoordvormen op de juiste manier
	Stellen	- het samenvatten van een weettekst
	Taalbeschouwing	- het kennen van de betekenis van een aantal scheidbare en onscheidbare werkwoorden en de vormen hiervan in zinsdelen gebruiken
	Leesbegrip	- het aanwijzen van realistische en niet-realistische elementen in verhalen en gedichten
	Woordenschat	- de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen - de betekenisrelaties tussen de woorden van Woordclusters beheersen
Les 18/19	Herh./verdieping	
	Spelling	- getoetste doelen
	Leesbegrip	- getoetste doel
	Taalbeschouwing	- getoetste doelen
	Woordenschat	- getoetste doel
	Verdieping	- een aantal doelen dat bij de lessen Taalbeschouwing aan de orde is gekomen
Les 20	Thema-afsluiting	- De leerlingen maken met de hele klas een dierenencyclopedie. Zij overleggen in tweetallen over hun voorkennis en wat ze willen weten over het gekozen dier (spreken en luisteren). Dit wordt opgeschreven (stellen). Zij zoeken in tweetallen informatie op internet over het gekozen dier (internetvaardigheden en lezen). Met de opgedane kennis schrijven zij een korte weettekst (stellen).

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **betrouwbaar**, **de (informatie)bron** en **raadplegen**.
- De leerlingen praten met elkaar over het thema 'Wat doet dat beest nou?'
- De leerlingen luisteren naar en reageren op een voorgelezen verhaal.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordspoor 1

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 1 t/m 5

Vorbereiding

- U zet het filmpje 'Internet' klaar:
<http://www.schooltv.nl/video/internet-de-hele-wereld-heeft-internet-maar-hoe-werkt-het-precies>.

Betekenis van woorden

betrouwbaar: Iemand is betrouwbaar, als hij te vertrouwen is. Bijvoorbeeld: Die jongen is betrouwbaar. Over informatie kun je ook zeggen of het wel of niet betrouwbaar is. Bijvoorbeeld: Niet alle informatie op internet is betrouwbaar.

de (informatie)bron: Uit een bron kun je informatie halen. Je noemt zo'n bron dan wel een informatiebron. Een boek over dieren is een informatiebron voor alles wat over dieren gaat.

raadplegen: Raadplegen is iemand iets vragen of ergens iets in opzoeken als je iets niet weet of advies wil, bijvoorbeeld in een woordenboek.

Start**10**

U begint de les

vandaag met een korte vertelling over het gedrag van uw huisdier (of een willekeurig dier). Na afloop zegt u:

“Nu mag een aantal leerlingen ook iets over het gedrag van hun huisdier of een dier vertellen, want het nieuwe thema is: ‘Wat doet het beest nou?’.

U geeft een aantal leerlingen een beurt om iets over het gedrag van hun huisdier of een ander willekeurig dier te vertellen.

Na afloop hiervan geeft u de leerlingen gelegenheid om op de inhoud van de korte vertellingen te reageren.

Kern – Instructie 1	15
----------------------------	-----------

U zegt:

“Als je over iets vertelt, of een spreekbeurt of werkstuk voorbereidt, heb je natuurlijk informatie over het onderwerp nodig, want je weet zelf niet alles. Je kunt informatie op verschillende manieren verkrijgen, bijvoorbeeld uit een krant, nieuwsbericht op tv, internet, een boek, een tijdschrift enzovoort. Dit noemen we **informatiebronnen**. Een **informatiebron** is dus iets waar je informatie uit kunt halen. Als je een **informatiebron raadpleegt**, zoek je er iets in op. Je moet wel altijd goed nakijken of je **informatiebron** die je **raadpleegt** wel **betrouwbaar** is. **Betrouwbaar** betekent te vertrouwen. Dus je moet checken of de informatie uit je **informatiebron** wel correct is.”

U laat de leerlingen Woordweb 1 (van Woordspoor 1) zien en legt de woorden van het Woordweb uit. Voeg eventuele aanvullingen met behulp van post-it's bij het Woordweb. Nadat u de woorden hebt uitgelegd, kunt u een kort gesprekje met de leerlingen aangaan. Daarbij herhaalt u de woorden opnieuw. Daarna kunt u de leerlingen eventueel vragen naar hun ervaringen.

U kunt de volgende vragen stellen:

- Welke **informatiebron** vind jij prettiger? Het internet, de krant of een nieuwsprogramma op de televisie? Waarom?
- Welke **informatiebronnen raadpleeg** jij als je (bijvoorbeeld) een werkstuk moet maken? (internet, boeken, tijdschriften, krant, een deskundige)
- Heb jij wel eens een **informatiebron geraadpleegd** die niet **betrouwbaar** was? Zo ja, welke?

Kern – Instructie 2	15
----------------------------	-----------

Vervolgens zegt u:

“Er zijn vier **informatiebronnen** die je voor het krijgen van informatie kunt **raadplegen**.”

U schrijft op het bord:

Informatiebronnen/manieren om aan informatie te komen:

1 Vraag het jezelf.

2 Vraag het een ander.

3 Vraag het de boeken/internet.**4 Onderzoek zelf de informatie.**

U zegt:

- “Nummer 1 is natuurlijk heel eenvoudig. Je schrijft op wat je al van het onderwerp weet. We hebben dat al vaker gedaan, bijvoorbeeld met een Woordweb.
- Nummer 2 is ook eenvoudig. Je kunt vragen stellen aan iemand die veel over het onderwerp weet. Je weet natuurlijk niet zeker of de informatie **betrouwbaar** is.
- Nummer 3 kennen jullie natuurlijk ook al. Je kunt heel veel dingen opzoeken in een encyclopedie, een woordenboek, een atlas. Dat zijn **betrouwbare bronnen**. Ik voeg er ook meteen aan toe: het internet. Soms moet je je bij informatie van internet wel afvragen of **de informatiebron betrouwbaar** is.
- Dan nog nummer 4: Je kunt natuurlijk ook zelf informatie bestuderen en onderzoeken.”

U laat deze informatie op de leerlingen inwerken en vervolgt:

“Stel je voor dat je een spreekbeurt wilt houden over de shoco. Laten we eens kijken hoe we deze vier **informatiebronnen** dan zouden kunnen **raadplegen**.”

U laat de leerlingen bij elke **informatiebron** concrete voorbeelden noemen.

U zegt:

- “De eerste **bron** is altijd heel eenvoudig: Wat weet je al van het onderwerp af?
- Bij de tweede **bron** kan gedacht worden aan een bioloog, een Parkranger van Parke Arikok, enzovoort.
- Bij de derde **bron** kun je boeken gebruiken. Je kunt ook op zoek gaan op internet.
- Bij de vierde bron kan gedacht worden aan een eigen observatie van een shoco. Het is heel handig om deze indeling te onthouden bij de voorbereiding van een spreekbeurt of een werkstuk.

U neemt kort opdracht 1 en 2 op bladzijde 1 en 2 van het Werkboek samen door. De leerlingen maken de opdrachten zelfstandig. Indien nodig biedt u hulp.

Samen met de leerlingen kijkt u de opdrachten na.

Extra opdrachten: - Werkboek 8, opdracht 3, bladzijde 3 t/m 5.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U zegt:

“We weten allemaal wat internet is en we gebruiken het met z’n allen dagelijks. Maar hoe werkt internet nu eigenlijk precies?”

Daarna start u het filmpje ‘Internet’. (<http://www.schooltv.nl/video/internet-de-hele-wereld-heeft-internet-maar-hoe-werkt-het-precies>).

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Didactische tip:

Als u een gesprekje voert met de leerlingen waarin u de nieuwe woorden regelmatig laat terugkomen, kunt u de voorbeelden van de leerlingen op post-it's schrijven om de woordparachute mee uit te breiden.

Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden vallen. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen.

Antwoorden

Werkboek blz. 1 en 2

1

1 de kapster

2 Een van de volgende redenen is goed:

- omdat de kapster verstand van ‘haar’ heeft, het is haar beroep.
- omdat de tekst van opa veel vraagzinnen bevat. Hij laat merken dat hij het ook niet helemaal weet.
- omdat je de betekenis zelf weet of hebt opgezocht.

2

1 brulapen

2 in het Zuid-Amerikaanse regenwoud

3 om andere mannetjes brulapen te waarschuwen om niet in hun buurt te komen

4 bron: Encyclopedie van Vragen en Antwoorden.

5 Het antwoord ‘ja’ of ‘nee’ moet kloppen met het argument dat de leerling geeft.

Extra opdrachten

Werkboek blz. 3 t/m 5

3

Leerlingen kunnen zelf hun ‘toets’ nakijken:

- 1 *Een wild dier gehoorzaamt de mensen niet. Het kan dus gevaarlijk zijn.
Veel van de wilde dieren leven vrij.
Een tam dier is gewend aan mensen. Je kunt het aaien.*
- 2 *Onder dieren met een vacht kun je bijvoorbeeld een hond of poes of (ijs)beer hebben staan.
Dieren met schubben zijn vissen. En dieren met veren zijn vogels, eenden of kippen.*
- 3 *A duiventil, B bijenkorf, C spinnenweb, D kippenhok of kippenren.*
- 4 *Een koe is een herkauwer, dus daar moet het rondje omheen.*
- 5 *Onder de parachute staat: watervogels, roofvogels, zangvogels.*
- 6 *Je antwoord bij A is ongeveer: Je houdt je eigen mening vast, ook al heb je niet gelijk.
Je antwoord bij B is ongeveer: Je vindt dat je iets heel goed gedaan hebt.
Of je vindt dat je iets heel moois hebt. Iedereen mag het weten.*
- 7 *Twee van de volgende vier kenmerken moeten genoemd zijn: Een roofdier jaagt, heeft klauwen, scherpe tanden of een snavel. Hij jaagt op prooien.*

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **het geslacht, het vrouwtje, het mannetje, de zeug, de beer, de ooi, de ram, de teef** en **de reu**.
- De leerlingen oefenen het bestuderen van een weettekst, dat wil zeggen het vastleggen en navertellen van de hoofdzaken van de tekst.
- De leerlingen oefenen het vergelijken van dieren op hun kenmerken.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordcluster 1
- Woordweb 3, Woordspoor 3 (groep 7, thema 12 'We zijn op elkaar')

Individueel

- Leeswijzer 3
- Taalleesboek 3, bladzijde 6 t/m 10
- Taalschrift
- Werkboek 8, bladzijde 6 t/m 9

Voorbereiding

- U zet het filmpje 'Voortplanting van (Adélie)pinguïns' <http://www.schooltv.nl/video/voortplanting-van-pinguins-leven-in-een-vrieskist> of 'Een vliegende hond' <http://www.schooltv.nl/video/een-vliegende-hond-lust-een-vleermuis-fruit> klaar.

Betekenis van woorden

de beer:	Een beer is een mannetjesvarken.
het geslacht:	Als je van het vrouwelijk geslacht bent, ben je een vrouw. Als je van het mannelijk geslacht bent, ben je een man.
het mannetje:	Bij dieren is een mannetje een mannetjesdier.
de ooi:	Een ooi is een vrouwtjesschaap.
de ram:	Een ram is een mannetjesschaap.
de reu:	Een reu is een mannetjeshond.
de teef:	Een teef is een vrouwtjeshond.
het vrouwtje:	Bij dieren is een vrouwtje een vrouwtjesdier.
de zeug:	Een zeug is een vrouwtjesvarken.

Start**5**

U zegt:

"Kinderen, help eens even. Ik kan niet op een woord komen. Ik heb gisteren bij Santa Rosa een heel erg grote mannetjeskoe gezien. Maar zo'n dier heet geen mannetjeskoe. Help me eens even, hoe noem je een mannetjeskoe ook alweer?"

Kern – Instructie 1

10

U zegt:

“Juist! **Het vrouwtje** heet de koe en **het mannetje** heet de stier. Wel makkelijk dat er voor mannetjesdieren en vrouwtjesdieren verschillende namen bestaan. Dan weet je tenminste direct waar het over gaat, over **het mannetje**, of over **het vrouwtje**. Een **vrouwtje** (of vrouw bij mensen) is van het vrouwelijk **geslacht**. Een **mannetje** (of man bij mensen) is van het mannelijk **geslacht**. Een varken kan zowel van het mannelijk **geslacht** als van het vrouwelijk **geslacht** zijn. Maar een vrouwtjesvarken heet **de zeug** en het mannetjesvarken **de beer**. Een vrouwtjesschaap heet **de ooi** en het mannetjesschaap **de ram**. Een vrouwtjeshond heet **de teef** en de mannetjeshond **de reu**.”

U toont Woordweb 1 (en eventueel Woordweb 3 van groep 7, thema 12). U bespreekt de Woordkast en vult deze samen met de leerlingen verder in aan de hand van de volgende vragen:

- “Is een **ooi** een varken, een hond of een schaap?” (een vrouwtjesschaap)
- “Welke woorden horen bij de hond?” (**de teef** en **de reu**)
- “Hoe heet een vrouwtjeskat en hoe een mannetjeskat?” (poes/kat, kater)
- “Kennen jullie nog meer voorbeelden van namen van vrouwtjesdieren en mannetjesdieren?” (koe - stier, geit - bok, kip - haan, merrie - hengst, ezelin - ezelhengst)

U neemt de opdrachten 1 en 2 op bladzijde 6 en 7 met de leerlingen door. De leerlingen maken deze opdrachten vervolgens zelfstandig.

Indien nodig biedt u hulp.

Samen met de leerlingen kijkt u de opdrachten na.

Kern – Instructie 2

25

U zegt:

“Wie heeft er wel eens over Adéliepinguïns, vliegende honden en vliegende herten gehoord?” (U laat enkele leerlingen reageren.)

U vervolgt:

“In deze les gaan we lezen over de genoemde dieren en leer je hoe je de hoofdzaken uit teksten kunt opschrijven en onthouden.

Wanneer een schrijver een weettekst gaat schrijven, denkt hij eerst na over het onderwerp.

1. Hij bedenkt een aantal vragen over dat onderwerp en in de tekst probeert hij antwoorden op die vragen te geven.

2. De vragen die hij vooraf heeft bedacht, bepalen de deelonderwerpen van de tekst. Als je zijn vragen kent, kun je dus ook de deelonderwerpen ontdekken.”

U neemt opdracht 1.1 op bladzijde 6 van het Taalleesboek samen door. De leerlingen maken de opdracht zelfstandig.

Daarna leest u samen met de leerlingen de tekst ‘Steentjes als cadeautje’ op bladzijde 6 van het Taalleesboek.

U vraagt:

“Welke vragen heeft de schrijver zich hier vooraf gesteld?”.

U schrijft deze vragen op het bord (opdracht 1.2 en 1.3 op bladzijde 6 en 7 van het Taalleesboek):

- 1 Waar komen de Adéliepinguïns voor?**
- 2 Welke vreemde gewoonte hebben ze?**

U vraagt vervolgens:

“Wat zijn de deelonderwerpen van deze tekst?” (vóórkomen en steentjes zoeken)

Deze deelonderwerpen schrijft u achter de bijpassende vraag op het bord. De leerlingen zien zo de relatie tussen beide:

- 1 Waar komen de Adéliepinguïns voor? - vóórkomen**
- 2 Welke vreemde gewoonte hebben ze? - steentjes zoeken**

Vervolgens maakt u samen met de leerlingen opdracht 3.1 en 3.2 op bladzijde 8 van het Werkboek en laat u ze even kort opdracht 3.3 voorbereiden.

U laat vervolgens een leerling de tekst ‘Steentjes als cadeautje’ in eigen woorden navertellen (opdracht 3.3) met behulp van het schema bij opdracht 3.1 van het Werkboek.

Dan neemt u de tekst ‘Vleermuizen’ op bladzijde 7 van het Taalleesboek samen door. U gaat na of de leerlingen de term ‘in tegenstelling tot’ begrepen hebben en licht deze toe.

U vraagt wederom:

“Welke vragen heeft de schrijver zich hier vooraf gesteld?” en
“Wat zijn de deelonderwerpen van deze tekst?”

Ook nu schrijft u de vragen en de deelonderwerpen naast elkaar op het bord en wijst u weer op de onderlinge relatie:

- 1 Waar komen vleermuizen voor? - vóórkomen**
- 2 Welke soorten zijn er? - soorten: vruchtenetende en insectenetende**

U laat de leerlingen vervolgens in tweetallen het schema van opdracht 4.1 op bladzijde 9 van het Werkboek invullen en laat daarna opdracht 2.2 op bladzijde 8 van het Taalleesboek maken. Vervolgens kunnen de leerlingen opdracht 4.2 voorbereiden.

U bespreekt het schema samen en laat een leerling de tekst ‘Vleermuizen’ in eigen woorden navertellen met behulp van het schema van opdracht 4.1.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 3 t/m 5, bladzijde 8 t/m 10.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U kunt als afsluiting een filmpje over de Adéliepinguïns of vleermuizen laten zien. U kunt er zelf één kiezen of u laat de leerlingen kiezen.

Daarna start u het filmpje over ‘Voortplanting van (Adélie)pinguïns’ (<http://www.schooltv.nl/video/voortplanting-van-pinguins-leven-in-een-vrieskist>) of het filmpje over ‘Een vliegende hond’ (<http://www.schooltv.nl/video/een-vliegende-hond-lust-een-vleermuis-fruit>).

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 6 t/m 8

1.1

vijf eigen vragen bij het gestelde onderwerp

1.2

eigen antwoord

1.3

De schrijver heeft zich de volgende vragen gesteld:

- 1 Waar komen de Adéliepinguïns voor?
- 2 Welke vreemde gewoonte hebben ze?

2.1

- 1 Waar komen vleermuizen voor?
- 2 Welke soorten zijn er?

2.2

	grootte	voedsel
vliegende hond	vleugels = 1,50 m.	vruchten
hoefijzerneusvleermuis	lichaam = 7 cm.	insecten

Werkboek blz. 6 t/m 9

1**het mannetje**

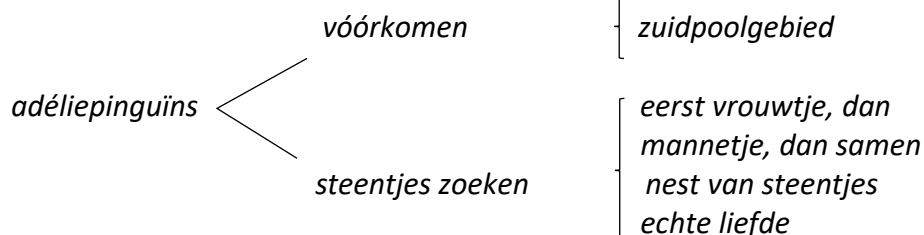
de beer
de ram
de reu
de kater
de stier
de bok

het vrouwtje

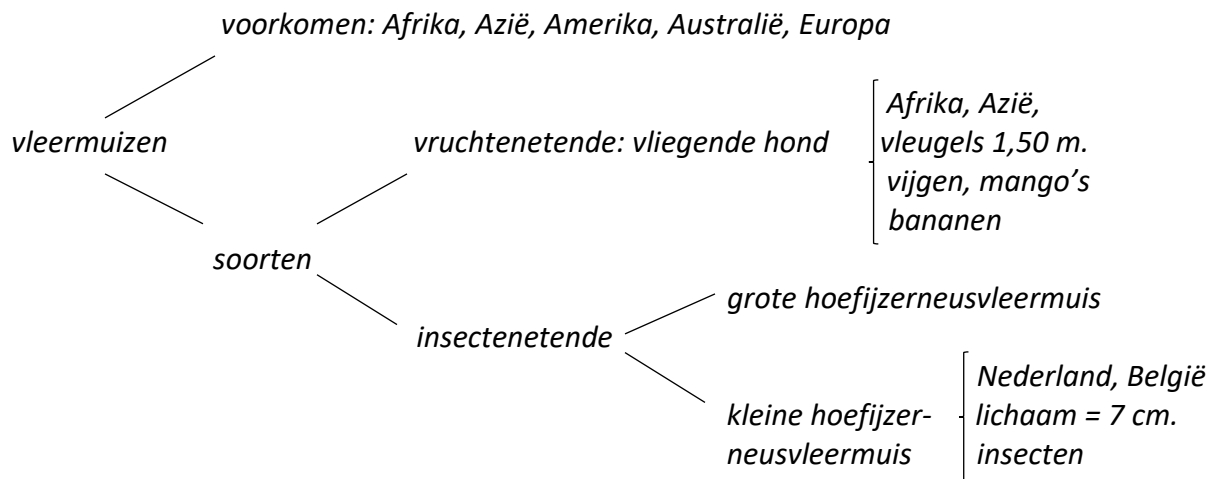
de zeug
de ooi
de teef
de poes
de koe
de geit

2

- 1 Honden kunnen blaffen, in tegenstelling tot bijvoorbeeld poezen (of andere dieren die niet blaffen).
- 2 Een beer is een mannetjesvarken, in tegenstelling tot een zeug.
- 3 Een zeug is een vrouwtjesvarken, in tegenstelling tot een beer.
- 4 Een reu is een mannetje, in tegenstelling tot een teef.
- 5 Een beer heeft een pels, in tegenstelling tot een vogel of andere dieren die geen pels hebben).

3.1 en 3.2

4.1

extra opdrachten

Taalleesboek blz. 8 t/m 10

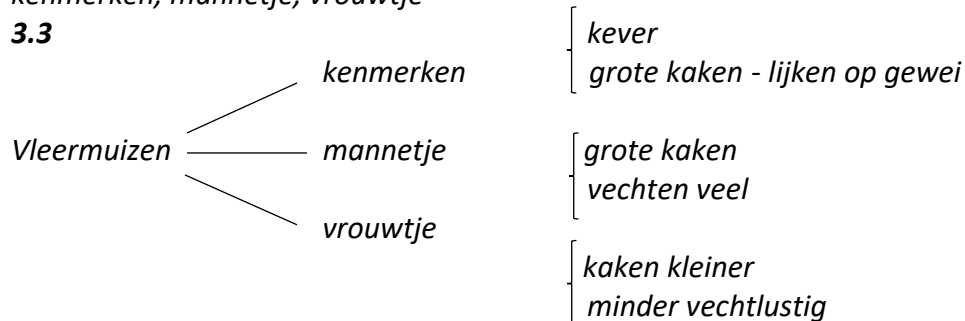
3.1

- 1 Wat zijn vliegende herten?
- 2 Hoe zien de mannetjes eruit en hoe gedragen ze zich?
- 3 Hoe zien de vrouwtjes eruit en hoe gedragen ze zich?

3.2

kenmerken, mannetje, vrouwtje

3.3

4

Wat eten mensen en dieren?

5.1

Wat eten ze?

<i>mens</i>	<i>vlees, groente, rijst, pizza, friet</i>
<i>koala</i>	<i>eucalyptusbladeren</i>
<i>leeuw</i>	<i>zebra, antilope, gnoe</i>
<i>pinguïn</i>	<i>vis, inktvis, garnalen</i>
<i>beer</i>	<i>wortels, knollen, zalm, honing</i>

5.2

Mensen en beren eten niet één soort voedsel maar veel meer soorten. Ze zijn beide alleseters, dat wil zeggen dat ze zowel plantaardig als dierlijk voedsel eten.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de bio-industrie, de legbatterij, de bewegingsruimte, belemmerd, amper** en **zich niet verroeren**.
- De leerlingen kennen de term 'lijdend voorwerp'.
- De leerlingen oefenen het onderscheiden van zinnen met en zonder een lijdend voorwerp.
- De leerlingen oefenen het vervangen van een lijdend voorwerp in een zin.
- De leerlingen oefenen het afmaken van zinnen door een lijdend voorwerp toe te voegen.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 5, Woordcluster 5 (groep 8, thema 3 'Dieren hebben ook rechten')
- Woordweb 6, Woordcluster 6 (groep 8, thema 3 'Dieren hebben ook rechten')

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 10 t/m 13
- Taalleesboek 3, bladzijde 10 t/m 14
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet de filmpjes 'Megastallen. Duizenden dieren in kleine hokjes.'
<http://www.schooltv.nl/video/megastallen-duizenden-dieren-in-kleine-hokjes>
 en 'Biologische boerderij. Een beter leven voor dieren.'
<http://www.schooltv.nl/video/biologische-boerderij-een-beter-leven-voor-dieren>

klaar.

Betekenis van woorden

- amper:** Amper betekent: bijna niet of nauwelijks. Bijvoorbeeld: Ik had zo'n pijn in mijn been, ik kon amper lopen.
- belemmerd:** iets wat jou belemmert, maakt dat je niet kunt doen wat je wilde doen. Bijvoorbeeld: Die grote boom voor het huis heeft jarenlang mijn uitzicht belemmerd.
- de bewegingsruimte:** Bewegingsruimte hebben, betekent dat je kunt bewegen zoveel je maar wilt en waarheen je maar wilt. Bijvoorbeeld: In zijn nieuwe grote hok heeft het konijn veel meer bewegingsruimte dan in zijn oude kleine hok.
- de bio-industrie:** In de bio-industrie worden heel veel kippen, varkens en koeien in een kleine ruimte gehouden. Daardoor kan de boer veel geld verdienen aan vlees of de eieren, terwijl de verzorging van de dieren niet veel kost. In de bio-industrie is geld verdienen belangrijker dan het geluk en de gezondheid van de dieren.
- de legbatterij:** De legbatterij is een lange ruimte met een heleboel kleine hokjes, waarin veel kippen samenleven en eieren leggen.

Start	5
--------------	----------

U zegt:

“Vandaag leren jullie een nieuw zinsdeel: het lijdend voorwerp. We gaan bespreken wat dat is en wanneer je het gebruikt.”

U gaapt en zegt:

“Ik heb me vanmorgen een beetje verslapen. Daardoor had ik geen tijd voor mijn ontbijt. En dat mis ik wel hoor! Ik eet ’s ochtends altijd een lekker eitje. Heerlijk vind ik dat! Maar het moet wel een scharreleitje zijn, anders smaakt het me niet...”

U vervolgt:

“Een scharreleitje komt van een kip die lekker buiten rond kan lopen. Maar die eieren zijn wel duurder dan de eieren van een boer die duizenden kippen in zijn stal heeft. Zo zijn er ook koeien en varkens die vrij kunnen rondlopen en genieten van de zon en het gras. Na een tijdje worden deze koeien en varkens geslacht. Het zijn bio-koeien en bio-varkens en het vlees is ook duurder dan het vlees van een boer die heel veel dieren in zijn stallen heeft. Het kost de boeren veel geld om de dieren te verzorgen. Daarom stoppen ze soms duizenden beesten in een stal. Dat doen ze om geld te besparen. Ze kunnen dan het vlees voor minder geld verkopen. Kijk maar eens naar het volgende filmpje.”

U start vervolgens het filmpje ‘Megastallen. Duizenden dieren in kleine hokjes’ (<http://www.schooltv.nl/video/megastallen-duizenden-dieren-in-kleine-hokjes>).

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Kern – Instructie 1	15
----------------------------	-----------

U vervolgt:

“Ik let bij het eieren kopen altijd op wat er op de doos staat. Ik koop de eieren alleen als er ‘scharrelei’ op staat. Een scharrelei is een ei van een

scharrelkip. Dat is een kip die buiten en in haar hok ruimte heeft om rond te lopen.

Heel anders is dat voor kippen die leven in een **legbatterij**. De **legbatterij** is een lange ruimte met een heleboel kleine hokjes, waarin veel kippen samenleven en eieren leggen. De kip in zo'n klein hokje heeft maar heel weinig **bewegingsruimte**. **Bewegingsruimte** hebben, betekent dat je kunt bewegen zoveel je maar wilt en waarheen je maar wilt. Als je wandelt in de duinen, heb je veel **bewegingsruimte**. In zo'n omgeving wordt je **bewegingsruimte** door vrijwel niets of niemand **belemmerd**. Iets wat jou **belemmert**, maakt dat je niet kunt doen wat je wilde doen. In de duinen heb je alle ruimte om je vrij te bewegen. Dat is voor de kippen in een **legbatterij** wel anders! In zo'n **legbatterij** kunnen kippen zich **amper** bewegen, zo weinig ruimte hebben ze. **Amper** betekent: nog maar net. **Legbatterijen** horen bij **de bio-industrie**. De **bio-industrie** is het houden van heel veel dieren in een kleine ruimte, bijvoorbeeld kippen, koeien of varkens. Door veel dieren in een kleine ruimte te stoppen, kan de boer veel geld verdienen aan het vlees of aan de eieren, terwijl de verzorging van de dieren niet veel kost. In **de bio-industrie** staat het geld verdienen op de eerste plaats en komen het geluk en gezondheid van de dieren op de tweede plaats. De **bio-industrie** heet niet voor niets 'industrie'. In **de bio-industrie** wordt de verzorging van dieren vaak door machines geregeld. Het zijn namelijk te veel dieren om nog met de hand te kunnen voeren. Er is daardoor weinig contact tussen mens en dier. En tussen de dieren onderling is slecht contact (omdat er veel te veel dieren op elkaar gepakt zitten) of géén contact.

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van Woordweb 5 en 6 (groep 8, thema 3 'Dieren hebben ook rechten').

U stelt de volgende vragen:

- "Wie van jullie heeft thuis een huisdier in een hok? Vertel er iets over: Hoe groot is het hok? Vind je het hok groot genoeg voor je huisdier? Mag je huisdier er wel eens uit, om vrij rond te lopen?"
(**bewegingsruimte/belemmerd**)
- "In de **bio-industrie** zijn het geluk en de gezondheid van de dieren minder belangrijk dan geld verdienen. Vind jij de gezondheid en het geluk van dieren wel of niet belangrijk? Vertel waarom."

- Het vlees en de eieren van dieren die gelukkig en gezond hebben geleefd, zijn volgens kenners veel lekkerder dan het vlees en de eieren van dieren uit de **bio-industrie**. Maar het vlees en de eieren zijn ook duurder. Veel mensen kiezen daarom toch voor producten uit de **bio-industrie**. Omdat mensen de producten blijven kopen, kan de **bio-industrie** blijven bestaan. Vind jij dat goed of niet goed? Vertel waarom.
- Steeds meer mensen kiezen voor biologisch vlees. Dat is vlees van dieren die een gezond leven hebben gehad, met voldoende **bewegingsruimte**. Dat staat dan ook vermeld op de verpakking van het vlees. Op de verpakking van vlees of eieren van dieren uit de **bio-industrie** staat niet hoe slecht de dieren het hebben gehad. Zou jij het wel of geen goed idee vinden om dit op de verpakking te vermelden? Vertel er iets over.”

U neemt opdracht 1 en 2 op bladzijde 11 van het Werkboek samen door. De leerlingen maken de opdrachten zelfstandig. Indien nodig biedt u hulp.

U bespreekt samen met de leerlingen de antwoorden van de opdrachten.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 3 en 3.1, bladzijde 12 en 13

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

1 De kip kakelt.

2 De kip ziet een worm.

U zegt:

“Kijk eens goed naar deze twee zinnen. Wat doet de kip in zin 1?”
(Ze kakelt.) “En wat doet de kip in zin 2?” (Ze ziet een worm.)

U vraagt:

“Wat is de persoonsvorm in zin 1 en in zin 2?” (kakelt, ziet) “Bij ‘kakelt’ in zin 1 heb je verder niets nodig om een goede zin te maken. Bij ‘ziet’ in zin 2 moet je iets noemen dat gezien wordt, anders is de zin niet af. Je ziet altijd iets. Ik geef nog een voorbeeld.”

U schrijft de volgende twee zinnen op het bord:

3 Vader koopt schoenen.

4 Vader lacht.

U vraagt nu:

“Wat is de persoonsvorm in zin 3 en in zin 4?” (koopt, lacht)
“Bij welke persoonsvorm moet er nog iets genoemd worden om een goede zin te maken?” (bij ‘koopt’, je koopt altijd iets.)

Hierna schrijft u een aantal korte zinnen op het bord die door de leerlingen afgemaakt moeten worden, als dat nodig is. Sommige hoeven niet langer gemaakt te worden omdat het al goede zinnen zijn. Maar andere hebben een persoonsvorm waar nog iets bij genoemd moet worden.

- 5 Eliza huult** (is af)
- 6 Miguel pakt** (een mango.)
- 7 Oma zit** (is af)
- 8 De hond blaft** (is af)
- 9 Laura krijgt** (een koekje.)
- 10 Omar gooit** (een bal.)

Nu zet u in zin 2, 3, 6, 9 en 10 een gekleurde streep onder het lijdend voorwerp.

U zegt:

“Het onderstreepte zinsdeel heeft een naam. Het heet lijdend voorwerp.”

Samenvattend stelt u vast dat er twee soorten werkwoorden zijn: werkwoorden waar altijd nog een lijdend voorwerp bij moet om er een goede zin van te maken en werkwoorden waarbij dat niet zo is.

U vervolgt:

“In de volgende zinnen staat een lijdend voorwerp. Wie kan dit noemen?”

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

- 11 Mama aait de poes.** (de poes)
- 12 De juffrouw maakt een gebaar.** (een gebaar)
- 13 Zoekt Omar de bal?** (de bal)
- 14 Zien de kinderen Eliza?** (Eliza)

U neemt de opdrachten 1 t/m 3 op bladzijde 10 t/m 12 van het Taalleesboek kort door.

De leerlingen maken deze opdrachten. Indien nodig biedt u hulp.

De antwoorden van opdrachten 1 t/m 3 worden gecontroleerd en besproken.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 4 t/m 6, bladzijde 13 en 14

Afsluiting	5
-------------------	----------

U laat als afsluiting een kort filmpje over een biologische boerderij zien, zodat de leerlingen duidelijk het verschil kunnen zien tussen **bio-industrie** en een biologische boerderij.

U zegt:

“Dieren op een biologische boerderij worden op een betere manier verzorgd. Ze zitten niet in kleine hokjes. Ze hebben de ruimte om te bewegen. En ze krijgen ook beter en gezonder eten. Kijk maar eens naar dit filmpje.”

U start het filmpje ‘Biologische boerderij. Een beter leven voor dieren.’

(<http://www.schooltv.nl/video/biologische-boerderij-een-beter-leven-voor-dieren>)

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Didactische tip:

In deze les komen woorden voor die extra uitleg nodig hebben. Deze woorden hoeven echter niet door de leerlingen geleerd te worden.

scharrelei: Een *scharrelei* is het ei van een scharrelkip.

scharrelkip: Een *scharrelkip* is een kip die buiten en in het hok ruimte heeft om rond te lopen.

Als een woord moeilijk is om uit te leggen of uit te beelden, vertaal het dan naar het Papiamento. Leg het uit in het Nederlands, maar noem ook de betekenis in het Papiamento om de betekenis nog duidelijker te maken.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 11 en 12

1

1 (Francien maakt een buiging.)

Francien maakt geluiden.

2 Ze zoekt de bel.

Ze zoekt haar huis.

3 Tim pakt zijn zakdoek.

Tim pakt de fiets.

4 Tes ziet Francien.

Tes ziet een rups.

2.1

persoonsvorm kan alleen staan/de zin is af: zin 2, 3, 5, 6.

persoonsvorm kan niet alleen staan/de zin is niet af: zin 1, 4, 7, 8.

Woordcluster 5 en 6 (gr.8, th.3)

Taalbeschouwing 1

2.2

bijvoorbeeld:

1 De hond vangt een vlinder.

7 De hond achtervolgt een inbreker.

4 De hond ziet een kat.

8 De hond redt een drenkeling.

2.3

c een lijdend voorwerp

3.1

Zin 1 en 3 zijn niet af.

3.2

bijvoorbeeld:

1 De jongen slaat zijn zusje.

3 Het meisje breekt de tak.

Werkboek blz. 11

1

a bewegingsruimte

b amper

c belemmerd

d eigen antwoord. In het antwoord moet verwerkt zijn: de relatie tussen weinig bewegen en sneller dik worden.

2

1 omdat het weinig kost en de boeren er goed aan verdienen, omdat je veel dieren op een kleine ruimte neer kunt zetten (of een vergelijkbaar antwoord).

2 persoonlijk antwoord

extra opdrachten

Taalleesboek blz. 13 en 14

4.1

d het lijdend voorwerp

4.2

bijvoorbeeld:

1 De kinderen zien Argos.

3 Het brave beest zoekt zijn baasje.

2 Argos heeft de pantoffel gepakt.

4 De vader van Francien aait de hond.

5

bijvoorbeeld:

2 Tim vindt een portemonnee.

4 Argos brengt de krant.

3 Hij troost Francien.

6 De brave Argos verdient een stukje worst.

6

bijvoorbeeld:

1 De hond gooit de bak om.

3 De pantoffel ligt tussen de rommel.

2 Vader beloont de hond.

4 Argos pakt de pantoffel.

Werboek blz. 13

3.1

1 Klas 5 wordt meer belemmerd in: naar de wc gaan, rondlopen in het lokaal tijdens het werken, weggaan uit het lokaal na het gaan van de bel.

2 klas 6, omdat hun regels minder streng zijn

Woordcluster 5 en 6 (gr.8, th.3)

Taalbeschuwing 1

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **communiceren**, **contact hebben** en **op elkaar afstemmen**.
- De leerlingen oefenen het bestuderen van een weettekst, dat wil zeggen het vaststellen en navertellen van de hoofdzaken van de tekst.
- De leerlingen oefenen het vergelijken van dieren op hun kenmerken.

Materiaal

klassikaal

- Woordweb 2, Wordcluster 2

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 14 t/m 16
- Taalleesboek 3, bladzijde 16 t/m 19
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet het filmpje 'Waarom piept een cavia. Een manier van communiceren.' klaar: <http://www.schooltv.nl/video/waarom-piept-een-cavia-een-manier-van-communiceren> . En eventueel ook het filmpje 'Voortplanting van het wild zwijn': <http://www.schooltv.nl/video/voortplanting-van-het-wild-zwijn-melk-is-erg-gezond>.

Betekenis van woorden

communiceren:	Je communiceert met andere mensen als je met hen praat of schrijft. Doven kunnen met elkaar communiceren met gebaren.
contact hebben:	Mensen die met elkaar contact hebben doen dingen samen. Ze praten of schrijven bijvoorbeeld met elkaar. Eliza en Laura hebben goed contact met elkaar. Dat betekent dat ze goed met elkaar kunnen opschieten.
op elkaar afstemmen:	Dingen op elkaar afstemmen betekent bijvoorbeeld dat je een afspraak zo maakt dat je allebei kunt.

Start**5**

U laat de leerlingen een poosje babbelen en zegt dan deftig:

“Dames en heren, wilt u even wat minder **communiceren**?”

Dan zegt u:

“Nou dat heb ik eventjes netjes gezegd. Kennen jullie dat woord: **communiceren**?” (U schrijft **communiceren** op het bord)

“Niet alleen mensen **communiceren**, maar ook dieren. Kijk maar.”

Daarna start u het filmpje 'Waarom piept een cavia? Een manier van communiceren.' (<http://www.schooltv.nl/video/waarom-piept-een-cavia-een-manier-van-communiceren>)

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Kern – Instructie 1

15

U vertelt:

“**Communiceren** doen wij mensen vrijwel de hele dag. **Communiceren** betekent: praten of schrijven met elkaar. Je vertelt iets of je laat iets weten. Iets belangrijks, of gewoon zo maar. **Communiceren** doe je door bij elkaar te zijn en te praten, maar ook door te schrijven, te bellen, te sms'en, te whatsappen, te facebooken enzovoort. Je kunt ook **communiceren** door bij elkaar te zijn en niets te zeggen. Ik kan jullie bijvoorbeeld heel goed laten merken dat ik heel boos ben of blij, zonder dat ik iets zeg. Je **communiceert** dan met je lichaam of door op een bepaalde manier te kijken.” (U demonstreert dit.)

“Als mensen met elkaar **communiceren** dan **hebben** ze **contact** met elkaar. Door iemand aan te raken **heb** je ook **contact**. Dat noemen we lichaamscontact. Mensen die goed **contact hebben** met elkaar, kunnen goed met elkaar opschieten. **Communiceren** doen we ook om dingen **op elkaar af te stemmen**. Je probeert met verschillende dingen rekening te houden. Om iets af te spreken, bijvoorbeeld.” “Is het oké als ik vanmiddag om vier uur bij je kom gamen?”, vraag je dan bijvoorbeeld.”

U zegt:

“We doen een korte oefening in **communiceren**.”

U fluistert vier leerlingen de volgende boodschap in het oor:

“ We gaan praten over het Woordweb.”

Deze leerlingen geeft u de opdracht om de boodschap aan een andere leerling door te geven. Dan vraagt u aan de laatste vier leerlingen om beurtelings hardop te vertellen wat volgens hen de boodschap is. Is de boodschap onveranderd? Dan is er goed **gecommuniceerd**.

U toont Woordweb 2 en breidt het (met gebruik van post it's) samen met de leerlingen uit aan de hand van de volgende vragen:

- “Maak een lijst van (ten hoogste acht) mensen met wie je een goed **contact hebt**. Vertel iets over het **contact** met deze mensen.
- Op welke manier **communiceer** je met deze mensen?”
(bijvoorbeeld per telefoon, sms, msn, Whatsapp, Facebook, Instagram, door met ze te spelen)
- “Het komt wel eens voor dat dingen niet goed **op elkaar** zijn **afgestemd**, bijvoorbeeld: je wilt met je vriend of vriendin spelen. Je spreekt af op woensdagmiddag om half twee. Maar als je thuiskomt, zegt je moeder dat je om twee uur bij de tandarts moet zijn. Dan lukt het dus niet om om half twee te gaan spelen. Jouw afspraak met je vriend of vriendin en de afspraak bij de tandarts zijn niet **op elkaar afgestemd**. Je moet dan een nieuwe afspraak maken. Overkomt het jullie wel eens dat dingen niet goed **op elkaar** zijn **afgestemd**?”

De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten 1 en 2 op bladzijde 14 en 15 van het Werkboek.

U bespreekt samen met de leerlingen de antwoorden van de opdrachten.

Kern – Instructie 2

20

U zegt:

“Honden en katten hebben net als mensen een taal. Hiermee **communiceren** ze met hun soortgenoten en laten ze ook de mensen weten wat ze willen. Daar gaan we later in deze les nog meer over lezen.”

U vervolgt:

“Jullie gaan nu een gedicht en andere teksten over dieren lezen en daarbij bedenken jullie welke vragen de schrijvers zich vooraf hebben gesteld. We bekijken samen hoe we met die vragen de onderwerpen en de deelonderwerpen kunnen vaststellen. Als dat in een schema komt, kun je makkelijker de tekst navertellen.”

U leest met de leerlingen het gedicht van opdracht 1 ‘Hangbuikzwijn’ op bladzijde 16 van het Taalleesboek en u verklaart de moeilijke woorden ‘stopcontact’ en ‘permanent’. (zie de didactische tip)

(Hebben de leerlingen het verband tussen krulstaart en permanent begrepen? Bekijk ook de illustratie van het hoofd met de permanent.)

Daarna maakt u samen met de leerlingen de vragen.

U vervolgt en stelt de volgende vragen:

- “Stel dat je nu een weettekst over het ‘boerderijvarken’ zou moeten schrijven. Hoe zou je dan te werk gaan?” (jezelf eerst vragen stellen over het onderwerp)
- “Welke vragen zou je jezelf stellen?” (U inventariseert de genoemde en relevante vragen op het bord.)
- “Welke deelonderwerpen horen bij de vragen op het bord?”
(U schrijft deze deelonderwerpen achter de vragen, zodat de relatie tussen beide zichtbaar wordt. De deelonderwerpen zijn de antwoorden op de vragen van de schrijver.)

U zegt:

“De ‘vragen van de schrijver’ en ‘het onderwerp/de deelonderwerpen van de tekst’ hebben dus heel veel met elkaar te maken.”

U vervolgt:

“We hebben net de deelonderwerpen voor een tekst over het boerderijvarken bedacht, maar er zijn nog veel meer soorten varkens. Wie kent er nog een ander soort varken? (wild zwijn of everzwijn, wrattenzwijn, pekari, penseelzwijn) U laat enkele leerlingen reageren.

Hierna laat u de leerlingen de tekst bij opdracht 2.1 op bladzijde 17 van het Taalleesboek lezen en u verklaart de moeilijke woorden zoals ‘fors’, ‘de pels’ en ‘wigvormig’. (zie de didactische tip)

U vraagt vervolgens:

- “Welke vragen heeft de schrijver zich vooraf gesteld?” (opdracht 2.2 op bladzijde 17 van het Taalleesboek)
(U inventariseert de genoemde en relevante vragen op het bord.)
- “Welke deelonderwerpen horen bij de vragen?”
(U wijst weer op de relatie tussen ‘vragen van de schrijver’ en ‘onderwerp/deelonderwerpen van de tekst’.)

Vervolgens geeft u de opdracht om uiterlijke kenmerken van het wilde zwijn te noteren. Dit kan in tweetallen gebeuren.

Na korte tijd inventariseert u deze kenmerken op het bord. Hierna vraagt u of de leerlingen ook de kenmerken van het boerderijvarken kunnen noemen. Deze kenmerken schrijft u ernaast zoals hieronder in het bordschema is weergegeven. U bespreekt de verschillen.

Hoe zien ze eruit?	<u>het wilde zwijn</u>	<u>het huisvarken</u>
	borstelige pels	gladde pels
	bruin, grijs, zwart	roze of wit
	staart als paard	krulstaart

U behandelt mondeling opdracht 2.3 op bladzijde 17 van het Taalleesboek en helpt daarna de leerlingen op weg met het schema van opdracht 3 op bladzijde 16 van het Werkboek.

U neemt kort de opdrachten 3.1 en 3.2 op bladzijde 18 en 19 van het Taalleesboek samen door. De leerlingen maken deze opdrachten zelfstandig.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 4 t/m 6, bladzijde 19 en 20

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de antwoorden van opdracht 3 en vraagt wat de leerlingen in deze les geleerd hebben.

Bij voldoende tijd kunt u het filmpje ‘Voortplanting van het wild zwijn’ laten zien. (<http://www.schooltv.nl/video/voortplanting-van-het-wild-zwijn-melk-is-erg-gezond>)

Didactische tip:

In deze les komen woorden voor die extra uitleg nodig hebben. Deze woorden hoeven echter niet door de leerlingen geleerd te worden.

stopcontact: Een *stopcontact* is een plastic plaatje of doosje met gaatjes erin. Daarachter zitten elektriciteitsdraden. Als je de stekker van een lamp, in het *stopcontact* steekt, gaat de lamp branden.

permanent: Iemand die een *permanent* heeft, heeft door de kapper krullen in zijn haar laten zetten. Die krullen blijven lang zitten.

fors: *Fors* is: Groot en stevig. Een ander woord voor *fors* is flink.

de pels: Een *pels* is de vacht van een dier, bijvoorbeeld van een beer. Soms wordt er van een *pels* bont gemaakt.

wigvormig: *Wigvormig* betekent driehoekig van vorm.

Als een woord moeilijk is om uit te leggen of uit te beelden, vertaal het dan naar het Papiamentu. Leg het uit in het Nederlands, maar noem ook de betekenis in het Papiamentu om de betekenis nog duidelijker te maken.

Antwoorden	
-------------------	--

Taallesboek blz. 16 t/m 19

1

1 hangbuikzwijn

2 vrolijk, klein, kogelrond, buik hangt bijna op de grond, rimpels, neus als een stopcontact, krulstaart, mannetje (beer)

3 de neus

4 zeug en beer

andere namen, bijvoorbeeld ooi en ram, teef en reu

2.1

het wilde zwijn of everzwijn

2.2

1 Wie horen bij de varkensfamilie?

3 Wat eet het wilde zwijn?

2 Hoe ziet het wilde zwijn eruit?

4 Waar komen wilde zwijnen voor?

2.3

1 alinea 1: varkensfamilie

3 alinea 3: voedsel

2 alinea 2: kenmerken

4 alinea 4: voorkomen

3.1

1 vragen:

1 Hebben honden en katten een taal?

4 Wat doen katten met lichaamstaal?

2 Waarom blaffen en grommen honden?

5 Waarom miauwen katten?

3 Wat doen honden met lichaamstaal?

2 deelonderwerpen:

taal, blaffen, grommen, lichaamstaal van honden, lichaamstaal van katten, miauwen.

3.2

	honden	katten
geluiden	blaffen grommen	miauwen 16 soorten
lichaamstaal	het belangrijkste iets duidelijk maken zoals spelen	iets minder belangrijk hoge rug dikke staart

Werkboek blz. 14 t/m 16

1

1 **schriftelijk** **mondeling**

schrijven

spreken

lezen

luisteren

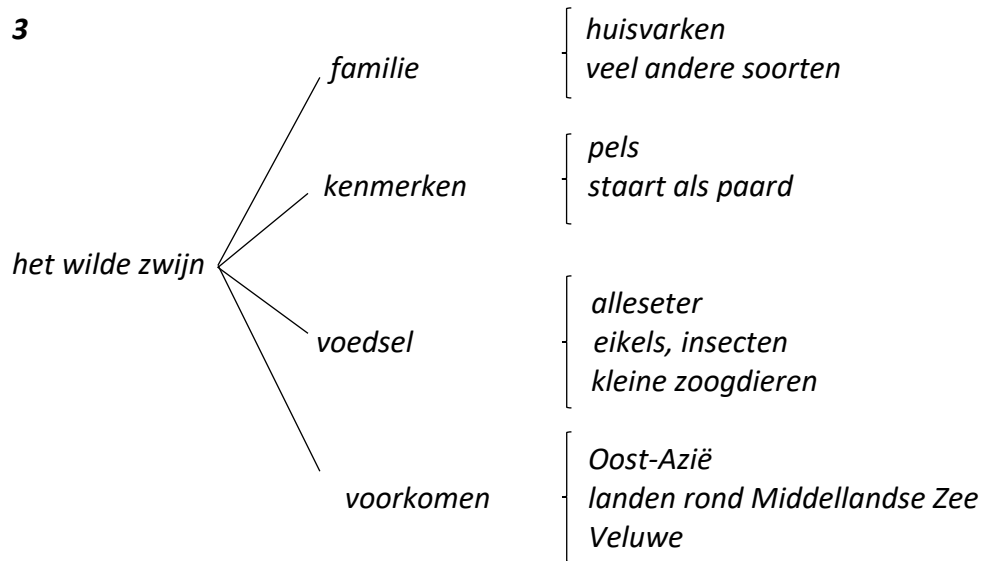
2 Doven kunnen met elkaar communiceren met gebaren(taal).

2

eigen antwoord

Miguel en Omar communiceren met elkaar als ze ingaan op wat ze elkaar te zeggen hebben

3

extra opdrachten

Taallesboek blz. 19 en 20

4

- 1 Zowel honden als katten maken geluiden en gebruiken lichaamstaal.
- 2 Bij een hond is lichaamstaal belangrijker dan geluiden. Katten maken wel 16 verschillende geluidjes.

6

- 1 Een kenmerk van een vlo is dat hij springt.
- 2 Je kunt een vlo niet bij een achterpootje pakken, want daar is hij te klein voor.
- 3 Het grappig is het woord 'botervlootje'. Een botervlootje is een bakje waar boter in zit. De dichteres noemt een vlo die in boter heeft gelegen ook een botervlootje.

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van leenwoorden uit het Engels.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met *th*.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 17 t/m 20
- Spellinghulp klas 6

Vorbereiding

- Voor de les hebt u de volgende woorden op het bord geschreven: paperclip, tram, make-up, rails, show, lunch, weekend, plastic, jack, playback, ketchup, caravan, tanken.

Opmerking:

Lesdoel 1 is al in een eerder thema aangeboden. Sommige woorden worden herhaald, andere zijn nieuw. Lesdoel 2 is nieuw.

Start**5**

U speelt het spel 'Galgje' met het woord *leenwoorden*.

Als de leerlingen het geraden hebben, vraagt u of de leerlingen nog weten wat leenwoorden zijn. (Leenwoorden zijn woorden die we van een andere taal 'geleend' hebben. Deze woorden komen oorspronkelijk uit bijvoorbeeld het Engels, zoals het woord *goal*.)

U vraagt of de leerlingen nog meer leenwoorden kennen en schrijft deze op het bord.

Kern – Instructie**20**

U leest de woorden die u van tevoren op het bord hebt geschreven zelf enkele keren hardop. Hierna doen enkele leerlingen dit ook. U vermeldt dat het Nederlandse woord 'jack' afkomstig is van het Engelse woord 'jacket'.

U geeft vervolgens steeds een omschrijving. De leerlingen zoeken het woord op het bord, bekijken het nauwkeurig en schrijven het twee keer op bij opdracht 1 op bladzijde 17 van het Werkboek. Als alle omschrijvingen zijn geweest, bespreekt u welke woorden opgeschreven hadden moeten worden. Ook wijst u op de spellingsmoeilijkheden in de betreffende woorden.

U gebruikt de volgende omschrijvingen:

- 1 zaterdag en zondag (weekend)
- 2 een kampeerwagen die je achter de auto kunt hangen (caravan)
- 3 benzine in je auto doen (tanken)
- 4 een korte jas (jack)
- 5 een voorstelling met muziek en dans (show)
- 6 een vervoersmiddel op rails in Oranjestad (tram)
- 7 tomatensaus (ketchup)
- 8 een klemmetje van metaal om papier bij elkaar te houden (paperclip)
- 9 de middagmaaltijd (lunch)
- 10 kunststof, waar bekers van gemaakt zijn die je weg kunt gooien (plastic)
- 11 spullen om je gezicht op te maken, zoals lippenstift en oogschaduw (make-up)
- 12 Je doet net alsof je zingt, je beweegt je mond maar je maakt geen geluid. Het geluid komt van een cd (autoplay).
- 13 spoorbaan (rails)

De leerlingen maken opdracht 2 en 3 op bladzijde 18 en 19 van het Werkboek zelfstandig.

Kern – Instructie 2

15

Stap 1

U vraagt aan de leerlingen of zij een woord kennen bij de volgende omschrijving: een plaats waar je boeken kunt lenen.

Als de leerlingen het geraden hebben. Schrijft u het woord *bibliotheek* groot op het bord.

U zet een streep onder de *th* en u legt uit dat dit een *kijkwoord* is. De schrijfwijze van deze woorden moet je uit je hoofd leren. Dit doe je door er veel mee te oefenen.

Stap 2

De leerlingen nemen bladzijde 6 van de Spellinghulp voor zich. Hier staan de woorden die je in het Nederlands met een *th* schrijft. U leest deze woorden hardop voor. De leerlingen zeggen de woorden na. Het gaat hier ook om de juiste uitspraak.

Vervolgens bespreekt u met de leerlingen of er woorden zijn waar ze de betekenis niet van kennen. U legt deze uit, door ze bijvoorbeeld in een zin te gebruiken.

De leerlingen maken opdracht 4 op bladzijde 20 van het Werkboek. Als ze klaar zijn spelen ze het spel 'Galge' met hun buurman of buurvrouw.

Afsluiting**5**

U bespreekt kort met de leerlingen wat ze makkelijk en moeilijk vonden in deze les en waarom.

Antwoorden

Werkboek blz. 17 t/m 20

1

De antwoorden staan in de les.

2

1 playbacknummer, 2 jack, 3 plastic, 4 gameboy, 5 paperclips, 6 tram, 7 ketchup, 8 tank, 9 caravan, 10 lunch, 11 show, 12 make-up spullen

3

1 paperclip, 2 make-up, plastic, 4 show, 5 tank, 6 tram, 7 playback, 8 caravan, 9 jack, 10 ketchup, 11 lunch, 12 gameboy

4

De antwoorden staan in de oefening op het Werkblad.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de bijenkorf**, **de leefgemeenschap**, **de kolonie** en **de zwerm**.
- De leerlingen oefenen het vaststellen van het aantal alinea's van een voorgelezen tekst.
- De leerlingen oefenen het kort weergeven van de inhoud van elke alinea.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 2, Woordspoor 2

Individueel

- Taalschrift
- Werkboek 8, bladzijde 21 en 22

Vorbereiding

- U zet de volgende filmpjes klaar:
'Bijen. Nuttige diertjes.' <http://www.schooltv.nl/video/bijen-nuttige-diertjes>,
'Spreeuwen vliegen in enorme zwermen.' <https://schooltv.nl/video/spreeuwen-spreeuwen-vliegen-in-enorme-zwermen> en 'Mieren. Een vlijtig volkje.'
<http://www.schooltv.nl/video/mieren-een-vlijtig-volkje>.
- U zorgt voor een potje honing.
- U zorgt voor plaatjes van een bijenkorf en van een zwerm (indien u de filmpjes niet afspeelt.)

Betekenis van woorden

- de bijenkorf:** Een bijenkorf is een soort mand waarin bijen wonen. Ze verzamelen daar hun honing.
- de kolonie:** Een kolonie is een groep dieren die bij elkaar leven. Meeuwen, pinguïns en apen leven bijvoorbeeld in een kolonie.
- de leefgemeenschap:** De leefgemeenschap is een groep van mensen of dieren die samen wonen.
- de zwerm:** Een zwerm is een heleboel insecten of vogels die bij elkaar vliegen.

Start**5**

U zegt:

“Straks lees ik een tekst voor over sociaal gedrag bij dieren. Je moet antwoord geven op de vraag hoeveel alinea's deze tekst heeft. Jullie mogen tijdens het luisteren aantekeningen maken. Na afloop bespreken we het alinea na alinea.”

U vervolgt:

“Dieren die erg sociaal zijn, zijn bijen. Maar als ze in gevaar zijn, dan verdedigen ze zich door te steken.

Wie is er wel eens door een bij gestoken? Wat gebeurt er dan?”

(Je voelt pijn en je krijgt een rode bult die erg jeukt.)

Eventueel zegt u:

“En wat moet je doen als je door een bij gestoken bent?” (de angel zo snel mogelijk uit je huid halen, het gif wat in de huid is gekomen uitzuigen met een pompje of met je mond, azijn of een zelf tegen insectenbeten erop smeren)

“Als je gestoken bent in je mond, tong, hals of neus dan is het belangrijk om direct de huisarts te bellen. Want de steek kan een grote bult achterlaten in je mond, tong, hals of neus en dat kan ervoor zorgen dat je moeilijk kunt ademen.”

U vraagt:

Wie weet wat bijen maken?” (honing) U laat een potje honing zien en u laat de leerlingen eventueel proeven.

U zegt vervolgens:

“Ik ga jullie nu een kort filmpje over deze insecten laten zien.”

U start het filmpje ‘Bijen. Nuttige diertjes.’ (<http://www.schooltv.nl/video/bijen-nuttige-diertjes>)

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Kern – Instructie 1

15

U zegt:

“Bijen leven in een **leefgemeenschap**. De **leefgemeenschap** is een groep van mensen of dieren die samen zijn. Er zijn mensen die bijen houden om de honing die bijen geven. Deze bijenhouders (imkers) hebben speciale korven, waar de bijen in wonen. Dit zijn **bijenkorven**. De **leefgemeenschap** van bijen heeft een speciale naam. Die noemen we **de kolonie**. Andere dieren

zoals pinguïns, flamingo's en vleermuizen wonen ook in een **kolonie**. Soms maken de bijen een **zwerm**.

Een **zwerm** is een grote groep bijen die uit de bijenkolonie weggaat en een nieuwe **kolonie** gaat vormen. Andere dieren vliegen ook in een **zwerm**, bijvoorbeeld meeuwen, ganzen of sprinkhanen.

Een **zwerm** herken je meteen: de dieren vliegen heel dicht door elkaar en dicht bij elkaar." U laat vervolgens een plaatje of het filmpje '[Spreeuwen vliegen in enorme zwermen](#)'

(<https://schooltv.nl/video/spreeuwen-spreeuwen-vliegen-in-enorme-zwermen>) zien.

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. U kunt de volgende vragen stellen:

- Bijenhouders vinden het heel leuk om bijen te houden, maar ze doen het natuurlijk ook vanwege de honing die bijen maken. De honing doen ze in potten en die verkopen ze. Zou jij het leuk vinden om bijen te houden? Waarom wel of waarom niet?
- Bijen kunnen steken en dat doet pijn. Sommige mensen vinden bijen daarom maar lastig. Wat vind jij?
- Heb jij wel eens een **zwerm** dieren gezien? Welke dieren vliegen in een **zwerm**?

U neemt kort opdracht 1 en 2 op bladzijde 21 en 22 van het Werkboek samen met de leerlingen door. Vervolgens gaan ze de opdrachten zelfstandig maken. Indien nodig biedt u hulp.

U bespreekt samen met de leerlingen de antwoorden van de opdrachten.

Kern – Instructie 2

20

U zegt:

“Andere dieren die in een **kolonie** leven zijn de mieren. Zij zijn ook een sociaal en bezig volkje. ”

U start vervolgens het filmpje 'Mieren. Een vlijtig volkje.'
(<http://www.schooltv.nl/video/mieren-een-vlijtig-volkje>)

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

U zegt:

“Nu we iets meer te weten zijn gekomen over een **leefgemeenschap**, een **kolonie** en een **zwerm** ga ik een tekst voorlezen waarin deze woorden ook vóórkomen. Luister maar.”

U leest de onderstaande tekst voor waarbij u tussen de alinea's een korte pauze inlast.

Sociaal gedrag bij dieren

Een dier kan samen met een groep soortgenoten leven in een **kolonie**, een **zwerm**, een kudde of een school.

Dicht op elkaar leven heeft bepaalde voordelen. De dieren waarschuwen elkaar bij naderend gevaar. Samen kunnen ze beter een vijand verjagen dan in hun eentje. In sommige gevallen houden de dieren elkaar warm door tegen elkaar aan te gaan liggen of staan, zoals pinguïns.

Er zijn ook dieren die een stap verder gaan in hun sociaal gedrag. Ze doen iets samen. Hun handelingen zijn op elkaar afgestemd. Ze eten samen, ze wassen zich tegelijk, ze slapen samen. Een mooi voorbeeld hiervan is een eenden gezinnetje. Een deel van de dag zoeken ze allemaal eten, terwijl ze toch dicht bij elkaar blijven. Dan baden ze allemaal tegelijk. Daarna zwemmen ze gezamenlijk naar de kant en gaan hun veren poetsen. Zij aan zij vallen ze in slaap.

Nog meer sociaal contact hebben dieren die het werk onder elkaar verdelen. Iedereen heeft dan zijn eigen taak binnen de leefgemeenschap, bijvoorbeeld ouders die elkaar afwisselen in de zorg om hun jongen. Of een dier dat op wacht staat om de andere soortgenoten te bewaken.

De taakverdeling binnen een bijenkorf is heel uitgebreid! De koningin legt eieren. Een aantal bijen verzorgt de eieren en de larven. Anderen verzamelen voedsel. Weer anderen jagen indringers weg. Ook zijn er bijen die voor de ventilatie in de korf zorgen.

Om te kunnen samenwerken moeten dieren elkaar kunnen verstaan. Hiervoor zijn verschillende methoden. Het kunnen gebaren of bepaalde gedragingen zijn, die door de soortgenoten worden herkend. In veel gevallen speelt geluid hierbij helemaal geen rol. Maar er zijn ook dieren die door kreten de ander iets duidelijk maken. Zelfs onder water in zee zijn geluiden van dieren hoorbaar. Walvissen en dolfijnen communiceren met hun soortgenoten door diverse geluiden te maken. Ze kunnen elkaar op verschillende kilometers nog verstaan. De witte dolfijn maakt zoveel verschillende tonen dat hij de bijnaam 'zeekanarie' heeft!

U schrijft op het bord:

sociaal gedrag van dieren

U laat een aantal leerlingen vertellen uit hoeveel alinea's de tekst volgens hen bestaat. U schrijft die aantallen op zonder er verder op in te gaan. Daarna zegt u:

“Ik lees de tekst nog een keer. Zodra je denkt dat een alinea afgelopen is, steek je je hand op. Bovendien moet je dan kort vertellen waarover die alinea ging. Het is slim om wat aantekeningen te maken.”

U leest de tekst opnieuw voor. Na de eerste alinea stopt u en kijkt u hoeveel leerlingen dit fragment als een alinea hebben opgevat. U laat enkele leerlingen kort de inhoud van die alinea navertellen. U kunt de volgende vragen stellen:

- Over wie gaat de tekst?
- Welke voordelen worden genoemd?
- Welke dieren worden als voorbeeld genoemd?

U vult op het bord het schema aan:

sociaal gedrag bij dieren

- **sommige dieren leven met anderen samen**
 voordelen: elkaar waarschuwen bij gevaar
 samen een vijand verjagen
 elkaar warm houden
 voorbeeld: pinguïns

Daarna leest u de tweede alinea voor. Hierna stopt u weer en laat enkele leerlingen vertellen waarom dit fragment een alinea was. Ook laat u weer kort de inhoud van de alinea navertellen. Vervolgens vult u het bordschema aan:

- **sommige dieren doen samen iets**
 voorbeeld: eenden

Er kunnen ook voorbeelden van sociaal gedrag worden genoemd zoals samen eten, baden, slapen.

Daarna leest u de derde alinea en volgt u dezelfde procedure. Het bordschema vult u verder aan:

- **sommige dieren verdelen het werk**
 voorbeeld: bijen

Er kunnen ook voorbeelden worden genoemd van taken: larven verzorgen, voedsel zoeken, eieren leggen, ventilatie verzorgen.

Tot slot leest u de laatste alinea en volgt u opnieuw dezelfde procedure. U maakt het bordschema verder af:

- **om samen te werken moeten de dieren elkaar verstaan dat kan met of zonder geluid**
voorbeeld met geluid: walvissen en dolfijnen

U sluit de les af door na te gaan welke leerlingen meteen al bij de eerste keer vier alinea's hadden vastgesteld. Bovendien laat u één of twee leerlingen de tekst met behulp van het schema kort terug vertellen. Bij voorkeur leerlingen die aanvankelijk geen vier alinea's hadden onderscheiden.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U schrijft het woord 'bijenkorf' op het bord. De leerlingen krijgen een paar minuten om met deze letters zoveel mogelijk woorden te bedenken. Wie heeft de meeste woorden gevonden?

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek blz. 21 en 22

1

Een leefgemeenschap is een groep van mensen of dieren die samen zijn.

2

1 communiceren

2 contact

3 (op elkaar) afstemmen

4 zwerm

5 leefgemeenschap

6 kolonie

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de waarheid**, **de waarheid achterhalen**, **de vergissing**, **de leugen**, **de leugenaar**, **de leugendetector** en **de leugen doorzien**.
- De leerlingen oefenen een aantal scheidbare en onscheidbare werkwoorden en gebruiken de vormen hiervan in zinsverband.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 3, Woordspoor 3

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 23 en 24
- Taalleesboek 3, bladzijde 21 t/m 23
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet het filmpje 'Liegen jongens vaker dan meisjes?' klaar:
<http://www.schooltv.nl/video/liegen-jongens-vaker-dan-meisjes-jokken-iets-verzinnen-of-de-waarheid-verdraaien>.

Betekenis van woorden

- de leugen:** Als je een leugen vertelt, lieg je. Een leugen is iets wat niet waar is. Maar je doet alsof het wel waar is.
- de leugenaar:** Een leugenaar is iemand die liegt.
- de leugendetector:** Een leugendetector is een apparaat dat ontdekt en laat zien of iemand liegt of niet.
- de leugen doorzien:** Een leugen doorzien is: doorhebben dat het een leugen is.
- de vergissing:** Als je een vergissing maakt, doe je per ongeluk iets verkeerd.
- de waarheid:** De waarheid, dat zijn de dingen die waar zijn. Als je de waarheid spreekt, vertel je de dingen precies zoals ze zijn.
- de waarheid achterhalen:** De waarheid achterhalen is zoeken naar/vinden van de waarheid.

Start**5**

U vraagt:

“Wie heeft er wel eens gelogen en dat andere kinderen het hoorden dat je aan het liegen was?
Wie durft daar iets over te vertellen?”

U maakt samen met de kinderen een Woordweb op het bord over dit onderwerp.

Kern – Instructie 1

15

U zegt:

“Ik ben Olympisch zwemkampioen. Wisten jullie dat? En volgend jaar mag ik mee de ruimte in, op een vlucht naar Mars. Jullie geloven me toch wel? U bekent dat het allemaal maar **leugens** waren.

Ik vertelde net een **leugen**. **De leugen** is iets wat niet waar is. Jullie geloofden me niet, hè? Jullie hadden mijn **leugen** snel **doorzien**. Als je een **leugen doorziet**, zie je dat het een **leugen** is.

Nu willen jullie vast **de waarheid** horen. Als je **de waarheid** vertelt, vertel je de dingen precies zoals ze echt zijn. **De waarheid** is dat ik niet zo van zwemmen houd en naar Mars durf ik echt niet.

Stel nou dat ik door zou gaan met mijn **leugen**. Dat ik bleef vertellen dat ik Olympisch zwemkampioen ben. Dan zou ik een **leugenaar** zijn. Iemand die liegt noem je een **leugenaar**. Maar dan was er vast wel iemand die op zoek zou gaan naar **de waarheid**. Als je op zoekt gaat naar de waarheid, ga je **de waarheid achterhalen**. Jullie hoefden **de waarheid** nu niet te **achterhalen**, want ik heb hem zelf al verteld. **De waarheid** kun je ook **achterhalen** met een **leugendetector**. Een **leugendetector** is een apparaat dat ontdekt en laat zien of iemand liegt of niet. Maar als je per ongeluk iets fout hebt gedaan dan zal **de leugendetector** ook laten zien dat je niet liegt. Als je per ongeluk iets verkeerd doet, heet dat een **vergissing**. Iedereen maakt wel eens een **vergissing**. Het is ook helemaal niet zo erg als je je **vergist**. Maar liegen is wel erg. Daarom is het het beste als je altijd **de waarheid** vertelt.

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van de Woordwebben. Nadat u de woorden hebt uitgelegd, gaat u een kort gesprekje met de leerlingen aan. U geeft eerst zelf een voorbeeld uit uw eigen ervaring. Daarbij herhaalt u de woorden opnieuw. U vertelt bijvoorbeeld dat u een hekel hebt aan mensen die telkens **leugens** vertellen. Omdat je zulke mensen niet kunt vertrouwen. U vertelt erbij dat iedereen wel eens een klein **leugentje** vertelt en dat dit niet zo erg is. Als je uiteindelijk **de waarheid** maar vertelt. Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden vallen.

U kunt de volgende vragen stellen:

- Bijna iedereen vertelt wel eens een kleine **leugen**. Jij vast ook wel eens. Kun jij een voorbeeld noemen van een **leugentje** dat jij eens hebt verteld?
Waarom deed je het?
- Hoe vind je het als iemand een klein **leugentje** vertelt, slecht of niet zo erg?
Vertel er iets over.
- Wat voelt beter volgens jou: een **leugen** of **de waarheid** vertellen?
Vertel er iets over.
- Iedereen vergist zich wel eens. Welke **vergissing** heb je nog niet zo lang geleden gemaakt? Vertel er iets over.

U neemt opdracht 1 op bladzijde 24 van het Werkboek samen door. De leerlingen maken de opdrachten zelfstandig. Indien nodig biedt u hulp.

Samen met de leerlingen bespreekt u de antwoorden van de opdrachten.

extra opdracht: - Werkboek, opdracht 2, bladzijde 24

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

U zegt:

“Als Pinokkio liegt, dan zie je dat aan zijn groeiende neus. Maar ook bij mensen kun je ontdekken of iemand liegt. **Leugenaars** houden er niet van om iemand aan te kijken, ze friemelen, zitten veel aan hun neus en hebben een snelle ademhaling. Het vervolg van deze les gaat niet over liegen, maar over samengestelde werkwoorden zoals ‘aankijken’. Samengestelde werkwoorden bestaan uit twee korte woorden. Bij het werkwoord ‘aankijken’ zijn dat ‘aan’ en ‘kijken’.”

U schrijft op het bord:

aankijken

Niels Omar niet

Niels heeft Omar niet

U laat de zinnen op het bord aanvullen met het werkwoord ‘aankijken’.

Niels kijkt Omar niet aan.

Niels heeft Omar niet aangekeken.

U leest samen met de leerlingen de liedtekst bij opdracht 1 op bladzijde 20 van het Taalleesboek. U praat allereerst over de betekenis van de liedtekst. (De schrijver klaagt over discriminatie op grond van zijn huidskleur.) Leg de woorden 'tint' en 'verbruid' uit als de leerlingen deze woorden niet kennen.

U maakt vervolgens samen met de leerlingen opdracht 1 en 2 op bladzijde 21 van het Taalleesboek.

U schrijft op het bord:

De zon komt door de wolken naar buiten.

dóórbreken

De zon ...

De zon is ...

U zegt:

“Meestal worden er geen streepjes (accenttekens) op de o's gezet, maar ik heb dit deze keer wel gedaan om er zeker van te zijn dat jullie het woord goed uitspreken.”

U laat de zinnen op het bord aanvullen met het werkwoord 'dóórbreken'.

De zon breekt door.

De zon is doorgebroken.

U zegt:

“Ik ga nu een zin opschrijven over iemand die een hele tijd niets heeft willen zeggen, maar nu opeens wil vertellen wat er gebeurd is.”

U schrijft op het bord:

doorbréken

De arrestant het stilzwijgen.

Hij heeft het stilzwijgen

U laat de zinnen op het bord aanvullen met het werkwoord 'doorbréken'.

De arrestant doorbreekt het stilzwijgen.

Hij heeft het stilzwijgen doorbroken.

U vergelijkt beide werkwoorden met elkaar en vat de verschillen als volgt samen op het bord:

dóórbreken	breekt door	doorgebroken
	2 stukjes	voltooid deelwoord met ge-
doorbréken	doorbreekt	doorbroken
	1 stuk	voltooid deelwoord zonder ge-

Ander verschil: de klemtoon is anders.

U neemt de opdrachten 3 t/m 5 op bladzijde 22 en 23 van het Taalleesboek samen door. U licht zo nodig de betekenis van de gebruikte werkwoorden toe. De leerlingen maken deze opdrachten zelfstandig.

De antwoorden worden gecontroleerd en besproken.

extra opdracht: - Taalleesboek, opdracht 6, bladzijde 22

Afsluiting	5
-------------------	----------

U vraagt wat de leerlingen moeilijk vonden en waarom. U laat een leerling vertellen wat hij of zij geleerd heeft. Eventueel kan een andere leerling dit aanvullen.

Mocht u tijd over hebben kunt u het filmpje laten zien 'Liegen jongens vaker dan meisjes?' U start het filmpje 'Liegen jongens vaker dan meisjes?'.

(<http://www.schooltv.nl/video/liegen-jongens-vaker-dan-meisjes-jokken-iets-verzinnen-of-de-waarheid-verdraaien>) (U kunt het hele filmpje laten zien, of u start de video bij 2.32 min.)

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Didactische tip:

In deze

les komen woorden voor die extra uitleg nodig hebben. Deze woorden hoeven echter niet door de leerlingen geleerd te worden.

tint: Een *tint* is een kleur. Maar een kleur kan meerdere *tinten* hebben, lichte en donkere. (opdracht 1, bladzijde 20 van het Taalleesboek)

verbruid: Als je het *verbruid* hebt bij iemand, heb je iets fout gedaan bij die persoon. Die persoon vertrouwt je dan niet meer. (opdracht 1, bladzijde 20 van het Taalleesboek)

Als een woord moeilijk is om uit te leggen of uit te beelden, vertaal het dan naar het Papiamentto. Leg het uit in het Nederlands, maar noem ook de betekenis in het Papiamentto om de betekenis nog duidelijker te maken.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 21 t/m 23**1**

1 zeuren door 2 doorgezeurd 3 overgeslagen 4 slaat ... over

2

1 doorzien 2 doorziet 3 onderdrukt 4 onderdrukt

3

1 aangeboden 3 achtergelaten 5 misgeschoten

2 aanvaard 4 achterhaald 6 mishandeld

4

1 achtervolgt 3 ondervraagt 5 ondertekent

2 achtervolgd 4 ondervraagd 6 ondertekend

5

eigen zinnen met de gegeven werkwoorden in de tegenwoordige tijd

Werkboek blz. 23**1**

1 de leugen 2 de leugen doorzien 3 de waarheid achterhalen 4 de waarheid

*extra opdrachten*Taalleesboek blz. 22**6**

eigen zinnen met een voltooid deelwoord van de gegeven werkwoorden

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de herbivoor, de carnivoor, de omnivoor, de verbranding, verteren (van voedsel), teren op en het dieet**.
- De leerlingen oefenen het maken van een samenvatting.
- De leerlingen oefenen het beoordelen van samenvattingen.
- De leerlingen oefenen het verschil tussen fictie- en non-fictieteksten.
- De leerlingen oefenen het aanwijzen van realistische en niet-realistische elementen in dierenverhalen.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 4, Woordspoor 4
- Woordweb 4, Woordcluster 4

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 25 t/m 27
- Taalleesboek 3, bladzijde 26 t/m 32
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet het filmpje 'De spijsvertering. De weg die het voedsel in het lichaam aflegt van mond tot einddarm' klaar:

<http://www.schooltv.nl/video/de-spijsvertering-de-weg-die-het-voedsel-in-het-lichaam-aflegt-van-mond-tot-einddarm>.

Betekenis van woorden

de carnivoor:	Een carnivoor is een vleeseter. Leeuwen zijn carnivoren.
het dieet:	Als je op dieet bent, eet je andere dingen dan normaal. Je eet bijvoorbeeld minder vet, om slanker te worden.
de herbivoor:	Een herbivoor is een planteneter. Koeien zijn herbivoren.
de omnivoor:	Een omnivoor is een alleseter. Een omnivoor eet vlees, vis en planten. Beren zijn omnivoren, mensen ook.
teren op:	Als je ergens op teert, leef je daarvan. Bijvoorbeeld: Ik teer al de hele dag op één boterham. Of: Ik moet op mijn spaargeld teren.
de verbranding	Verbranding is: het verwerken van voedsel in je lichaam. Doordat je lichaam voedsel verbrandt, kun jij denken en bewegen.
verteren (van voedsel):	Als je iets eet, wordt het verteerd in je maag en je darmen. De stoffen uit het eten die je nodig hebt, gaan naar je bloed en vandaaruit naar je spieren, je hersens enzovoort. De rest poep of plas je uit.

Start	5
-------	---

U zegt:

“In deze les gaan we straks verschillende teksten bekijken. Maar we beginnen de les vandaag over eten en de weg die het voedsel vervolgens aflegt in je lichaam.”

Daarna start u het filmpje over ‘De spijsvertering. De weg die het voedsel in het lichaam aflegt van mond tot einddarm’. (<http://www.schooltv.nl/video/de-spijsvertering-de-weg-die-het-voedsel-in-het-lichaam-aflegt-van-mond-tot-einddarm>)

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Kern – Instructie 1	20
---------------------	----

U zegt:

“Vanmorgen heb ik alleen maar een banaan gegeten. Die banaan is allang opgebruikt door mijn lichaam. Het verwerken van voedsel in je lichaam noemen we: **de verbranding**. Je lichaam heeft **de verbranding** van voedsel nodig. Anders kun je niet denken en niet bewegen. Voedsel is eigenlijk brandstof voor je lichaam. Net als wat benzine is voor de auto. Voordat je lichaam het voedsel kan **verbranden**, moet het eerst voedsel **verteren**. Zoals we gezien hebben, gebeurt het **verteren** van het voedsel in je maag en in je darmen. Daar wordt het tot een soort brei vermalen. Dan worden alle stofjes eruit gehaald die je lichaam nodig heeft. Die stofjes gaan naar je bloed en vandaaruit naar je hersens, je spieren, enzovoort. Als jij denkt, of beweegt, worden die stofjes verbrand. Totdat ze op zijn. Dan moet je snel weer iets gaan eten, want anders valt er niets te **verbranden** en val jij om van de honger. Een banaan is te weinig als ontbijt. Daar kan een mens niet lang **op teren**. Ergens **op teren** betekent: ergens van leven. Als je op **dieet** bent, eet je andere dingen dan normaal. Je eet bijvoorbeeld minder vet, om slanker te worden. Ik ken iemand die op **dieet** is. Ze eet dan alleen maar rauwkost, bij het ontbijt, de lunch en het avondeten. Ze eet veel worteltjes, sla en komkommer. Lijkt jullie dat nou lekker? Je zult er wel slank van worden, maar het lijkt wel konijnenvoer! En zeg nou zelf, een mens is toch geen konijn? Nee, een mens is zeker geen konijn. Een mens moet daarom ook anders eten dan een konijn. We hebben andere dingen nodig.

Een konijn eet alleen maar planten. Het is een planteneter. Dat noemen we ook wel: **herbivoor**. **De herbivoor** eet alleen maar planten. Voorbeelden van een **herbivoor** zijn het konijn en de koe.

Herbivoren moeten in het wild oppassen voor **de carnivoor**. **De carnivoor** is een vleeseter. **Carnivoren** eten alleen maar vlees. **Carnivoren** gaan op jacht om aan vlees te komen. Leeuwen, tijgers, wolven en ook onze huiskat zijn **carnivoren**. En wij mensen dan? Wij eten groenten (planten dus) en ook vlees. Zijn wij dan **herbivoor** of **carnivoor**? Nee, wij mensen zijn alleseters. Dat noem je **omnivoor**. **Omnivoren** eten planten en vlees, maar ook brood, snoep, enzovoort. **Omnivoren** eten ook wel **herbivoren** en als het zo uitkomt een **carnivoor** tussendoor. Zouden **omnivoren** ook **omnivoren** eten?"

U toont de Woordwebben en bespreekt de nieuwe woorden aan de hand van een aantal vragen. Samen met de leerlingen vult u de Woordkasten aan. U stelt de volgende vragen:

- "De ene mens heeft een snellere **verbranding** dan de andere. Dat betekent dat de ene mens sneller voedsel **verteert** en dus ook veel sneller weer honger heeft dan de andere. Wat denk jij van jezelf: heb jij een snelle **verbranding**, een normale **verbranding** of een langzame **verbranding**?"
- Kun jij de hele dag **teren op** alleen een ijsje?
- Een mens is een **omnivoor**. Een alleseter dus. Maar er zijn mensen die niet alles willen eten. Zij willen bijvoorbeeld geen vlees eten. Wat vind jij hiervan?
- Wie weet hoe deze mensen heten? (vegetariërs)
- Ken jij iemand die geen vlees eet?
- Een **carnivoor** is een vleeseter. Een leeuw is een **carnivoor**. Hij maakt dus andere dieren dood. Je ziet het wel eens in een natuurfilm. Vind jij het zielig voor de dieren die gedood worden door de **carnivoor** of niet? Vertel er iets over.
-

U neemt opdracht 1 t/m 3 op bladzijde 25 t/m 27 van het Werkboek samen door. De leerlingen maken de opdrachten zelfstandig.

Samen met de leerlingen bespreekt u de antwoorden van de opdrachten.

Kern – Instructie 2

15

U zegt:

“Het vervolg van deze les gaat over samenvattingen en over fantasie en werkelijkheid in teksten. De teksten die we gaan lezen gaan over **carnivoren** en **herbivoren**.”

U herinnert de leerlingen nog eens aan opdracht 2.3 over het wilde zwijn in Leesbegrip 2 en het schema wat daarbij hoort uit het Werkboek op bladzijde 16.

U komt met de klas tot de conclusie dat je een schema moet maken om tot een goede samenvatting te komen. U wijst de leerlingen erop dat in de deelonderwerpen de vragen worden beantwoord die de schrijver zich gesteld heeft voor hij ging schrijven.

U vraagt:

“Wie weet nog welke vragen vaak gesteld worden als de weettekst over een dier gaat?” (Hoe ziet het eruit? Waar komt het voor? Wat eet het? Welke vijanden heeft het? Hoe verzorgt het zijn jongen?)

U leest samen met de leerlingen de tekst ‘De bruine beer’ op bladzijde 26 en 27 van het Taalleesboek en gaat vervolgens samen met de leerlingen na welke vragen gesteld en beantwoord zijn.

U begint met de eerste alinea en u vraagt:

“Welke vraag wordt hier gesteld?” (Hoe ziet de beer eruit? Er staat hoe groot en zwaar hij kan worden en verder eigenlijk niets over zijn uiterlijk.)

Nu vraagt u:

“Waar gaat die eerste alinea eigenlijk over?” (over hoe sterk en hoe groot de beer is)

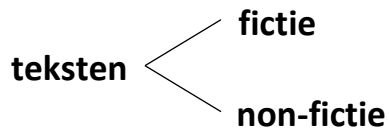
Op dezelfde wijze behandelt u alinea 2 (Wat eet hij?) en alinea 3. (Hoe gedraagt hij zich? De winterslaap, dat zou je een antwoord op deze vraag kunnen noemen.)

De leerlingen lezen de samenvattingen nog eens en stellen vast dat samenvatting *b* de meest belangrijke informatie bevat.

U zegt:

“We kennen al allerlei soorten teksten zoals verhalen, gedichten, brieven en doe-teksten. Nu kun je teksten ook nog op een andere manier verdelen: in fictie en non-fictie.”

U schrijft dit schema op het bord:

U vervolgt:

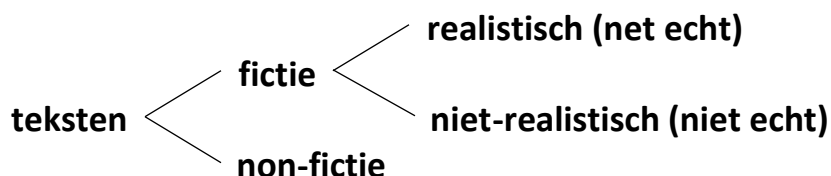
“Fictie betekent ‘verzinsel’. De schrijver heeft dan een tekst geschreven over iets dat niet echt gebeurd is. Veel verhalen en gedichten zijn fictie. Ze gaan over mensen die niet echt bestaan en over dingen die niet echt gebeurd zijn. Een heel duidelijk voorbeeld is natuurlijk een sprookje.

Een heks die met een toverstokje een prins in een pratende kikker verandert, dat bestaat natuurlijk niet. Wie kan er nog meer verhalen (of films) noemen die niet echt gebeurd zijn?

Teksten van een wereldoriëntatieboek zijn geen fictie. De schrijver heeft daar in een tekst willen opschrijven hoe het in het echt is. De tekst over de bruine beer die je bij opdracht 1 op bladzijde 26 en 27 in het Taalleesboek hebt gelezen, is non-fictie. ‘Non’ betekent ‘geen’ of ‘niet’.

Ik heb zojuist het voorbeeld van de heks en de kikker genoemd. Van zo’n verhaal weet je meteen dat dat niet kan. Zoiets kan in het echt niet, zo’n tekst is niet-realistisch. Maar er zijn ook veel fictieteksten waarvan je zegt: ‘Het is net echt’. Zo zou het in het echt ook gebeurd kunnen zijn. Zulke teksten zijn heel realistisch.”

U vult het bordschema aan:

U laat nu het schema overnemen en zegt:

“Zo dadelijk ga je teksten over dieren lezen. Zijn het fictie of non-fictieteksten? Dat moet je uitzoeken. En bij een fictietekst moet je uitzoeken wat realistisch is en wat juist niet-realistisch is.”

U neemt opdracht 2 en 3.1 op bladzijde 28 t/m 30 van het Taalleesboek samen door.

De leerlingen gaan deze vervolgens zelfstandig maken. Indien nodig biedt u hulp.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 3.2 t/m 6, bladzijde 30 t/m 32

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de antwoorden van de gemaakte opdrachten samen met de leerlingen. U laat een leerling vertellen wat hij of zij geleerd heeft. Eventueel kan een andere leerling dit aanvullen.

Didactische tip:

In deze les komen woorden voor die extra uitleg nodig hebben. Deze woorden hoeven echter niet door de leerlingen geleerd te worden.

uiterst: *Uiterst* betekent heel erg, ontzettend, bijvoorbeeld: die jongen is *uiterst* vervelend.

desnoods: *Desnoods* betekent als het nodig is, bijvoorbeeld: als het hard regent, kun je *desnoods* onder een boom schuilen.

Als een woord moeilijk is om uit te leggen of uit te beelden, vertaal het dan naar het Papiamento. Leg het uit in het Nederlands, maar noem ook de betekenis in het Papiamento om de betekenis nog duidelijker te maken.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 27 t/m 30

1

b

2.1

a

2.2

De tekst is non-fictie.

3.1

De tekst is fictie.

Werkboek blz. 25 t/m 27

1

de omnivoor

alleseter

vlees, vis en planten

beren

mensen

de carnivoor

vleeseter

leeuwen

tijgers

de herbivoor

planteneter

koeien

schapen

2

1 en 2 eigen antwoorden van de leerlingen

3

woordtrap met: mond, slokdarm, maag, darmen, anus

extra opdrachten

Taallesboek blz. 31 en 32

3.2

door ze te laten praten en denken

"Een ding dat niet piept, maar wel rolt, leeft dat eigenlijk?" vraagt hij.

4.1

De schrijver moet heel goed naar het gedrag van dieren gekeken hebben, zo echt komt dat over.

4.2

a De wolf lijkt meer op een mens, omdat hij zich veel meer als een mens gedraagt. Hij doet zich mooi voor. En hij praat met mensen en Olle niet.

5

Er is een koning, er wordt rechtgesproken, de dieren praten als mensen.

6.1

De tekst is fictie.

6.2

Als het geen sprekende dieren waren maar mensen, dan zouden de dialogen en gebeurtenissen heel realistisch overkomen. Je kunt zeggen: "Zo gedragen sommige mensen zich ook."

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **het ongedierte, de luis, de overlast, bestrijden, verjagen, de aard** en **soortgelijk**.
- De leerlingen oefenen het gebruiken van de voegwoorden 'voordat', 'nadat', 'terwijl', 'zolang', 'zodra', 'sinds' en 'sedert' en het maken van zinnen ermee.
- De leerlingen oefenen het gebruiken van de voorzetsels 'sinds' en 'sedert' en het maken van zinnen ermee.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 5, Woordcluster 5
- Woordweb 2, Woordspoor 2 (groep 8, thema 11 'Iedereen heeft wel wat')

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 28 t/m 36
- Taalleesboek 3, bladzijde 33 t/m 37
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet het filmpje 'Hoofdluis. Kriebels in je haar.' (<https://schooltv.nl/video/hoofdluis-kriebels-in-je-haar>) klaar.

Betekenis van woorden

de aard:	Je aard is je karakter. Je kunt bijvoorbeeld rustig van aard zijn, of juist druk, enzovoort.
bestrijden:	Akelige dingen bestrijden betekent: proberen er een einde aan te maken, bijvoorbeeld ongedierte zoals kakkerlakken bestrijden, of armoede bestrijden.
de luis:	Een luis is een piepklein beestje. Luizen leven op de huid van dieren en mensen en op planten.
het ongedierte:	Ongedierte, dat zijn beestjes die schadelijk of lastig zijn voor mensen, bijvoorbeeld ratten, muizen, kakkerlakken, mieren, enzovoort.
de overlast:	Overlast is als je ergens last van hebt. Bij geluidsoverlast heb je last van lawaai. Bijvoorbeeld van een concert of van vliegtuigen.
soortgelijk:	Soortgelijk betekent van dezelfde soort, ongeveer hetzelfde, bijvoorbeeld met propjes en soortgelijke dingen mag in de school niet worden gegooid.
verjagen:	Verjagen is hetzelfde als weggagen.

Start	5
--------------	----------

U zegt:

“Ik was gisteren in mijn tuin bezig toen ik op enkele groenteplanten **luizen** ontdekte. Deze kleine vervelende insecten maken de planten dood. Ik heb ze er toen afgespoten met water uit de tuinslang, maar vanochtend ontdekte ik ze alweer. Ik wil ze niet bespuiten met gif, want anders gaat het gif ook in de groente zitten en dan kan ik ze niet meer eten. Wat kan ik aan dit **ongedierte** doen?

Er zijn ook **luizen** die bij mensen voorkomen. Wie weet welke **luis** dat is?” (de hoofdluis)

U start vervolgens het filmpje over ‘Hoofdluis. Kriebels in je haar’.

(<https://schooltv.nl/video/hoofdluis-kriebels-in-je-haar>)

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Kern – Instructie 1	15
----------------------------	-----------

U zegt:

“Alle kleine diertjes die schadelijk of lastig zijn voor planten en mensen noemen we **ongedierte**. **Ongedierte** heeft geen nut voor planten en mensen. Er zijn vele soorten **ongedierte**. De meesten vertonen een **soortgelijk** gedrag. **Soortgelijk** betekent ‘ongeveer hetzelfde’. Ze voeden zich met het vocht van planten en maken zo de planten dood. Maar hoe kun je **ongedierte bestrijden**?

Bestrijden betekent: er een einde aan maken. **Ongedierte** kun je onder andere **bestrijden** met gif. Net zoals je thuis doet met kakkerlakken. Dan gaan ze dood.

Er is ook **ongedierte** dat op de mens voorkomt. Jullie kennen allemaal wel **de (hoofd)luis**. Een **luis** is een piepklein beestje. **Luizen** leven op de huid van dieren en mensen en op planten. Wie heeft er wel eens hoofdluis gehad? Zij zorgen voor heel wat **overlast**. Waar bestaat **de overlast** dan uit? Je hebt erge jeuk op je hoofd. En dan al het werk om van deze **luizen** in je haren af te komen! Alle spullen moeten gewassen worden en ook je haren moeten met een stinkende shampoo gewassen worden. Want gif kunnen we natuurlijk niet gebruiken!

En we kunnen **de luizen** ook niet **verjagen**. **Verjagen** betekent wegjagen. Sommige ongedierte kunnen we wel **verjagen** zoals muizen en ratten. Daarvoor hebben we wel een kat nodig! Het zit in **de aard** van de kat om te jagen, ook als ze geen honger heeft. **De aard** is het karakter. Dit gedrag van een kat is ook te zien bij hun wilde soortgenoten zoals de leeuw of de tijger bijvoorbeeld.”

U toont de Woordwebben en bespreekt de nieuwe woorden. Samen met de leerlingen breidt u de Woordwebben uit (met behulp van post it's). U stelt de volgende vragen:

- “Er zijn mensen die het niet goed vinden om **ongedierte** te **bestrijden**. Zij vinden dat ieder diertje het recht heeft om te leven. Er zijn ook mensen die vinden dat je **ongedierte** wel moet **bestrijden** als het **overlast** geeft. Wat vind jij ervan? Moet je **ongedierte bestrijden** of niet?
- Muizen kun je **bestrijden** met gif, dan gaan ze dood. Je kunt ze ook doden met een muizenval. Of vangen in een muisvriendelijke val, die ze niet doodt. Daarna kun je ze in de mondi loslaten. Wat zou jij doen en waarom?
- We zien hier ook steeds meer duiven. Zoveel, dat ze **overlast** veroorzaken. Ze poepen overal op en zitten vol met allerlei bacteriën waar mensen ziek van kunnen worden. Wist je dat duiven meer dan 150 verschillende ziekten kunnen overdragen? Je kunt ze wel eventjes **verjagen**, maar dan komen ze direct weer terug. Kun jij een oplossing voor het duivenprobleem verzinnen?
- Smaken verschillen, zeggen ze wel. Neem nou bijvoorbeeld snoep. De één houdt van lolly's, de ander van koekjes. Weer een ander houdt van chocolade en **soortgelijke** snoep. Waar houd jij van? Is dat **soortgelijke** snoep of heel verschillende?
- Je **aard** is hetzelfde als je karakter. Het is moeilijk om van je zelf te zeggen wat je **aard** is. We kunnen het wel proberen. Ik vind mijzelf van **aard**, omdat ik Hoe is dat bij jou? Ben je rustig van **aard**, vriendelijk van **aard**, vrolijk van **aard**, stilletjes van **aard**?”

U neemt opdracht 1 t/m 4 op bladzijde 28 t/m 30 van het Werkboek samen door. De leerlingen maken de opdrachten zelfstandig. Indien nodig biedt u hulp.

U bespreekt met de leerlingen de antwoorden van de opdrachten.

Kern – Instructie 2

20

U zegt:

“We hebben zo net geoefend met zinnen die je hebt samengevoegd met het woordje ‘omdat’.” (Ik vind mijzelf van aard, omdat ik)

“Vandaag leren jullie twee nieuwe woorden waarmee je twee zinnen kunt samenvoegen tot één lange zin. We gaan eerst nog even oefenen met (voeg)woorden die we al kennen.”

U zegt bijvoorbeeld:

“Een woordje waarmee je twee zinnetjes aan elkaar kunt plakken is het woordje omdat.”

U schrijft op het bord:

De hond hijgt.

Hij is moe. omdat

U vraagt:

“Wie kan hier één lange zin van maken?” (De hond hijgt, omdat hij moe is.)

U vervolgt:

“Een ander woordje waarmee je twee zinnetjes aan elkaar kunt plakken is het woordje ‘zodra’.”

U schrijft op het bord:

De hond begint te blaffen.

Hij hoort iemand. zodra

U vraagt:

“Wie kan hier één zin van maken?” (De hond begint te blaffen, zodra hij iemand hoort.)

U leest samen met de leerlingen de tekst ‘Duivenoverlast’ bij opdracht 5 op bladzijde 31 van het Werkboek.

U neemt de opdrachten 6 t/m 9 op bladzijde 32 t/m 34 van het Werkboek samen door. Eventueel licht u een aantal voegwoorden en voorzetsels nader toe en legt u uit wanneer ze worden gebruikt. Zoals bijvoorbeeld met het voegwoord 'terwijl'.

U schrijft op het bord:

- 1 Eva doet de afwas terwijl Omar de kamer veegt.**
- 2 Eva ruimt alles op terwijl Omar tv zit te kijken.**

U vraagt:

“Betekent het woord ‘terwijl’ in deze zinnen precies hetzelfde?”
(Uit de vergelijking moet blijken dat de gebeurtenissen tegelijkertijd plaatsvinden.)

Hierna laat u de leerlingen nog een paar zinnen met ‘terwijl’ bedenken.

De leerlingen gaan deze opdrachten in twee- of in drietallen maken.

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten met de leerlingen.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 10 t/m 12, bladzijde 35 en 36

U kunt eventueel vooraf de volgende zinnen op het bord schrijven:

- 1 Voor 15 april is de uitslag bekend.**
- 2 Na 15 april is de uitslag bekend.**
- 3 Op 15 april is de uitslag bekend.**
- 4 Sedert 15 april is de uitslag bekend.**
- 5 Sinds 15 april is de uitslag bekend.**
- 6 Rond 15 april is de uitslag bekend.**

En de volgende vragen hier over stellen:

- “Welke zin betekent een bepaald moment: je weet precies op welke dag het is?” (zin 3)
- “Welke zin vertelt wanneer de uitslag zo ongeveer bekend is: het kan er iets voor of iets na zijn?” (zin 6)
- “In welke zinnen zou je ook vanaf kunnen gebruiken?” (zin 4 en 5)
- “In welke zinnen wordt duidelijk gemaakt dat de uitslag allang bekend is?” (zin 4 en 5)

Afsluiting	5
-------------------	----------

U speelt het spel 'Galgje'. U kunt een woordenschatwoord kiezen dat in deze les (of eventueel in vorige lessen van dit thema) aan de orde is geweest.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek blz. 29 t/m 31

1

- 1 Jaden heeft gymschoenen.
- 2 Aisha kletst veel.

2

- 1 a 5 (verlegen van aard) d 3 (beleefd van aard)
- b 1 (agressief van aard) e 2 (jaloers van aard)
- c 4 (vrolijk van aard)
- 2 persoonlijk antwoord

3

Shakira's vader bestrijdt het ongedierte.
Shakira verjaagt het ongedierte.

4

eigen ideeën van de leerlingen

6

zinnen als:

- 1 Denk even na, voordat je iets doet.
- 2 Julia ging naar de juf, nadat iemand haar pen had afgepakt.
- 3 De kinderen moesten wachten, totdat de bel ging.

7

- 1 De kinderen gingen aan het werk, nadat juf de sommen had uitgelegd.
Of: Nadat juf de sommen had uitgelegd, gingen de kinderen aan het werk.
- 2 Reina kietelde Annet, totdat ze begon te lachen.
- 3 Carlos ging met zijn hond wandelen, voordat hij naar school ging.
Of: Voordat hij naar school ging, ging Carlos met zijn hond wandelen.

8

bijvoorbeeld:

- 1 Terwijl klas 6 met rekenen bezig was, maakte klas 5 een proefwerk.
- 2 Zodra het licht wordt, beginnen de vogels te fluiten.
- 3 Zolang juf vertelt, kun je een speld horen vallen.

9

- 1 Sinds een paar weken zit Laura op balletles.
- 2 Sedert Omar en Carlos ruzie hebben gehad, praten ze niet meer met elkaar.

extra opdrachten

Werkboek blz. 35 en 36

10.1

- 1 *Miguel speelt bijna niet meer buiten sinds zijn vriendje verhuisd is.*
- 2 *Sinds 1 mei zijn de winkels tot 8 uur open.*
- 3 *Sinds 2015 zijn hier geen huizen meer gebouwd.*

10.2

Bijvoorbeeld:

- 1 *Sedert 1 september van dit jaar studeert mijn zus in Nederland.*
- 2 *Sedert het begin van de dag, kijk ik naar de televisie.*

11

bijvoorbeeld:

- 1 *Zodra hij die muziek hoort, begint hij mee te zingen.*
- 2 *De jongens lopen naar het veld, zodra de school uit is.*

12

drie zelfbedachte zinnen met gegeven woorden

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven en de uitspraak van leenwoorden uit de Franse taal.
- De leerlingen oefenen het schrijven van werkwoordvormen.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met *th*.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 37 t/m 42
- Spellinghulp

Vorbereiding

- U schrijft de volgende woorden voor de les op het bord; conciërge, douche, milieu, biscuit, bureau, etui, punaise, blouse, chauffeur, paraplu, toilet, cadeau, auteur, niveau.

Opmerking:

- Lesdoel 1 wordt voor het eerst behandeld.
- Lesdoel 2 is al vaker behandeld en wordt hier geoefend.
- Lesdoel 3 wordt alleen herhaald in de opdrachten in het Werkboek.

Start**5**

U geeft een beschrijving van het woord *etui*. De leerlingen raden welk woord het moet zijn. Komen ze er met de beschrijving niet uit, dan mogen ze vragen stellen.

“Een zakje om pennen in op te bergen.” (etui)

Als de leerlingen het woord geraden hebben, vraagt u of ze ook weten hoe je dit woord schrijft. U laat een leerling die de juiste schrijfwijze weet, het woord groot op het bord schrijven.

U herhaalt deze werkwijze met de volgende woorden:

- Een ander woord voor een wc. (toilet)
- Iemand die je overal naar toe rijdt. (chauffeur)

Kern – Instructie 1**15****Stap 1**

U wijst op de woorden op het bord. U vraagt de leerlingen uit welke taal zij denken dat deze woorden komen. (de Franse taal) Vervolgens leest u de woorden hardop voor.

Enkele leerlingen doen dit na.

Het gaat er hierbij om dat de uitspraak bij de leerlingen bekend wordt voor zover dit nog niet het geval is. U wijst vervolgens op de spellingsmoeilijkheden in deze woorden.

Stap 2

U maakt samen met de leerlingen opdracht 1 op bladzijde 37 van het Werkboek. In de luisterkar staat hoe je de woorden uitspreekt. In de schrijfkar staat hoe je de woorden schrijft. De leerlingen kijken naar het eerste woord uit de luisterkar en zoeken hier het juiste woord uit de schrijfkar bij. Dit laatste woord schrijven ze op in het Werkboek.

De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten 2.1 en 2.2 op bladzijde 38 in het Werkboek. Indien nodig biedt u hulp.

Kern – Instructie 2

20

Stap 1

U herhaalt kort de persoonsvorm-kaart op bladzijde 39 van het Werkboek. Vervolgens geeft u een zinsdictee en de leerlingen schrijven dit op bij opdracht 3 op bladzijde 40 in het Werkboek:

- 1 Maria **schrijft** een brief.
- 2 Ze **vindt** het moeilijk.
- 3 Ze heeft al een zin **veranderd**.
- 4 Ze kon niet langer **wachten**.
- 5 Ze **postte** de brief.
- 6 De brievenbus **stond** naast een **verlichte** telefooncel.

U bespreekt de vetgedrukte woorden. Hierbij vraagt u steeds een leerling de schrijfwijze toe te lichten aan de hand van de persoonsvorm-kaart. Daarbij is het van belang om eerst vast te stellen of het wel of geen persoonsvorm is. (Het woord dat verandert als je de zin in een andere tijd zet.)

Bij de bespreking gaat het om de volgende toelichtingen:

- **schrijft** is een persoonsvorm: je hoort een /t/, dus je schrijft een *t*.
- **vindt** schrijf je met *dt*, want het is een *den*-werkwoord en er staat geen *ik* in de zin.
- **veranderd** is geen persoonsvorm, dus moet je het verlengen en dan hoor je een /d/.
- **wachten** is geen persoonsvorm, dus schrijf je maar één *t*.
- **postte** is een persoonsvorm in de verleden tijd van een *ten*-werkwoord zonder klankverandering. Dus schrijf je het met *tt*.
- **stond** is een geleerde uitzondering.
- **verlichte** is geen persoonsvorm, dus schrijf je het met één *t*.

Stap 2

U vraagt de leerlingen om een zin te bedenken met *vertelt*. U kiest een correcte zin en schrijft deze op het bord. Vervolgens vraagt u een leerling aan de hand van de persoonsvorm-kaart de schrijfwijze van *vertelt* toe te lichten.

Op dezelfde wijze behandelt u: *verteld, betaalt, verhuisd, beloofd, belooft*.

Stap 3

U vraagt:

“Hoe weet je of je te maken hebt met een den- of een ten-werkwoord?”
(Dan moet je het hele werkwoord noemen. Bijvoorbeeld: *rusten, branden, spijten, worden*.)

U laat deze werkwoorden nog eens noemen, maar nu in de verleden tijd.

“Wat valt hierbij op?” (*Spijten* en *worden* veranderen van klank, *rusten* en *branden* niet.)

U laat steeds met een verledentijdsvorm van de vier genoemde werkwoorden een zin bedenken. De schrijfwijze wordt vervolgens door een leerling toegelicht aan de hand van de persoonsvorm-kaart.

U noemt steeds drie werkwoorden. Eén daarvan heeft geen klankverandering in de verleden tijd. Welke is het? En waar moet je dan bij de schrijfwijze aan denken?

vinden – vermelden – eten
verbieden – fluiten – hoesten
landen – snijden – zenden
scheiden – pesten – rijden

extra opdrachten:

De leerlingen maken opdracht 4 tot en met 7 op bladzijde 40 t/m 42 van het Werkboek.

Afsluiting

5

De leerlingen nemen bladzijde 6 van de Spellinghulp voor zich. In tweetallen spelen ze het spel galgje met woorden uit de categorie *Leenwoorden uit het Engels*.

Didactische tip

Werkwoordspelling blijft op de een of andere manier in veel vakken terugkomen. Hang de persoonsvorm-kaart duidelijk zichtbaar op in de klas en laat de leerlingen regelmatig verwoorden hoe ze aan een antwoord komen met behulp van de persoonsvorm-kaart. Op deze manier automatiseren ze de verschillende stappen om tot de juiste werkwoordspelling te komen.

Antwoorden

Werkboek blz. 37 t/m 39

1

1 auteur, 2 biscuit, 3 blouse, 4 bureau, 5 cadeau, 6 chauffeur, 7 conciërge, 8 douche, 9 etui, 10 milieu, 11 niveau, 12 paraplu, 13 punaise, 14 toilet

2.1

toilet, conciërge, cadeau, bureau, milieu, niveau, punaise, paraplu, etui, biscuit

2.2

straal, vee, en, nieuw, stuiver, zweep, eieren, ton, vink, fit, lus, ze, al, die

3

Het zinnendictee staat in de les.

extra opdrachten

Werkboek blz. 40 t/m 42

4

1 vind, 2 moppert, 3 wordt, 4 slentert, 5 vertelt, 6 zegt, 7 moet, 8 weet, 9 denkt, 10 doet

5

De volgende antwoorden zijn heel uitgebreid. De leerkracht bepaalt aan de hand hiervan of het antwoord van de leerlingen klopt.

1 Moppert is een persoonsvorm, dus: hoor je een /t/, dan schrijf je een t. Gemopperd is geen persoonsvorm, dus: langer maken (mopperde)

2 Moppert is een persoonsvorm van een gewoon werkwoord. Dus: hoor je een /t/ dan schrijf je een /t/. Antwoordt is een persoonsvorm van een den-werkwoord, het is tegenwoordige tijd enkelvoud en er staat geen ik in de zin, je schrijft het dan met dt.

3 Strafte is een persoonsvorm van een gewoon werkwoord, je schrijft het zoals je het hoort. Stortte is een verledentijdsvorm van een ten-werkwoord zonder klankverandering, dus schrijf je het met tt.

6

1 spuiten, spijten, gieten 2 heten, stoten, zuchten
3 vinden, houden, worden 4 antwoorden, landen, kleden

7

1 werd 2 stond 3 had 4 lukte 6 luisterde
7 hoorde 8 praatten 9 hield 10 brandden 11 braadden

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de rangorde**, **het leiderschap**, **onderdanig**, **het territorium**, **de indringer** en **verdedigen**.
- De leerlingen oefenen het maken van een schema van een weettekst over dieren.
- De leerlingen oefenen het uitwerken van dit schema tot een samenvatting.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 5, Woordspoor 5
- Woordweb 6, Woordcluster 6

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 43 t/m 46
- Taalleesboek 3, bladzijde 37 t/m 40
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet het filmpje 'Stekelbaars bouwt een nest. Indringers ongewenst.' klaar:
[http://www.schooltv.nl/video/stekelbaars-bouwt-een-nest-indringers-ongewenst.](http://www.schooltv.nl/video/stekelbaars-bouwt-een-nest-indringers-ongewenst)

Betekenis van woorden

de indringer:	Een indringer is iemand die binnenkomt zonder te vragen, bijvoorbeeld een dief.
het leiderschap:	Iemand die het leiderschap heeft, is de leider.
onderdanig:	Een onderdanig persoon is overdreven gehoorzaam aan mensen met meer macht.
de rangorde:	De rangorde is de volgorde van belangrijkheid. In het leger staat de soldaat, onderaan de rangorde en de generaal bovenaan.
het territorium:	Een territorium is een gebied waarover een mens of een dier de baas is. Hij bewaakt dat gebied, bijvoorbeeld: onze hond blaft tegen elke vreemde die binnenkomt. Hij verdedigt zijn territorium.
verdedigen:	Verdedigen is iets of iemand beschermen tegen aanvallen.

Start**5**

U zegt:

“Deze les beginnen we met het aanleren van nieuwe woorden en vervolgens gaan we aan de slag met weetteksten over dieren. We maken eerst een schema en vervolgens gaan we een samenvatting van een tekst maken. Je zult merken dat een aantal van deze nieuwe woorden terugkomen in de weetteksten.

Wie weet wat een **territorium** is en wat **indringers** zijn?

In het (korte) filmpje over een vis die stekelbaars heet, komen beide woorden voor. Kijk en luister maar.”

U start het filmpje over ‘Stekelbaars bouwt een nest. Indringers ongewenst.’
(<http://www.schooltv.nl/video/stekelbaars-bouwt-een-nest-indringers-ongewenst>)

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Kern – Instructie 1

10

U zegt:

“Jullie hebben net gezien hoe een stekelbaarsmannetje zijn **territorium** verdedigt. **Het territorium** is een gebied waarover een mens of dier de baas is. Een ander stekelbaarsmannetje probeerde zijn **territorium** binnen te dringen en zijn nest af te pakken. Iemand die ergens binnendringt, is een **indringer**. Dieren kunnen ook **indringers** zijn. Zoals dat andere stekelbaarsmannetje. De stekelbaars liet niet zo maar zijn **territorium** en nest afpakken. Hij **verdedigde** zijn **territorium**. Als je iets **verdedigt**, bescherm je het tegen aanvallen. Als er één **indringer** is, kun je je **territorium** wel goed verdedigen, maar bij meerdere **indringers** wordt dat een stuk moeilijker.

Zo zijn er dus ook dieren die in groepen leven. Honden die in het wild leven, leven in groepen. Net zoals wolven dat doen. In zo’n groep wolven is één wolf het belangrijkste. Deze wolf is de leider. De leider staat bovenaan **de rangorde**. **De rangorde** is de volgorde van belangrijkheid. De wolf bovenaan **de rangorde** is het belangrijkste, daarna komt de wolf die op de tweede plaats staat in **de rangorde**, enzovoort. De wolf onderaan **de rangorde** is het minst belangrijk. Hij krijgt altijd als laatste de kans om een hapje te eten. Hij moet de andere wolven die belangrijker zijn, voor laten gaan. Zo gaat dat in een **rangorde**.

De wolf die de leider is, moet zijn plekje wel bewaken. De andere wolven zullen altijd blijven proberen om belangrijker te worden. Zij proberen **het leiderschap** over te nemen. Iemand die **het leiderschap** heeft, is de leider. Dit is niet alleen bij wolven of honden zo, maar ook bij mensen.

In een groep wolven kun je meestal goed zien welke wolf bovenaan de **rangorde** staat. Alle wolven weten wie de leider is en ze gedragen zich dan ook **onderdanig** bij de baas van de groep. Ze weten dat ze moeten luisteren naar de leider.

Niet alleen wolven, ook mensen kunnen **onderdanig** zijn. Ze zijn dan overdreven gehoorzaam aan mensen met meer macht.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van Woordwebben 5 en 6. Samen met de leerlingen breidt u de Woordwebben uit (met behulp van post it's). U stelt de volgende vragen:

- “Een mens is ook een territoriumdier. Het **territorium** van een mens is zijn huis en zijn tuin om zijn huis. Hebben jullie ook een **territorium**? Wat is jouw **territorium**? Heb je wel eens te maken gekregen met een **indringer**? Wat deed je toen?
- Sommige mensen nemen een waakhond om hun **territorium** te **beschermen**. Vind je dat een goede manier?
- Je kunt je **territorium** ook anders beschermen. Door bijvoorbeeld een slot op de deur te doen of door een hek of een muur om je tuin te zetten. Bescherm je jouw **territorium** ook zo?
- Mensen kunnen **onderdanig** zijn, net als de hond op deze Woordwebplaat. Iemand die **onderdanig** is, kan echt op je zenuwen werken, je ergert je snel aan zo iemand. Zou jij dat ook hebben? Vertel er iets over.
- Zet een groep mensen (kinderen) bij elkaar en er ontstaat heel snel een **rangorde**. Wat doe jij meestal als er iets wordt verdeeld? Ben je vaak de eerste of de laatste? Hoe voelt dat? Vertel er iets over.
- Wie van jullie vindt het leuk om de leiding te hebben, bijvoorbeeld in een spel? Waarom vind je het leuk om de leiding te hebben?
- Wie van jullie heeft liever niet de leiding en neemt ook meestal niet de leiding? Waarom niet?”

U neemt opdracht 1 t/m 4 op bladzijde 43 t/m 46 van het Werkboek samen door. De leerlingen maken de opdrachten zelfstandig. Indien nodig biedt u hulp.

U bespreekt met de leerlingen de antwoorden van de opdrachten.

Kern – Instructie 2

25

U zegt:

“Jullie hebben net gehoord dat wolven in een groep leven. En dat er een **rangorde** in zo'n groep wolven is. Ondanks dat er hier geen wolven leven, is het toch wel interessant om wat meer over wolven te weten te komen.”

U leest met de leerlingen de tekst van opdracht 1.1 op bladzijde 37 en 38 van het Taalleesboek. U maakt samen met de leerlingen een schema van deze tekst.

Er ontstaat dit schema op het bord:

U laat enige leerlingen de tekst navertellen aan de hand van het bordschema. U wijst erop dat dit zoveel mogelijk in goede zinnen moet. De andere leerlingen geven opbouwende kritiek.

U herhaalt opnieuw wat in les 8 (Leesbegrip 3) ook op het bord stond:

Een samenvatting:

- 1 zo kort mogelijk**
- 2 het belangrijkste moet erin staan**
- 3 in goede zinnen**

Vervolgens maakt u samen met de leerlingen opdracht 1.2 op bladzijde 38 van het Taalleesboek.

Er kan bijvoorbeeld de volgende samenvatting ontstaan (op het bord):

Wolven leven in roedels. Elke roedel heeft een leider.

Ze hebben hun eigen territorium dat ze door huilen beschermen. Dat is wel 15 km in doorsnee.

In het voorjaar worden de jongen geboren die door de wolven in de groep worden opgevoed.

U vraagt:

“Wat is het nut van een samenvatting?” Er moet in ieder geval naar voren komen dat:

- je door het maken van een samenvatting de tekst beter kunt begrijpen en onthouden;
- een goede samenvatting ook na weken nog begrepen kan worden en dat geldt niet altijd voor een schema;

- je je goed kunt voorbereiden op een toets met behulp van samenvattingen.

U neemt de opdrachten 2 en 3 op bladzijde 39 van het Taalleesboek samen door. De leerlingen gaan deze opdrachten vervolgens (zelfstandig of) in tweetallen maken. Indien nodig biedt u hulp.

U bespreekt de antwoorden van opdracht 2 samen en u laat enige leerlingen hun samenvattende slotlinea van opdracht 3 voorlezen. Hierbij letten de andere leerlingen op de drie besproken criteria:

- 1 zo kort mogelijk
- 2 het belangrijkste moet erin staan
- 3 in goede zinnen

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 4, bladzijde 40

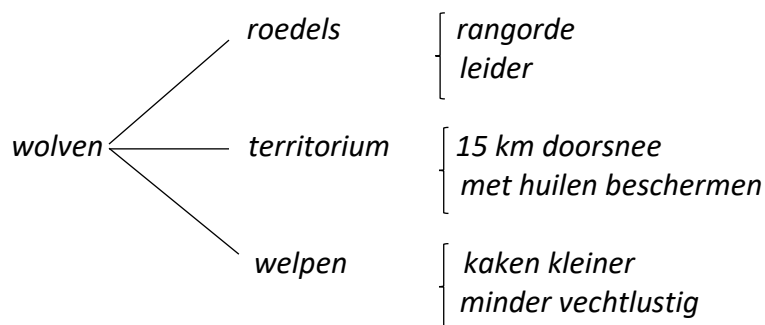
Afsluiting	5
-------------------	----------

U vraagt de leerlingen wat ze moeilijk vonden en waarom. U laat een leerling vertellen wat hij of zij geleerd heeft. Eventueel kan een andere leerling dit aanvullen.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 37 t/m 39

1.1

1.2

Een samenvatting van de tekst bij opdracht 1.1, bijvoorbeeld:

Wolven leven in roedels. Elke roedel heeft een leider.

Ze hebben hun eigen territorium dat ze door huilen beschermen. Dat is wel 15 km in doorsnee.

In het voorjaar worden de jongen geboren die door de wolven in de groep worden opgevoed.

2

1 vijf alinea's

2 alinea 1: inleiding

alinea 2: de waakhond

alinea 3: de trekhond

alinea 4: de speurhond

alinea 5: de blindengeleidenhond

3

Een samenvattende slotalinea zoals:

De speurhond is al lang bij de mens als waakhond, als werkhond voor de kar of de slee, als speurhond voor de politie en als blindengeleidehond.

Werkboek blz. 43 t/m 46

1

juf Mita

2

1 arrogant 2 arrogant 3 onderdanig

3

eigen mening van de leerlingen

4

1 de generaal

2 soldaat - kapitein - kolonel - generaal

Extra opdrachten

Taallesboek blz. 40

4

1 drie alinea's

2 alinea 1: inleiding alinea 2: de mensapen alinea 3: de apen

3 een korte samenvatting van de tekst zoals:

Het gedrag van mensapen verschilt nogal van dat van apen. Mensapen kunnen nadenken en gedragen zich soms net als mensen. Apen denken niet, ze gedragen zich meer als dieren.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **het experiment**, **het proefkonijn** en **uittesten**.
- De leerlingen oefenen het maken van een samenvatting.
- De leerlingen oefenen het beoordelen van samenvattingen.
- De leerlingen oefenen het aanwijzen van realistische en niet-realistische elementen in dierenverhalen en dierengedichten.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 2, Woordspoor 2 (groep 8, thema 3 'Dieren hebben ook rechten')

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 47 en 48
- Taalleesboek 3, bladzijde 41 t/m 47
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet het filmpje 'Kun je zweten onder water? Een experiment in het zwembad' klaar: <http://www.schooltv.nl/video/kun-je-zweten-onder-water-een-experiment-in-het-zwembad>.

Betekenis van woorden

het experiment:	Bij een experiment gaan mensen iets onderzoeken om te kijken of het goed of slecht is. In een laboratorium worden veel experimenten gedaan.
het proefkonijn:	Een proefkonijn is iemand op wie iets nieuws wordt uitprobeerd.
uittesten:	Iets uittesten is hetzelfde als iets uitproberen. Als je iets nieuws uittest, probeer je het uit, bijvoorbeeld Carlos testte zijn nieuwe skateboard uit. Daarbij viel hij hard op de grond.

Start**5**

U zegt:

“Deze les gaat weer over samenvattingen en waar je aan moet denken bij het maken van een samenvatting. Ook gaan jullie bij verhalen en gedichten kijken of ze realistisch zijn of juist niet.

Maar eerst heb ik een vraagje voor jullie. Van sporten ga je zweten, maar zweet je ook als je zwemt? (U kunt de antwoorden eventueel op het bord noteren.) We gaan het **experiment** eens bekijken.”

Daarna start u het filmpje ‘Kun je zweten onder water? Een experiment in het zwembad’. (<http://www.schooltv.nl/video/kun-je-zweten-onder-water-een-experiment-in-het-zwembad>)

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Kern – Instructie 1	15
----------------------------	-----------

U vertelt:

“Vorige week vroeg een vriend aan mij of ik wilde meewerken aan een **experiment**. Nu weet ik toevallig wat een **experiment** is: iets onderzoeken om te kijken of het goed of slecht is. Daar kun je maar beter voorzichtig mee zijn. Ik zei dus niet direct “ja!” “Wat voor **experiment** is het?” vroeg ik. “Een ongekookt ei in een magnetron opwarmen”, was het antwoord. Dat leek me niet gevaarlijk, dus zei ik: “goed.”

Nou dat heb ik geweten! Het ei ontplofte natuurlijk en de hele magnetron zat onder het ei.

“Maar nu moet jij **proefkonijn** zijn in mijn **experiment**, eerlijk is eerlijk”, zei ik. Een **proefkonijn** is iemand op wie je iets nieuws uitprobeert. “Het is niet eng”, zei ik en terwijl ik het zei, sloeg ik een ei stuk op zijn hoofd. “Ik wilde even **uittesten** hoe sterk een ongekookt ei is.” Als je iets **uittest** probeer je iets.

“Normaal **test** je zoiets **uit** op een pan of zo, maar op jouw hoofd kon ik het ook prima **uittesten**.”

Gelukkig konden we er allebei erg om lachen en zo hadden we meteen **uitgetest** hoe sterk onze vriendschap is.

U legt de nieuwe woorden uit aan de hand van Woordweb 2 (groep 8, thema 3 ‘Dieren hebben ook rechten’).

Nadat u de woorden hebt uitgelegd, gaat u een kort gesprekje met de leerlingen aan, waarin u de nieuwe woorden herhaalt.

U kunt de volgende vragen stellen:

- Een **experiment** is een proef om iets te onderzoeken. Dat kan leuk en leerzaam zijn, maar soms ook spannend en gevaarlijk. Heb jij wel eens een **experiment** gedaan? Was het leuk/leerzaam/spannend/gevaarlijk? Vertel er iets over.

- Als iemand jou vraagt om een **proefkonijn** te zijn in een **experiment**, heb je de keus om ja of nee te zeggen. Het zou ook kunnen gebeuren dat iemand je als **proefkonijn** gebruikt en dus iets nieuws op je uitprobeert zonder dat je het weet. Wat zou jij ervan vinden als je ongevraagd als **proefkonijn** wordt gebruikt: goed of niet goed? Vertel waarom.
- Om nieuwe producten te maken en **uit te testen** worden vaak proefdieren gebruikt. Dieren lijken in veel opzichten op mensen en kunnen daarom in plaats van mensen gebruikt worden in allerlei **experimenten**. Zo worden vooral konijnen, muizen, ratten en apen als proefdieren gebruikt voor het **uittesten** van medicijnen, maar ook voor schoonheidsproducten. Wat vind jij van het gebruik van proefdieren? Vertel waarom jij er zo overdenkt?

U neemt opdracht 1 op bladzijde 47 en 48 van het Werkboek samen door. De leerlingen maken de opdrachten zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

U bespreekt met de leerlingen de antwoorden van de opdrachten.

Kern – Instructie 2

20

U zegt:

“Het vervolg van deze les gaat niet over **experimenten** en **proefkonijnen**, maar (weer) over samenvattingen en waar je aan moet denken bij het maken van een samenvatting. Ook gaan jullie bij verhalen en gedichten kijken of ze realistisch zijn of juist niet. De teksten gaan wel over dieren, maar gelukkig niet over proefdieren.”

U vraagt:

“Wie kan mij nog vertellen wat een samenvatting is?” (een verkorte weergave van een tekst)

U schrijft de belangrijkste punten op het bord:

- 1 zo kort mogelijk**
- 2 het belangrijkste erin**
- 3 in goede zinnen**

U leest met de leerlingen de tekst bij opdracht 1 op bladzijde 41 en 42 van het Taalleesboek. U gaat na of de moeilijke woorden uit de tekst goed begrepen zijn. Indien nodig legt u deze uit. (zie didactische tip)

Daarna laat u de leerlingen kiezen wat volgens hen bij opdracht 1 de beste samenvatting is (a, b of c) en noteert u de resultaten op het bord.

U laat vervolgens enkele leerlingen vertellen waarom ze voor a, b of c gekozen hebben.

Daarna maakt u met de leerlingen een schema op het bord van de tekst. Bijvoorbeeld:

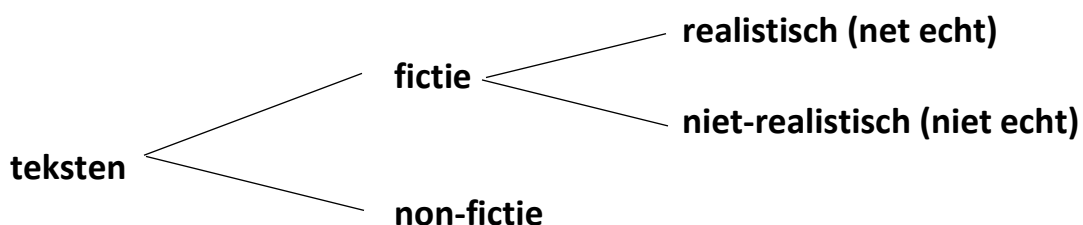

Aan de hand van dit schema laat u een of meerdere leerlingen een samenvatting verwoorden.

De leerlingen gaan opnieuw kiezen welke samenvatting (a, b of c) op bladzijde 42 van het Taalleesboek volgens hen de beste is.

Vervolgens leest u samen met de leerlingen de tekst over wolven bij opdracht 2 op bladzijde 42 en 43 van het Taalleesboek.

U neemt het schema op bladzijde 42 van het Taalleesboek samen door en u vraagt nogmaals wat de woorden 'fictie' (fantasie) en 'non-fictie' (waargebeurd) betekenen? U maakt het schema ook op het bord:

U vraagt :

“Is het verhaal fictie of non-fictie?” (fictie) “En waarom?” (want de schrijver laat de wolf denken. Als een schrijver een dier laat praten of denken, is dat fictie en ook niet-realistisch. Het is niet echt.)

Hierna zegt u:

“Dieren denken en praten niet zoals mensen. Wel vertelt de schrijver hoe wolven zich gedragen. Dat heeft hij zeker wel eens gezien. Zou hij ook kunnen weten wat de wolven ruiken, of fantaseert hij dat?” (Je kunt zeggen dat wolven goed kunnen ruiken en dat ze dus bomen, de poolvos en de sneeuw ook wel geroken zullen hebben. Hier vertelt de schrijver iets wat waar zou kunnen zijn, maar wat hij niet heel zeker kan weten.)

Vervolgens leest u samen met de leerlingen het gedicht van opdracht 3 op bladzijde 44 en het gedicht van opdracht 5 op bladzijde 45 van het Taalleesboek.

U vraagt:

- “Welk gedicht vertelt een verhaal en hoe realistisch is dat verhaal?” (het gedicht van opdracht 3. Er zit een stukje verhaal in dit gedicht. De ik-figuur komt met zijn broertje aangefietst. Hij denkt na over hoe slecht het met de reigers gaat. Hij zegt dat reigers niet eens meer wegvliegen als hij er met zijn broertje aankomt. Het gedicht is dus verhalend).
- “En is dit gedicht realistisch of niet-realistisch? En waarom?” (Het gedicht is realistisch. Twee jongens komen aanfietsen en zien een reiger. Dat kan heel goed echt gebeurd zijn. En natuurlijk kan de ik-figuur gedacht hebben dat het niet zo goed gaat met de reigers.)
- “Is het gedicht van opdracht 5 realistisch of niet-realistisch? En waarom? (Het gedicht is niet-realistisch, omdat het gaat over wat de ik-figuur zou willen, maar zeker niet zal doen.)

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 6, bladzijde 46 en 47

U vraagt de leerlingen wat ze moeilijk vonden en waarom. U laat een leerling vertellen wat hij of zij geleerd heeft. Eventueel kan een andere leerling dit aanvullen.

Afsluiting

5

Speel het spel 'Geef je zin door'. U fluistert een zin in het oor van het eerste kind, bijvoorbeeld "Het proefkonijn test het gevaarlijke experiment uit". De leerling fluistert de zin in het oor van de volgende leerling, dit gaat net zolang door tot de zin de hele kring rond is geweest. Aan het eind van de kring wordt gecontroleerd of de zin goed is doorgegeven. Als de zin niet overeenkomt, dient u de kring terug te lopen om te kijken waar het mis ging. Herhaal tot slot de betekenissen van de nieuwe woorden.

Didactische tip:

In deze les komen woorden voor die mogelijk extra uitleg nodig hebben. Deze woorden hoeven echter niet door de leerlingen geleerd te worden.

- de kraamkamers:** *Kraamkamers* zijn plaatsen in een mierenhoop waar de larven gevoed worden. (Dit woord komt voor in opdracht 1 van het Taalleesboek.)
- buit maken:** *Buit maken* is iets krijgen door er voor te vechten. (Dit woord komt voor in opdracht 1 van het Taalleesboek.)
- verpoppen:** *Verpoppen* is het veranderen van een larve in een volwassen insect. (Dit woord komt voor in opdracht 1 van het Taalleesboek.)
- de vochtigheidsgraad:** *De vochtigheidsgraad* meet hoe nat het is. (Dit woord komt voor in opdracht 1 van het Taalleesboek.)
- de hars:** *Hars* is een plakkerig sap in het hout van bomen. Het heeft een sterke, zoete geur. (Dit woord komt voor in opdracht 2 van het Taalleesboek.)
- de poolvos:** Een *poolvos* is een slim roofdier met een grijze of witte vacht en een dikke staart. Ze leven op de noordpool van de aarde, daar waar het heel koud is. (Dit woord komt voor in opdracht 2 van het Taalleesboek.)
- doordringend:** Een *doordringend* geluid hoor je boven alle andere geluiden uit. (Dit woord komt voor in opdracht 2 van het Taalleesboek.)
- roerloos:** *Roerloos* is zonder je te bewegen. (Dit woord komt voor in opdracht 3 van het Taalleesboek.)
- het landbouwgif:** Een gevaarlijke stof die boeren gebruiken om ongedierte dood te maken. Dit moet je niet eten of drinken. Als je dat wel doet, word je ziek of ga je dood. (Dit woord komt voor in opdracht 3 van het Taalleesboek.)
- het instinct:** *Het instinct* van een dier is een sterke innerlijke kracht die hem/haar doorgeeft om iets te doen. *Het instinct* van een kat bijvoorbeeld, zegt hem dat hij op muizen moet jagen. (Dit woord komt voor in opdracht 3 van het Taalleesboek.)

Als een woord moeilijk is om uit te leggen of uit te beelden, vertaal het dan naar het Papiamento. Leg het uit in het Nederlands, maar noem ook de betekenis in het Papiamento om de betekenis nog duidelijker te maken.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 41 t/m 45

1

c

2

Het verhaal is realistisch. Het zou zo gebeurd kunnen zijn.

3

1 Het is een verhalend gedicht.

2 Het gedicht is realistisch, omdat de situatie heel gewoon is.

5

1 Het is geen verhalend gedicht.

2 Het gedicht is niet realistisch, omdat het gaat over de gedachten van de ik-figuur, wat hij zou willen, maar zeker niet zal doen.

Werkboek blz. 48

1.2

1 b

2 Hij test uit of de klas sneller of langzamer werkt met muziek aan op de achtergrond.

3 persoonlijk antwoord

extra opdrachten

Taalleesboek blz. 46 en 47

6

eigen mening met argumenten

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het vergelijken van een zelfbedachte betekenis van een moeilijk woord met die in het woordenboek.
- De leerlingen oefenen het begrijpen en toepassen van spreekwoorden en gezegden met betrekking tot dieren.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 47 t/m 53
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet het filmpje 'Leuke kattenfilmpjes. Funny cats.' klaar:
<https://www.youtube.com/watch?v=TXf4mmdflgU>.
- U legt per twee leerlingen een woordenboek (Van Dale Juniorwoordenboek) klaar.

Start**5**

U start het filmpje over 'Leuke kattenfilmpjes. Funny cats.'

(<https://www.youtube.com/watch?v=TXf4mmdflgU>)

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

U zegt:

"Aan huisdieren kun je veel plezier beleven en je kunt soms ook erg om ze lachen. Er zijn ook genoeg grappige spreekwoorden en uitdrukkingen over huisdieren en andere dieren." leuke

U schrijft op het bord:

Als je 's morgens met de kippen opstaat, overdag werkt als een paard en 's avonds zo moe bent als een hond, dan is de kans groot dat je een ezel bent.

U vraagt:

"Hoeveel uitdrukkingen staan er in deze zin?" (4)

"Wie weet wat deze zin (uitdrukkingen) betekent (betekenen)?"

- Met de kippen opstaan: Opstaan zodra het licht wordt.
- Werken als een paard: Heel erg hard werken.
- Zo moe als een hond: Heel erg moe zijn.
- Een ezel zijn: Dom zijn.)

Kern – Instructie 1

15

U vraagt:

“Wie kan er nog een uitdrukking noemen waar dieren in voorkomen?”
(bijvoorbeeld: zo gezond als een vis, zo sterk als een beer, zo trots als een pauw)

U zegt:

“Het is niet altijd duidelijk waar uitdrukkingen vandaan komen. Maar soms is er toch een duidelijke link met (het gedrag van) een bepaald dier. Kijk maar eens naar de volgende uitdrukkingen:

1 voor aap staan (Om apen wordt vaak gelachen, in een circus of in een dierentuin waar ze ons door hun grappige gedrag laten lachen. Wie voor aap staat wordt dus uitgelachen.)

2 het hazenpad kiezen (Dit betekent snel weglopen als een haas; de leerlingen hebben eerder de uitdrukking ‘lopen als een haas’ geleerd.)

3 zich een aap schrikken (Apen kunnen plotseling wegspringen als ze schrikken, maar er had ook een ander dier gekozen kunnen worden.)

4 er was geen kip te bekennen (Soms wordt in plaats van ‘kip’ ‘hond’ gebruikt; de uitdrukking vertelt dat er zelfs geen kip of hond te zien was.)

5 elkaar uitmaken voor rotte vis (‘Uitmaken’ betekent hier ‘uitschelden’; rotte of bedorven vis stinkt. Als mensen van elkaar zeggen dat ze stinken als rotte vis, dan hebben ze dus flinke ruzie.)

U neemt opdracht 1 op bladzijde 50 en 51 van het Taalleesboek samen door. De leerlingen maken de opdracht, nadat u de tweetallen hebt ingedeeld.

Hierna neemt u de volgende uitdrukkingen samen door. De leerlingen nemen deze van het bord over en zetten er in een paar steekwoorden de betekenis achter.

1 Toen kwam de aap uit de mouw. (goochelaar; de bedoeling werd duidelijk)

Vroeger hadden goochelaars vaak wijde mouwen, waaruit ze een aap tevoorschijn konden halen.

Voorbeeld: Miguel mag nooit met de lego van zijn broertje spelen. Op een dag zegt hij tegen Miguel dat het wel mag. Miguel is heel verbaasd.

Maar even later komt de aap uit de mouw: Miguel mag wel met de lego spelen, maar dan wil zijn broertje met Miguel's nieuwe bal voetballen.

2 In de aap gelogeed zijn. (uithangbord slechte herberg; in moeilijkheden raken)

'De Aap' is vroeger waarschijnlijk de naam van een slechte herberg geweest. Er zal dan ook wel een uithangbord met een aap erop geweest zijn. Misschien was de verzorging er wel niet goed of werden de gasten er wel bestolen. Als je als reiziger per ongeluk in 'De Aap' terechtgekomen was, dan had je dus kans op moeilijkheden.

Voorbeeld: Vader is een klok aan het maken. Hij legt alle schroefjes en boutjes die hij eruit haalt netjes op volgorde op tafel. "Denk erom dat je niet tegen de tafel aanstoot", zegt hij tegen zijn zoontje die in de kamer aan het spelen is. "Want anders zijn we in de aap gelogeed".

3 Blaffende honden bijten niet. (niet bang zijn voor een grote hond.)

Honden blaffen meestal alleen maar als er een vreemde aan de deur komt. Daar hoef je dus niet bang voor te zijn.

Voorbeeld: Oom Mario kan flink schreeuwen als hij boos is. Maar hij zal nooit slaan of straf geven. Blaffende honden bijten niet.

4 Als het kalf verdronken is, dempt men de put. (pas maatregelen nemen als het te laat is)

Een put dempen is een waterput dichtgooien met zand. Als mensen daarmee wachten tot er een kalf in de put verdronken is, zijn ze te laat.

Voorbeeld: Er zijn al vier mensen verongelukt op een gevaarlijk kruispunt. Nu heeft de minister besloten er verkeerslichten neer te zetten. Als het kalf verdronken is, dempt men de put.

5 Een ezel stoot zich geen twee keer aan dezelfde steen. (niet twee keer dezelfde fout maken)

Als je een fout maakt, dan zorg je ervoor dat je dezelfde fout niet nog een keer maakt. Een ezel zal als hij met zijn voorpoot tegen een steen heeft gestoten dat niet ook met zijn achterpoten doen.

Voorbeeld: Carolina heeft een pen geleend aan Jessica. Ze krijgt de pen vervolgens niet meer terug. Carolina zal in de toekomst geen andere pen meer aan Jessica uitlenen.

6 Van een mug een olifant maken. (erg overdrijven)

Een mug is een klein beestje. Als je zegt dat het zo groot is als een 'olifant', dan overdrijf je heel erg.

Voorbeeld: Carlos was tijdens het skateboarden gevallen. Hij had een blauw plekje op zijn arm. Toen hij thuiskwam, begon hij heel hard te huilen. Maar zijn moeder zei dat hij van een mug een olifant maakte.

7 Oude koeien uit de sloot halen. (weer gaan praten over dingen die al een tijdje geleden gebeurd zijn)

Misschien wordt met ‘oude koeien’ bedoeld: koeien die al een tijdje geleden verdronken zijn. Je hebt er dus niets meer aan om zulke dieren het water te halen.

nog uit

Voorbeeld: Meneer Croes heeft jaren geleden de tuinmuur van zijn buurman kapot gemaakt met zijn auto. Die buurman kan dat maar niet vergeten. Minstens één keer per jaar vertelt hij het verhaal weer op en verjaardagsfeestje. Hij haalt graag oude koeien uit de sloot.

8 Als de kat van huis is, dansen de muizen op tafel. (Als er niemand oplet, doen mensen wat ze willen.)

Als een kat niet in het huis is, durven de muizen tevoorschijn te komen.

Voorbeeld: De meneer moet even de klas uit. Hij vraagt aan de leerlingen of ze rustig willen blijven als hij weg is. Maar meteen als hij uit is, beginnen de kinderen te schreeuwen en door de klas te rennen.

U neemt opdracht 2 op bladzijde 51 en 52 van het Taalleesboek samen door en vervolgens gaan de leerlingen de opdracht in tweetallen maken.

U bespreekt de antwoorden van opdracht 2 samen met de leerlingen.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 3 t/m 5, bladzijde 52 t/m 54

Kern – Instructie 2

20

U zegt:

“Met onwillige honden is het slecht hazen vangen. Wat bedoel ik met deze uitdrukking?” (Het is moeilijk om samen te werken met mensen die niet willen.)

U vervolgt:

“Als je in tweetallen werkt, is het erg belangrijk dat je goed samenwerkt. In het vervolg van deze les blijven we dan ook in tweetallen werken. Jullie proberen achter de betekenis van moeilijke woorden te komen. Dat doen jullie op de bekende manieren, maar jullie gaan er ook het woordenboek bij gebruiken”

U herhaalt de bekende werkwijze om de betekenis van moeilijke woorden te vinden zoals: verder of teruglezen, splitsen van samengestelde woorden, raden door over de tekst na te denken, overleggen met een andere leerling. In deze les gaan de leerlingen zelfbedachte betekenissen van een moeilijk woord vergelijken met de betekenis in het woordenboek.

U leest regel 1 t/m 4 van de tekst 'In het donker actief' behorend bij opdracht 1 op bladzijde 47 van het Taalleesboek voor. De leerlingen lezen met u mee.

U zegt:

“De betekenis van de gekleurde woorden kan gevonden worden door verder of terug te lezen. Daarom moeten jullie het op de volgende manier aanpakken:” (U laat de manieren op het bord zien, die u al voor de les op - de achterkant van - het bord hebt geschreven en leest deze een voor een hardop voor.)

1 Lees de hele tekst door.

2 Lees om beurten een stuk tekst tot je bij een gekleurd woord komt.

3 Overleg eerst wat de betekenis van het woord zou kunnen zijn en schrijf die op.

4 Zoek in het woordenboek naar de juiste betekenis en vergelijk die met je zelfbedachte betekenis. Schrijf dit zo op: Woordenboek: ...

5 Kijk ten slotte of de woordenboekbetekenis past in de tekst.

Vervolgens doet u de eerste alinea voor met behulp van de meedenkstrategie. U denkt hardop:

“Het eerst gekleurde woord dat ik in de tekst tegenkom, is het woord ‘actief’. Ik kan het woord niet splitsen. Maar er zit wel het woord ‘actie’ in. Een voetbalactie of een actiefilm? In een actiefilm gebeurt heel veel en bij voetbal heeft het te maken met handigheid en snelheid. Actief kan daar ook mee te maken hebben. Ik schrijf op: **snel en er gebeurt veel.**

Nu ga ik het woord opzoeken in het woordenboek. Daar staat bij ‘actief’: je bent actief als je veel doet en druk bezig bent. Als je niets doet, ben je passief. Dus actief is druk bezig zijn. Ik schrijf op:

Woordenboek: Je bent actief als je veel doet en druk bezig bent.

Nu nog even in de tekst kijken of de betekenis past. Ja, dat kan: in het donker zijn veel dieren druk bezig.” (Natuurlijk zijn er ook leerlingen die de betekenis van dit woord al wisten.)

U kunt het volgende woord 'partner' op dezelfde wijze behandelen. U wijst de leerlingen erop dat ze bij werkwoorden in het woordenboek altijd naar het hele werkwoord moeten kijken.

De leerlingen maken in tweetallen opdracht 1 op bladzijde 47 t/m 49 van het Taalleesboek. Indien nodig biedt u hulp.

U bespreekt de antwoorden van opdracht 1 samen met de leerlingen.

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 2 en 3, bladzijde 49 en 50

Afsluiting

5

U speelt het spel 'detective' met één of meerdere doelwoorden van het thema. De bedoeling van deze oefening is om met het stellen van zo weinig mogelijk vragen het juiste woord te raden. Een kind, de detective, gaat naar buiten en de klas kiest samen een woord wat deze week is aangeleerd.

Het kind komt terug in de klas en mag vragen stellen die alleen met ja/nee beantwoord kunnen worden. Kan de detective binnen 5 vragen het woord raden?

Het kan ook andersom: een kind kiest een woord en schrijft dit achter op het bord. Nu moet de klas door het stellen van vragen erachter zien te komen om welk woord het gaat.

Didactische tip:

In deze les komen woorden voor die extra uitleg nodig hebben. Deze woorden hoeven echter niet door de leerlingen geleerd te worden.

verongelukt: *Verongelukken* betekent: doodgaan door een ongeluk.

overdrijven: Als je *overdrijft* doe je net of iets heel groot, heel erg of heel mooi is. Veel groter, erger of mooier dan het in het echt is, bijvoorbeeld: Omar zegt dat hij een vis van een meter lang heeft gevangen. Maar volgens mij overdrijft hij.

Als een woord moeilijk is om uit te leggen of uit te beelden, vertaal het dan naar het Papiamento. Leg het uit in het Nederlands, maar noem ook de betekenis in het Papiamento om de betekenis nog duidelijker te maken.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 47 t/m 49

1

Woordenboekbetekenis volgens Van Dale Juniorwoordenboek.

- actief: Je bent actief als je veel doet en druk bezig bent.
- partner: Een partner is een man of een vrouw met wie een volwassene samenleeft.
- kil: Als het kil is buiten, is het vrij koud. Je moet ervan rillen.
- roofdieren: Een roofdier is een zoogdier dat andere dieren doodmaakt en opeet.
- zintuigen: Een mens heeft vijf zintuigen. Hij kan met zijn zintuigen horen, zien, ruiken, voelen en proeven.
- speciaal: Speciaal is een ander woord voor bijzonder of apart. Iets wat speciaal is, lijkt niet op iets anders.
- pupil: Je pupillen zijn de zwarte rondjes in je ogen.
- spleet: Een spleet is een smalle opening.
- prooi: Een prooi is een dier dat achternagezeten wordt door een roofdier. Dat roofdier wil zijn prooi opeten.
- dor: Planten en bomen worden dor als ze te weinig water krijgen. Dan worden ze heel droog.
- zoogdieren: Het jong van een zoogdier drinkt melk bij zijn moeder. Poezen, honden en paarden zijn bijvoorbeeld zoogdieren.
- insecten: Een insect is een klein diertje dat uit drie delen bestaat; een kop met sprieten, een bovenlijf met zes poten en een achterlijf. Sommige insecten hebben ook vleugels. Vliegen, torren en wespen zijn insecten.
- tast (tasten): Tasten is: voelen met je handen, omdat je niets ziet.
- functie: De functie van iets is het doel ervan. Dat is waarvoor het bedoeld is.

Taalleesboek blz. 50 t/m 52

1

- 1 er was geen kip te herkennen
- 2 voor aap staan
- 3 zich een aap schrikken
- 4 het hazenpad kiezen
- 5 elkaar uitmaken voor rotte vis

2

- 1 Je moet geen oude koeien uit de sloot halen.
- 2 Je moet van een mug geen olifant maken.
- 3 Na een paar minuten kwam de aap uit de mouw.
- 4 Blaffende honden bijten niet.
- 5 "Nu zijn we in de aap gelogeerd."

extra opdrachten

Taalleesboek blz. 49 en 50

2

- *aangepast (aanpassen): Als je je aanpast, gedraag je je zoals anderen graag willen.*
- *weerkaatsen: Als iets licht of geluid weerkaatst, kaatst het dat terug. De spiegel weerkaatst het licht van de lamp.*
- *echo's: Een echo hoor je als je in een grot bent en iets roept. Je hoort het geluid dan nog een keer. Bij diepe putten lukt het ook.*
- *energie: Energie is de kracht waardoor iets werkt.*
- *hindernissen: Een hindernis is iets dat je tegenhoudt. Je hebt er last van, omdat je niet verder kunt.*

3

- *gecamoufleerd (camoufleren): Als je iets camoufleert, zorg je ervoor dat het niet opvalt. Het lijkt of het er niet is.*
- *individualist (individueel): Een individueel mens, is een mens apart, los van andere mensen. Van de individuele kinderen werd een foto gemaakt = er werd van ieder kind apart een foto gemaakt.*
- *territorium: Een territorium is een gebied waar een mens of dier de baas is. Hij bewaakt dat gebied.*
- *markeren: iets markeren betekent: de plaats ervan duidelijk aangeven.*
- *klierafscheidingen (klier): Een klier is een deeltje binnen je lichaam. Uit klieren komt vocht, bijvoorbeeld zweet uit je zweetklieren en spuug uit je speekselklieren.*
- *afbakenen (baken): Een baken op zee of in een rivier is een wegwijzer voor schepen.*
- *sprint: Als je sprint, loop of rij je een stukje heel hard.*
- *weerstand: Weerstand betekent: verzet of tegenstand.*
- *buit: De buit van een dief, dat is alles wat hij gestolen heeft.*

Taalleesboek blz. 52 t/m 54**3.1**

iemand blij maken met een dode mus

3.2

b iets waardeloos geven

4

1 b

2 b

3 b

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **invoeren, de export, de stroper, de jager, illegaal** en **legaal**.
- De leerlingen oefenen het schrijven van een verhaalbegin waarin de ruimte/omgeving wordt beschreven.
- De leerlingen oefenen het zich bewustmaken van de afwisseling beschrijving - dialoog.
- De leerlingen oefenen het schrijven van een alinea bij het kopje van een weettekst.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordspoor 1 (groep 8, thema 3 'Dieren hebben ook rechten')
- Woordweb 1, Woordcluster 1 (groep 8, thema 3 'Dieren hebben ook rechten')

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 49 t/m 53
- Taalleesboek 3, bladzijde 54 en 55
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet de filmpjes 'De reuzenpanda. Een bedreigde diersoort.
<http://www.schooltv.nl/video/de-reuzenpanda-een-bedreigde-diersoort> en 'Haaien hebben het moeilijk.'
<http://www.schooltv.nl/video/haaien-hebben-het-moeilijk> klaar.

Betekenis van woorden

de export:	De export is het verkopen van goederen aan een ander land.
legaal:	Legaal betekent dat het volgens de wet mag, bijvoorbeeld: vissen met een hengel is legaal. Het tegenovergestelde van legaal is illegaal.
illegaal:	Als iets illegaal gebeurt, mag het niet. Dat staat in de wet. Bijvoorbeeld: Sommige mensen storten illegaal afval in de monding van de zee. Iemand die illegaal in een land is, heeft geen toestemming om er te zijn.
invoeren:	Invoeren is goederen kopen in het buitenland om in het eigen land te verkopen. Aruba voert bijvoorbeeld appels in, omdat die hier niet goed willen groeien.
de jager:	Een jager zit dieren achterna om ze dood te schieten.
de stroper:	Een stroper jaagt stiekem, bijvoorbeeld op olifanten. Dat doet hij in een gebied waar jagen verboden is.

Start	5
--------------	----------

U zegt:

“Wie kent er dieren die zijn uitgestorven? Dus dieren waarvan er niet één meer op der wereld te vinden is.” (dinosaurussen, mammoet, sabeltandtijger, dodo)

“Er zijn op de wereld dieren waar er niet zoveel meer van zijn. Ze worden met uitsterven bedreigd. Als de mensen niet beter voor deze dieren zorgen, zijn ze er over een aantal jaren niet meer. Deze dieren worden bedreigde dieren genoemd. Wie kent er een bedreigde diersoort?” (zeeschildpad, leguaan, shoco, tijger, ijsbeer, olifant, neushoorn, reuzenpanda, berggorilla, walvis, blauwvintonijn, haai, rivierdolfijn)

“Van een van deze bedreigde dieren gaan we een filmpje bekijken.”

U start het filmpje over ‘De reuzenpanda. Een bedreigde diersoort.’

(<http://www.schooltv.nl/video/de-reuzenpanda-een-bedreigde-diersoort>)

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Kern – Instructie 1	10
----------------------------	-----------

U vertelt:

“Ik liep laatst rustig te wandelen in de mondi, toen ik in de verte een knal hoorde. Ik denk dat het een geweerknal was van iemand die op leguanen aan het jagen was. Als ik zo’n knal hoor, hoop ik altijd stiekem dat het schot er naast was en dat het dier ontsnapt is. Maar ja, **de jager** hoopt natuurlijk juist dat het schot raak is. **De jager** zit dieren achterna om ze dood te schieten. Dieren doodschieten is zielig voor het dier. Als er te veel dieren van een bepaalde soort zijn, mogen **de jagers** ze doodschieten. Dat is **legaal**. **Legaal** betekent dat iets volgens de wet mag. **Illegaal** is het tegenovergestelde van **legaal**. Als iets **illegaal** gebeurt, mag het volgens de wet juist niet.

Speervissen is op Aruba **illegaal**. Maar als je op koraalduivels (lionfish) gaat jagen is het wel **legaal**. De koraalduivel is een vis die niet in de Caribische Zee thuishoort. Deze vis eet per dag heel veel jonge vissen op die wel in de Caribische Zee thuishoren. Doordat de koraalduivel zoveel andere vissen opeet en geen natuurlijke vijanden heeft, mag je deze vis **legaal** met een speer doodschieten. Als we dat niet zouden doen, zwemmen er over een aantal jaren alleen nog maar koraalduivels in de Caribische Zee rond.

Een **stroper** jaagt **illegaal**. De **stroper** is iemand die stiekem jaagt, in een gebied waar jagen verboden is. De **stroper** jaagt soms ook met middelen die de dieren laten lijden. Zoals een strik, dat is een soort lus die straktrekt om zijn poot als het dier erin stapt. Het dier lijdt en sterft langzaam door pijn, honger en dorst.

Stropers jagen ook op dieren waarvan er nog maar heel weinig zijn en die dus misschien uitsterven. Echte **jagers** doen dit niet, zij jagen op een eerlijke manier en willen uitstervende dieren juist beschermen. Gelukkig zijn er ook organisaties zoals het Wereld Natuur Fonds (WNF) die bedreigde dieren en de natuur beschermen. (Op <https://www.wnf.nl/wat-wnf-doet.htm> wordt in een filmpje van twee minuten uitgelegd wat het Wereld Natuur Fonds allemaal doet in de wereld.)

Je mag ook geen beschermde dieren of planten **invoeren** in een ander land. Dat is **illegaal**. **Invoeren** betekent: goederen kopen in het buitenland, om in het eigen land te verkopen.

Op Aruba worden veel goederen **ingevoerd**, zoals bijvoorbeeld groenten, fruit, vlees, kleding, elektronische apparaten, meubels en auto's. Omdat Aruba maar een klein eiland is, worden er ook maar weinig eigen goederen gemaakt. Dus we verkopen bijna geen goederen aan andere landen. Eén van de weinige goederen die we aan andere landen verkopen is aloë. Als je goederen aan andere landen verkoopt, wordt dat **export** genoemd.

U legt de nieuwe woorden uit aan de hand van de Woordwebben 1 (groep 8, thema 3 'Dieren hebben ook rechten'). U kunt dit ook samen met de leerlingen uitbreiden (door middel van post it's).

Nadat u de woorden hebt uitgelegd, gaat u een kort gesprekje met de leerlingen aan, waarin u de nieuwe woorden herhaalt.

U kunt de volgende vragen stellen:

- **Jagers** zeggen vaak tegen mensen die tegen jagen zijn: "Dan moet u ook geen vlees meer kopen en eten, want die dieren worden ook gedood en hebben een minder leuk leven gehad dan de dieren waarop wij jagen!" Geef jij **de jager** die dit zegt gelijk of niet? Vertel er iets over.
- Veel mensen zijn tegen de jacht. Zij kunnen zich niet voorstellen dat **jagers** het leuk vinden om voor hun plezier dieren te doden. Hoe denk jij hierover?
- De mening van **jagers** is: "Jagers doden dieren voor hun plezier, maar houden toch rekening met de natuur. Echte **jagers** jagen **legaal** en meestal met respect voor de natuur. Ze genieten van de natuur en zorgen er ook voor. Bijvoorbeeld door zieke en zwakke dieren niet te laten lijden maar af te schieten." **Stroper**s jagen **illegaal** en hebben meestal weinig respect voor de dieren en de natuur. Ze gebruiken de

natuur en denken in de eerste plaats aan zichzelf. Wat vind jij van **jagers**? En van **stropers**? Vertel waarom.

- Aruba **voert** veel buitenlandse producten **in**. Dat gebeurt omdat we de meeste producten hier niet hebben. Maar Aruba **voert** ook producten **in** die hier wel verbouwd (kunnen) worden, zoals sommige groenten en vruchten zoals bijvoorbeeld tomaten, champignons, paprika's, mango's, limoenen en bananen. Vind jij dat we hier diverse groenten en vruchten zelf moeten verbouwen? Vertel er iets over.
- Aruba verkoopt maar heel weinig goederen aan andere landen. Dus we hebben maar weinig **export**producten. Aloë en bier zijn enkele **export**producten. Vind jij dat we meer goederen moeten **exporteren**? Zo ja, wat voor goederen? Vertel er iets meer over.

U neemt opdracht 1.1 t/m 1.4 op bladzijde 49 t/m 52 van het Werkboek samen door. De leerlingen maken de opdrachten zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

U bespreekt met de leerlingen de antwoorden van de opdrachten.

Kern – Instructie 2

15

U zegt:

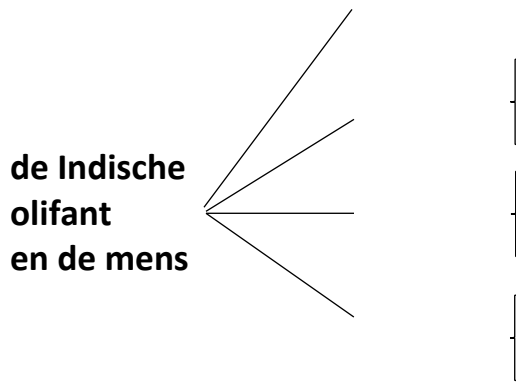
“Mensen hebben altijd dieren gehad die hen hielpen met zwaar werk of vervoer. Denk maar aan paarden en ezels. In diverse andere landen worden ook nog andere dieren gebruikt zoals de olifant, de os en de kameel. We gaan nu een tekst lezen over de Indische olifant. Jullie moeten een schema van de tekst maken, maar daar help ik jullie bij. Vervolgens moeten jullie een korte samenvatting van een tekst maken. Na afloop gaan we kijken of dat allemaal goed gelukt is.”

U leest de tekst “De Indische olifant en de mens’ bij opdracht 1.1 op bladzijde 54 van het Taalleesboek voor. De leerlingen lezen mee. U gaat na of de leerlingen de betekenissen van de woorden begrijpen.

U zegt:

“Ik zal voor jullie het schema van deze tekst op het bord schrijven. Het onderwerp is natuurlijk ‘De Indische olifant en de mens’.”

U schrijft op het bord een leeg bordschema voor deze tekst.

U vraagt:

“Hoeveel deelonderwerpen zijn er?” (vier)

“Hoeveel kernbegrippen hebben alinea 2, 3 en 4?” (respectievelijk drie, twee en vier)

De leerlingen lezen de tekst van opdracht 1.1 op bladzijde 54 van het Taalleesboek en maken vervolgens de opdrachten 1.1 en 1.2. op bladzijde 55 van het Taalleesboek zelfstandig (of in tweetallen). U biedt hulp waar nodig is.

U laat enkele leerlingen vertellen hoe ze het schema bij opdracht 1.1 hebben ingevuld. U schrijft de meest geslaagde op het bord. De indeling vergelijkt u met de tekst: vier alinea's (vier deelonderwerpen) en daarbij de belangrijkste informatie (kernbegrippen).

Nu lezen de leerlingen hun samenvattingen voor. Die worden zo positief mogelijk beoordeeld aan de hand van de criteria:

zo kort mogelijk
het belangrijkste erin
goede zinnen

extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 3 t/m 5, bladzijde 55 en 56

Kern – Instructie 3	10
----------------------------	-----------

U zegt:

“Nadat we geoefend hebben met het maken van een samenvatting van een weettekst, gaan we nu kort oefenen met het schrijven van een alinea van een weettekst.”

Vervolgens leest u samen de tekst ‘Jongens en meisjessporten’ bij opdracht 2 op bladzijde 47 van het Werkboek. U vraagt de leerlingen suggesties te doen voor de nog te schrijven alinea’s. U maakt duidelijk dat hier verschillend over gedacht kan worden. U kunt ervoor kiezen enkele ideeën op het bord te schrijven, zoals:

- **Speelgoed voor meisjes, voor jongens, allebei.**
- **Sommige jongens ..., sommige meisjes ...**
- **Hoe is dat bij twaalfjarigen?**
- **Hoe is dat later, als de leerlingen zelf weer kinderen hebben... gaat het dan anders? Of blijft alles zoals het nu is?**

U helpt de leerlingen bij het kiezen van een standpunt bij opdracht 2 en bij het formuleren van de zinnen van de gevraagde alinea.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U vraagt de leerlingen wat ze moeilijk vonden en waarom. U laat een leerling vertellen wat hij of zij geleerd heeft. Eventueel kan een andere leerling dit aanvullen.

U vraagt:

“Welke van de bedreigde dieren vinden we op en rond Aruba?”
 (zeeschildpadden, haaien)

U laat vervolgens als afsluiting het filmpje ‘Haaien hebben het moeilijk. De roofdieren sterven uit.’ (<http://www.schooltv.nl/video/haaien-hebben-het-moeilijk>)

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Didactische tip:

In deze les komen woorden voor die extra uitleg nodig hebben. Deze woorden hoeven echter niet door de leerlingen geleerd te worden.

de os: Een os is een stier die gecastreerd is.

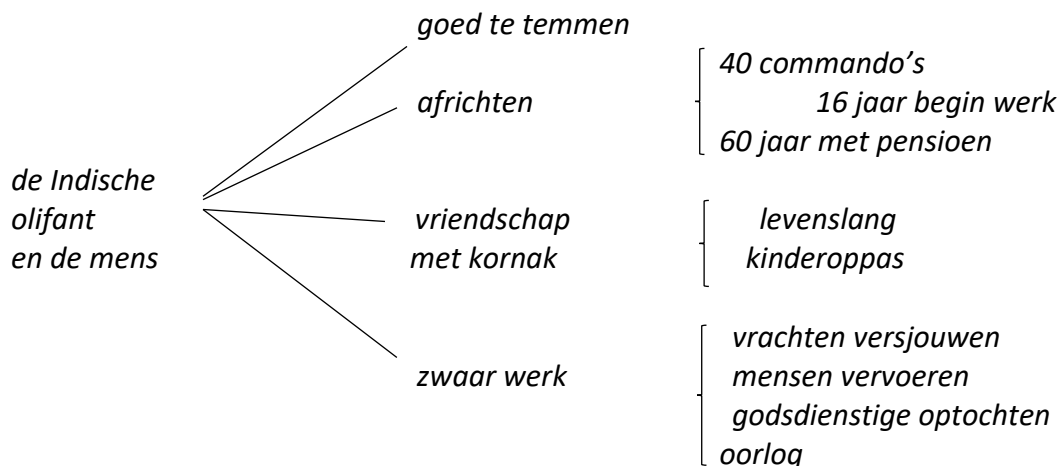
castreren: Als een mannetjesdier wordt *gecastreerd*, krijgt hij een bepaalde operatie. Zijn ballen worden weggehaald. Hij kan dan geen vrouwtjesdieren meer zwanger maken.

optuigen: *Optuigen* betekent: versieren. Je *tuigt* bijvoorbeeld een kerstboom *op*, of een wagen (of dier) voor een optocht.

Als een woord moeilijk is om uit te leggen of uit te beelden, vertaal het dan naar het Papiamento. Leg het uit in het Nederlands, maar noem ook de betekenis in het Papiamento om de betekenis nog duidelijker te maken.

Antwoorden

Taalleesboek blz. 55

1.1**1.2**

een geschreven samenvatting van de tekst met behulp van het schema, bijvoorbeeld: omdat de Indische olifant goed te temmen is, wordt hij door mensen gebruikt. Het africhten is een heel duur werk en duurt tot zijn zestigste verjaardag. Maar dan heeft de kornak hem ook 40 commando's geleerd. Nu gaat de olifant werken tot zijn zestigste, altijd met dezelfde kornak. Die twee worden vrienden voor het leven. De olifant doet allerlei werk: goederen sjouwen, meelopen in optochten, mensen vervoeren, in de oorlog meedoen.

Werkboek blz. 49 t/m 53

1.1

legaal: toestemming, mag wel, niet strafbaar

illegaal: strafbaar, mag niet, geen toestemming, stiekem

Stellen 4, Stellen 1 (gr.8, th.1),

Woordcluster 1 en Woordspoor 1 (gr.8, th.3)

1.2

uitgestorven

bedreigd

beschermd

1.3

bijvoorbeeld:

uitgestorven**bedreigd****beschermd**

dinosaurus

leguaan

tijger

dodo

zeeschildpad

ijsbeer

mammoet

shoco

olifant

1.4

Uitspraken van een stroper zijn: 1 en 3.

2

Een alinea passend bij het kopje 'Speelgoed'.

extra opdrachten

Taalleesboek blz. 55 en 56

3

Een samenvatting van drie zinnen van 'Steentjes als cadeautje' (Leesbegrip 1, opdracht 1.2, bladzijde 6) bijvoorbeeld:

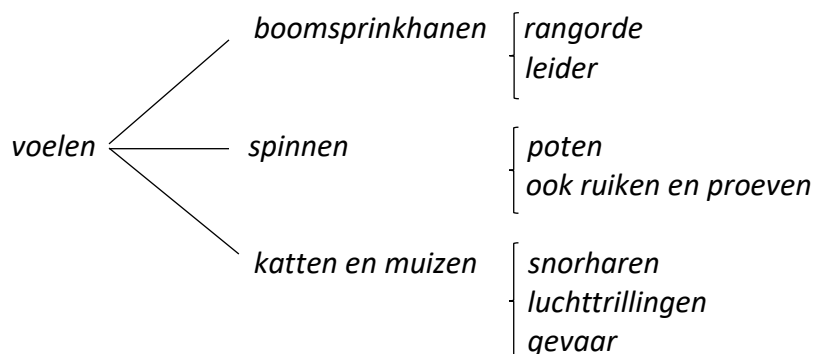
De mannetjes en vrouwtjes van de adéliepinguïns in het Zuidpoolgebied geven eerst steentjes aan elkaar. Daarna gaan ze samen steentjes zoeken. Daarvan maken ze dan een nest.

4

Een samenvatting van één zin van de tekst 'Bijentaal'. Bijvoorbeeld:

Een werkbij kan door dansbewegingen aan de andere bijen laten weten waar, hoeveel en welk voedsel te vinden is.

5

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven en uitspreken van leenwoorden uit de Engelse en Franse taal.
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met *au* of *ou*.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met *th*.
- De leerlingen oefenen het schrijven van werkwoordvormen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 54 t/m 58
- Spellinghulp klas 6

Opmerking

- Het eerste doel is in les 5 en 10 ook aan bod gekomen. Het aantal woorden wordt hier uitgebreid.
- Onder lesdoel 2 vallen zowel woorden waarvoor geldt *au=/ou/* als *au=/oo/*. Er zullen enkele nieuwe woorden met *au* aangeboden worden.
- De overige doelen worden herhaald in het Werkboek.

Start**5**

U geeft een 'mime-dictee'. Hierbij zegt u niks, maar beeldt u het woord uit. De leerlingen schrijven het woord op een kladblaadje. De enige aanwijzing die ze krijgen is dat het een leenwoord is uit de Franse of Engelse taal. U beeldt de volgende woorden uit: paraplu, computer, chauffeur, keeper, cadeau, make-up.

Kern – Instructie 1**15****Stap 1**

De leerlingen nemen de Spellinghulp voor zich. Op bladzijde 6 en 7 staan alle leenwoorden uit het Engels en het Frans die in de Nederlandse taal voorkomen. U leest de woorden voor en de leerlingen zeggen de woorden na. Vervolgens lezen de leerlingen de woorden hardop. Let hierbij op de juiste uitspraak.

Stap 2

U bespreekt met de leerlingen of er woorden bij zijn waarvan ze de betekenis niet kennen. Zo ja, dan legt u de woorden uit. Het duidelijkste is om het te laten zien, bijvoorbeeld een punaise of om het te demonstreren, bijvoorbeeld het nemen van een douche. Als het woord dit niet toe laat kunt het in een zin gebruiken waardoor de betekenis van het woord duidelijk wordt, bijvoorbeeld: 'Een auteur is een schrijver van boeken.'

De leerlingen maken opdracht 1 en 2 op bladzijde 54 en 55 van het Werkboek. Indien nodig biedt u hulp.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

Stap 1

U zegt:

“Jullie hebben geleerd dat je /ou/-woorden met ou schrijft, behalve als ze voorkomen in een van de inprentzinnen met au-woorden die je uit je hoofd hebt geleerd.”

U neemt de inprentzinnen 1 tot en met 11 op bladzijde 56 van het werkboek met de leerlingen door.

- 1 De **paus** rijdt in een **blauwe** auto.
- 2 In de **pauze** eten we gauw een **augurk** en **rauwe** ham.
- 3 Is de pizza een beetje **flauw**? Doe er dan **saus** overheen.
- 4 De kater slaat plotseling met zijn **klauw** naar de **pauw**.
- 5 **Au!** Die broek zit veel te **nauw**.
- 6 “Haal een glas **lauwe** melk voor me!”, **snauwt** de man.
- 7 De poes **klauterde** in een hoge boom, waar ze de hele dag bleef **miauwen**.
- 8 Oma vindt het erg **benauwd** in de **sauna**.
- 9 “Ik heb een **kabeljauw** gevangen met een stukje **kauwgom!**”, roept de visser.
- 10 De dirigent trok zijn **wenkbrauwen** op, toen er **nauwelijks applaus** klonk uit de zaal.
- 11 Grijs wolken en een **grauwe** lucht zie je niet in de maand **augustus**.

Stap 2

U leest vervolgens zin 12 en 13. U laat de overeenkomst en het verschil tussen de eerste en de tweede zin verwoorden. (De overeenkomst is dat de inprentwoorden in beide zinnen met au geschreven moeten worden; het verschil is dat *au* in de eerste zin als /ou/ klinkt en in de tweede zin als /oo/.)

- 12 Als je **nauwkeurig** kijkt, zie je aan elk blaadje een **dauwdruppel** hangen.
- 13 De beroemde **auteur**, die over een auto met **chauffeur** beschikte, liet zich elke dag naar een duur **restaurant** rijden.

In deze inprentzinnen staan ook twee Franse leenwoorden. Laat de leerlingen op zoek gaan naar deze woorden en ze onderstrepen. (*auteur, chauffeur*)

De leerlingen maken opdracht 4 op bladzijde 57 van het Werkboek. Alle spellingscategorieën van dit thema worden hier herhaald.

Extra opdrachten:

De leerlingen maken opdracht 5.1 t/m 5.4 op bladzijde 58 van het Werkboek.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt met de leerlingen welke spellingscategorieën ze moeilijk/makkelijk vonden in dit thema.

Antwoorden

Werkboek blz. 54 t/m 57

1

1 etui, 2 jury, 3 bureau, 4 punaise, 5 toilet, 6 niveau, 7 biscuit, 8 milieu, 9 conciërge, 10 cadeau, 11 paraplu

2

1 paraplu, 2 cadeau, 3 team, cup, 4 interview, trainer 5 etui, bureau, 6 show, 7 race, 8 keeper, goal, 9 toilet, 10 conciërge, niveau

4

1 goal, race, show, etui, team

2 niveau, cadeau, bureau

3 concierge

4 cup

5 trainer

6 toilet

7 interview, paraplu

8 keeper

extra opdrachten

Werkboek blz. 58

5.2

1 De vakantie is weer voorbij.

2 Alle kinderen zitten in de klas.

3 De meester staat voor het bord.

4 Hij legt uit hoe je werkwoorden moet schrijven.

5 Hij zegt: "Meestal schrijf je werkwoorden net zo als andere woorden.

6 Maar pas op! Als je een /t/-klank hoort aan het einde van een persoonsvorm, dan moet je het woord niet langer maken, maar dan schrijf je een t."

5.4

zelfbedachte zinnen. De gegeven persoonsvorm moet kloppen bij het onderwerp.

Lesinhoud

- Spelling
 - het schrijven van leenwoorden uit de Engelse en Franse taal
 - het schrijven van meerlettergrepige woorden met *au* of *ou*
 - het schrijven van woorden met *th*
 - het schrijven van werkwoordvormen op de juiste manier
- Stellen
 - het samenvatten van een weettekst
- Taalbeschouwing
 - het kennen van de betekenis van een aantal scheidbare en onscheidbare werkwoorden en de vormen hiervan in zinsdelen gebruiken
- Leesbegrip
 - het aanwijzen van realistische en niet-realistische elementen in verhalen en gedichten
- Woordenschat
 - de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen
 - de betekenisrelaties tussen de doelwoorden beheersen

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Toetsboek thema 8, Toetsblad 1 t/m 12

Vorbereiding

- Toetsbladen kopiëren en er een Toetsboek van maken.

Start**5**

U zegt:

“Vandaag en morgen krijgen jullie een toets van dit thema. Als jullie een Toetsboek hebben gekregen, mogen jullie niet meer praten. We beginnen eerst met een dictee. Daarna kijken we naar de opdrachten die jullie gaan maken. Jullie gaan de opdrachten individueel maken. Als je klaar bent, kijk je het werk nog eens goed na en daarna mag je stil iets voor jezelf doen.

Kern – Instructie**35**

U deelt de Toetsboeken uit.

Iedereen pakt Toetsblad 1 voor zich. U geeft aan dat er vandaag eerst een zinnendictee is van 10 zinnen en dat de rest van het dictee uit 20 woorden bestaat.

Het zinnendictee wordt op dezelfde wijze gedaan als tijdens de spellingslessen.

U zegt:

“Ik lees de eerste zin. Jullie luisteren goed.”

Lesinhoud

Herhaling

- Spelling
 - het schrijven van leenwoorden uit de Engelse en Franse taal
 - het schrijven van meerlettergrepige woorden met *au* of *ou*
 - het schrijven van woorden met *th*
 - het schrijven van werkwoordvormen op de juiste manier
- Stellen
 - het samenvatten van een weettekst
- Taalbeschouwing
 - het kennen van de betekenis van een aantal scheidbare en onscheidbare werkwoorden en de vormen hiervan in zinsdelen gebruiken
- Leesbegrip
 - het aanwijzen van realistische en niet-realistische elementen in verhalen en gedichten
- Woordenschat
 - de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen
 - de betekenisrelaties tussen de doelwoorden beheersen

Verdieping

- een aantal doelen dat al bij voorgaande lessen Taalbeschouwing en Woordenschat aan de orde is gekomen

Materiaal

Klassikaal

- alle Woordwebben van dit thema

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 59 t/m 67 (herhaling)
- Werkboek 8, bladzijde 68 t/m 77 (verdieping)

Start**5**

U vertelt de leerlingen dat u de les van vandaag en morgen met de hele klas gaat beginnen, maar dat u daarna met kleinere groepen gaat werken.

U zet de leerlingen die de toets goed gemaakt hebben eerst aan het werk. Zij maken zelfstandig de herhalingsopdrachten en daarna de verdiepings-opdrachten. De andere leerlingen gaan met u de herhalingsopdrachten maken.

VERDIEPING

De leerlingen die volgens de diagnostische toets de doelen beheersen, werken zelfstandig (individueel of in tweetallen) aan de herhalings- en verdiepingsopdrachten. U vertelt deze leerlingen wat ze moeten doen door de opdrachten 1 t/m 9 op bladzijde 59 tot en met 67 van het Werkboek kort door te nemen. U wijst hen erop dat ze elkaar mogen helpen wanneer ze een vraag hebben.

HERHALING

De leerlingen die de herhalingsoefeningen gaan maken, worden door u van opdracht tot opdracht begeleid. (extra instructie)

Spelling:

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

Alex wordt keeper van een voetbalteam.

Hij gaat op een heel hoog niveau spelen.

Hij wordt iedere dag opgehaald door een auto met chauffeur.

Aan de hand van deze zinnen bespreekt u de behandelde spellingscategorieën. Laat de leerlingen eerst alle werkwoordvormen zoeken, daarna alle persoonsvormen. Laat ze uitleggen waarom je *wordt* schrijft met *dt* en *gaat* met een *t*, terwijl je bij beide woorden een */t/* hoort. Vervolgens gaan de leerlingen op zoek naar de leenwoorden uit de Engelse en Franse Taal, de woorden met *au* en *th*.

U neemt kort de opdrachten 1 tot en met 5 door. Maak van iedere opdracht de eerste zin samen of leg de opdrachten kort uit.

Stellen

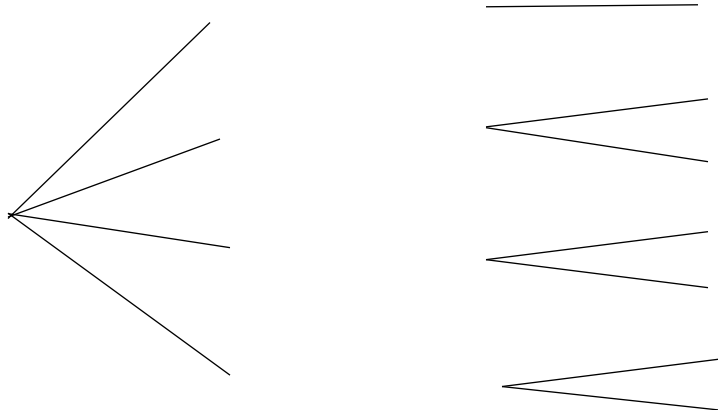
U zegt:

“We gaan vandaag nog een keer oefenen om een samenvatting te maken van een weettekst. Wie kan me vertellen wat het nut is van een samenvatting?”

U laat een aantal leerlingen reageren en stelt daarna het volgende vast:

- Door het maken van een samenvatting kun je de tekst beter begrijpen en onthouden.
- Een samenvatting kun je ook na een langere tijd beter begrijpen dan een schema.
- Een samenvatting is handig bij het voorbereiden van een proefwerk of toets.

U hebt een leeg schema op het bord gezet:

U leest de tekst 'De walvis' bij opdracht 6.1 op bladzijde 62 van het Werkboek voor, terwijl de leerlingen meelesen.

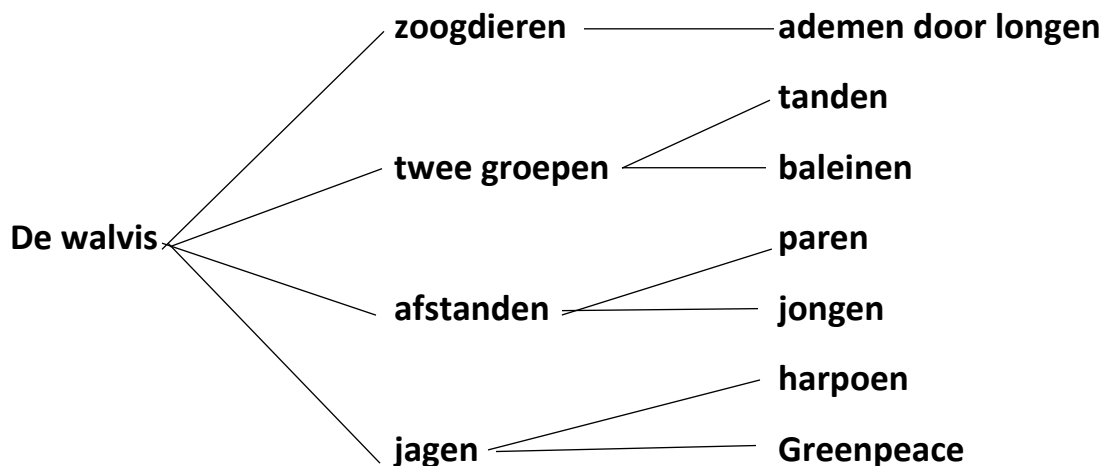
Daarna zegt u:

"We gaan samen het schema van deze tekst op het bord zetten. Hoeveel alinea's heeft de tekst?" (vier)

U stelt de volgende vragen en vult de antwoorden in op het bordschema:

- "Wat is het onderwerp van de tekst?" (de walvis)
- "Wat zijn de deelonderwerpen?" (zoogdieren, twee groepen, afstanden, jagen)
- "Welke kernbegrippen worden er bij elke alinea genoemd?"
(Alinea 1: ademen door longen. Alinea 2: tanden, baleinen. Alinea 3: paren, jongen. Alinea 4: jagen, Greenpeace.)

Het bordschema ziet er nu als volgt uit:

U zegt:

“Jullie gaan nu met behulp van dit schema een samenvatting maken van de tekst. Kijk goed wat belangrijk is en wat je misschien wel weg kunt laten.”

De leerlingen maken zelfstandig opdracht 6.2 en 6.3 op bladzijde 63 van het Werkboek. Waar nodig biedt u individuele hulp.

U controleert en bespreekt de antwoorden.

Taalbeschouwing

U zegt:

“We gaan in deze les nog eens aandacht besteden aan werkwoorden die uit twee korte woorden bestaan, bijvoorbeeld: In de straat waar ik woon, hebben twee families vorige week ruzie gekregen. Dat kwam misschien omdat ze teveel bij elkaar kwamen.
Ze overlópen elkaar.

U zegt:

“Er is ook een spel dat je vast wel kent. Het heet joule. De bedoeling is dat je zonder getikt te worden, moet overlopen.”

U schrijft op het bord:

De kinderen moeten óverlopen (naar de andere kant).

U vat de verschillen tussen beide werkwoorden als volgt samen op het bord:

<u>werkwoord</u>	<u>tegenwoordige tijd</u>	<u>deelwoord</u>
overlópen	overloopt	overlopen (zonder ge-)
óverlopen	loopt over	overgelopen (met ge-)

U zegt:

“Er zijn dus werkwoorden waarbij in het voltooid deelwoord ‘ge-’ voorkomt en voltooid deelwoorden zonder ‘ge-’. Daar krijg je straks bij de opdracht ook mee te maken.”

Afsluitend oefent u met de volgende zinnen:

- 1 Zij de betekenis van dat moeilijke woord. (achterhalen)**
- 2 We hebben de vader (achterhalen)**
- 3 Al gauw was het hele plein(ondersneeuwen)**

4 De tuin met dit weer helemaal (ondersneeuwen)

De leerlingen maken zelfstandig opdracht 7.1 en 7.2 op bladzijde 64 van het Werkboek. Waar nodig biedt u individuele hulp. U controleert en bespreekt de antwoorden.

Leesbegrip

U zegt:

“Ik lees eerst een gedicht voor. Luister goed, want ik stel er zo meteen een aantal vragen over.”

U leest het volgende gedicht voor:

De sprinkhaan

Een sprinkhaan in Scheveningen
wou eens zien hoe ver hij kon springen.
Hij sprong - en toen riep hij: “Sjonge,
ik ben over de zee gesprongen!”

Ze spreken hier een andere taal,
de mensen zeggen hier allemaal
yes en no, niet ja en nee.
Dus zit ik in Engeland over de zee.

Maar of ik nu terug durf te springen
van hier naar Scheveningen?
Nee hoor, dat waag ik toch niet meer,
zo’n sprong lukt maar één enkele keer.”

En dus springt hij nu rond in ’t Engelse gras,
en doet alsof hij altijd al een Engelsman was,
drinkt Engelse thee en kauwt Engelse drop.
Paraplutje steeds bij zich en een hoedje op.

U zegt:

“Dit is een gedicht dat is geschreven door Hans Andreus. We gaan het in deze les nog eens hebben over realistische en niet-realistische teksten. Welk verhaal wordt er in dit gedicht verteld?” (Een sprinkhaan springt over de zee naar Engeland en leeft daar als een Engelsman.)

U laat een aantal leerlingen reageren en stelt vast dat het verhaal in dit gedicht niet echt gebeurd kan zijn. Het is een niet-realistisch gedicht.

U vraagt:

“Waarom kan het verhaal in dit gedicht niet echt gebeurd zijn?”

Een aantal goede antwoorden schrijft u op het bord, bijvoorbeeld:

- Een sprinkhaan kan niet praten.
- Een sprinkhaan kan niet over de zee springen.
- een sprinkhaan kan geen thee drinken.

Afsluitend laat u een leerling het gedicht nog een keer voorlezen.

De leerlingen maken zelfstandig opdracht 8.2 t/m 8.4 op bladzijde 66 van het Werkboek. Waar nodig biedt u individuele hulp.

U controleert en bespreekt de antwoorden.

Woordenschat

U bespreekt de Woordwebben. U laat de leerlingen een uitleg geven van de woorden die ze aangeboden kregen. U laat andere leerlingen helpen met de uitleg. U verbetert en voegt toe indien het nodig is.

Vervolgens maken de leerlingen zelfstandig of in tweetallen de puzzel van opdracht 9 op bladzijde 67 van het Werkboek.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U speelt het spelletje ‘Galgje’ met een aantal doelwoorden van het thema.

Antwoorden	
-------------------	--

Herhaling

Werkboek blz. 59 t/m 61 (Spelling)

1

De leerlingen bedenken zelf samenstellingen met de gegeven woorden.

2

1 De auto staat voor het restaurant.

2 De chauffeur is flauw van het lang wachten.

3 Hij wil met zijn vrouw naar de schouwburg.

4 Hij drinkt het liefst ijskoud water.

5 In de pauze haalt hij voor zijn vrouw en buurvrouw koffie.

3

bibliotheek, saxofoon, ex, explosie, aquarium, thema, expres, box, examen, exemplaar, methode, thuis, theater, thee, extra, staafmixer

4

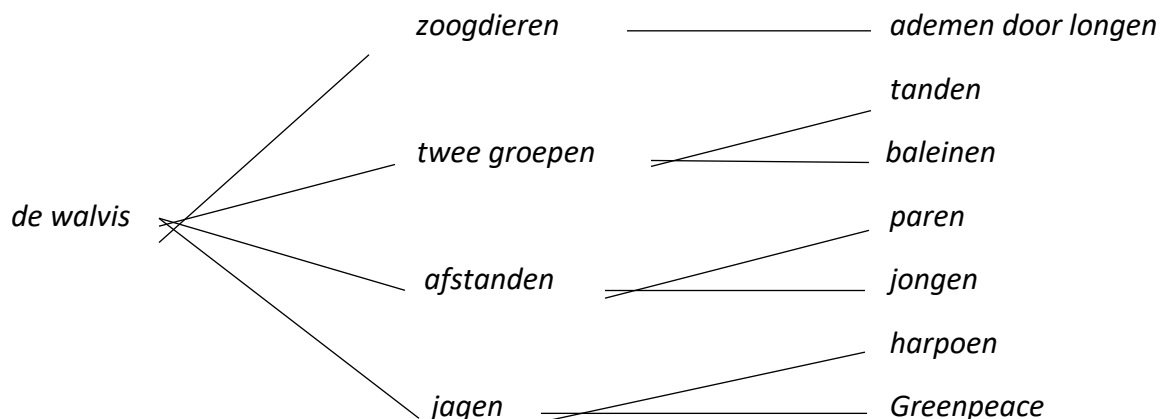
- 1 De meester legt het nog steeds uit.
- 2 Juan vindt het moeilijk.
- 3 Hij vraagt het aan zijn buurman.
- 4 Die zegt : "Ik word er niet goed van."
- 5 "Je zeurt steeds."
- 6 "Dat vind ik niet leuk hoor!"
- 7 "Flauw hoor!", moppert Juan.
- 8 Dat hoort de meester.
- 9 Hij loopt naar Juan toe.

5

- 1 Daar stond de meester al voor hem.
- 2 "Praatte je in jezelf, Juan?, vroeg hij?"
- 3 "Ik snapte het niet", antwoordde Juan.
- 4 De meester wachtte en keek hem aan.
- 5 "Ik dacht dat ik wat anders hoorde."
- 6 "Ik had het tegen hem", zei Juan.
- 7 De meester liep verder en Juan stootte zijn buurman aan.
- 8 "Hoe schrijf je sto(o)t(t)e? Met één t of met twee t's?"
- 9 "Met twee t's en met twee o's. Anders stond er stotte of stote."

Werkboek blz. 63 (Stellen)

6.2

6.3

een geschreven samenvatting van de tekst. Bijvoorbeeld:

Walvissen zijn zoogdieren die ademen met hun longen. Er zijn tandwalvissen en baleinwalvissen die op verschillende manieren hun voedsel vangen. Walvissen trekken naar warme zeeën om te paren en om jongen ter wereld te brengen. Vroeger jaagde men met een harpoen op walvissen. Dankzij Greenpeace is dat nu een stuk minder.

Werkboek blz. 64 (Taalbeschouwing)**7.1**

- 1 De speler speelt de bal over naar een medespeler.
- 2 Hij heeft de bal naar een medespeler overgespeeld.
- 3 Ze laat haar zusje bij het clubhuis achter.
- 4 Ze werd bij het clubhuis achtergelaten.

7.2

- 1 De weerman voorspelt veel regen.
- 2 Voor morgen heeft hij ook een storm voorspeld.
- 3 Dat team is zo goed dat ze al hun tegenstanders overspelen.
- 4 Ze hebben al zes teams overspeeld.

Werkboek blz. 66 (Leesbegrip)**8.3**

a Het verhaal in dit gedicht kan echt gebeurd zijn.

8.4

bijvoorbeeld:

Dit gedicht is realistisch, omdat iemand echt op een wandelende tak kan gaan staan.

Werkboek blz. 67 (Woordenschat)**9**

1 contact, 2 zeug, 3 beer, 4 ram, 5 teef, 6 reu, 7 bestrijden, 8 verjagen, 9 leiderschap, 10 onderdanig, 11 ongedierte, 12 omnivoor, 13 functie, 14 benoeming, 15 communiceren, 16 ooi, 17 rangorde, 18 overlast.

		o	z	e	u	g								
c		v				c	o	n	t	a	c	t	f	
o		e				r	a	m					u	
m		r			o								n	
m		l			o	r							c	
u	b	a			i	a	t	e	e	f			t	
n	e	s		o	m	n	i	v	o	o	r		i	
i	n	t			g								e	
c	o	r	e	u		o				b	e	e	r	
e	e	b	e	s	t	r	i	j	d	e	n			
r	m	o	n	g	e	d	i	e	r	t	e			
e	i		o	n	d	e	r	d	a	n	i	g		
n	n	v	e	r	j	a	g	e	n					
	g	l	e	i	d	e	r	s	c	h	a	p		

Verdieping

Werkboek blz. 68 (Taalbeschouwing)**10**

1	2	3
woord + woord	woorddeel + woord	woord + woorddeel
leeuwentemmer	wantoestand	slangetje
nachtverblijf	herinrichting	gevaarlijk
wildrooster	ontlopen	aanhalig
vluchtgedrag	ontoegankelijk	tekening
schutkleur	beplanten	bangerik

Werkboek blz. 69 (Taalbeschouwing)**11**

waarschuwingsschot
 verdovingsgeweer
 uitwisselingsprogramma
 bewakingsdienst
 bezoekerscentrum

Werkboek blz. 70 (Taalbeschouwing)**12**

1 doorlopen	5 achtervolgd
2 doorgelopen	6 ondergelopen
3 kruist door	7 doorzoekt
4 doorkruist	8 zoek door

Werkboek blz. 72 (Taalbeschouwing)**13.2**

onderwerp	gezegde	persoonsvorm
1 De ouders van Eliza	hebben genomen	hebben
2 Ze	hebben aangeschaft	hebben
3 Hun dochter	had gezeurd	had
4 Eliza en haar vriendin	waren geweest	waren
5 Eliza's vader	heeft getimmerd	heeft
6 Hij	had gekocht	had
7 Het konijn	is gevoerd	is
8 Ze	heeft ververst	heeft
9 Haar ouders	hadden toegekeken	hadden
10 Ze	hadden verwacht	hadden

Werkboek blz. 73 (Taalbeschouwing)**14.1**

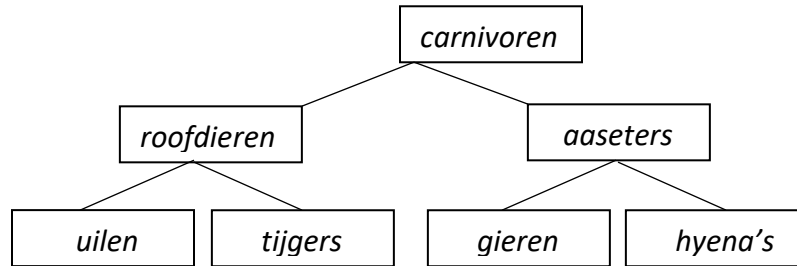
achterpoot - uitroeien - dierenbescherming - kerkuil - jachttopziener - wegvluchten - lichtbak - vluchtroute
 – camouflagekleuren

14.2

eigen vondsten

Werkboek blz. 74 (Woordenschat)

15

Werkboek blz. 75 (Woordenschat)

16

- 1 Een herbivoor is een planteneter.
- 2 omdat het herkauwers zijn
- 3 encyclopedie van Vragen en Antwoorden

Werkboek blz. 76 en 77 (Woordenschat)

17

1 bio-industrie	biologisch vlees
kleine hokken	veel ruimte
verzorging kost weinig	duur
goedkoop	natuurlijke manier
- 2 In een kroket of frikandel zit vlees uit de bio-industrie, omdat de producten anders veel te duur zouden zijn.
 - 3 vanwege de prijs. Eiersalades met eieren van kippen uit een legbatterij zijn veel goedkoper.
 - 4 persoonlijk antwoord

Lesinhoud

- De leerlingen maken met de hele klas een dierenencyclopedie. Zij overleggen in tweetallen over hun voorkennis en wat ze willen weten over het gekozen dier (spreken en luisteren). Dit wordt opgeschreven (stellen). Zij zoeken in tweetallen informatie op internet over het gekozen dier (internetvaardigheden en lezen). Met de opgedane kennis schrijven zij een korte weettekst (stellen).

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 78 t/m 84

Vorbereiding

- U zorgt dat u eventueel terecht kunt in het computer-/internetlokaal.
- U legt kladblaadjes klaar.
- U zorgt voor een dierenencyclopedie.

Start	5
--------------	----------

U laat de leerlingen de kافت van een dierenencyclopedie zien en vraagt:

“Wie weet wat dit voor een boek is en wat je hierin kunt vinden?”
(Een dierenencyclopedie geeft informatie, in meestal niet al te lange teksten, over dieren. Meestal staan de dieren geordend van de letter A tot en met de letter Z.)

U laat de dierenencyclopedie zien en maakt duidelijk hoe die is opgebouwd.

U zegt:

“Tegenwoordig gebruiken we meestal het internet om iets op te zoeken als we over een onderwerp wat meer willen weten. Waarom kan een boek zoals een dierenencyclopedie toch handig zijn om in de klas te gebruiken?”
(bijvoorbeeld: geen internet op school, altijd bij de hand)

Kern – Instructie	35
--------------------------	-----------

U zegt:

“We gaan vandaag zelf een dierenencyclopedie maken. In tweetallen ga je bedenken over welk dier je het wilt doen en wat je er al over weet. Maar ook wat je er nog meer over wilt weten. Dat kun je dan op internet opzoeken.”

U stelt de tweetallen samen en laat de leerlingen drie dieren opschrijven waar ze een korte tekst over zouden willen schrijven. U kunt kiezen voor dieren die op Aruba voorkomen of voor dieren in het algemeen.

U inventariseert de dieren op het bord door de tweetallen één van de drie dieren te laten noemen. Wanneer een dier al op het bord staat, moeten de tweetallen een ander dier van hun lijstje kiezen om dubbele dieren te voorkomen. Vervolgens licht u kort de opdrachten 1 t/m 8 op bladzijde 78 t/m 84 van het Werkboek toe.

Bij opdracht 6 is het de bedoeling dat de tweetallen vooraf bespreken welke informatie ieder lid over het gekozen dier gaat opschrijven. De teksten moeten elkaar aanvullen. Bij opdracht 7 moet er één complete tekst worden geschreven waarin de individuele bijdragen uit opdracht 6 worden verwerkt. De deelonderwerpen mogen in een andere volgorde worden weergegeven dan oorspronkelijk het geval was.

De leerlingen gaan in tweetallen aan het werk. U loopt rond en helpt waar nodig. (Voor extra informatie kan ook contact opgenomen worden met Parke Arikok: <https://www.arubanationalpark.org>, e-mail: info@arubanationalpark.org of telefoon: 585-1234)

Indien er niet genoeg computers/laptops aanwezig zijn is het aan te bevelen om een rooster te maken voor alle tweetallen om informatie op te zoeken op internet. Eventueel kunnen ook mobiele telefoons gebruikt worden.

Als de leerlingen klaar zijn met hun dierenencyclopedie pagina('s) gaan ze opdracht 8 samen bespreken. Hiertoe stelt u groepjes van drie of vier samen.

Hierna worden met de hele klas ervaringen uitgewisseld. Vragen hierbij kunnen zijn:

- Was het moeilijk om informatie te vinden op internet? Waarom wel/niet?
- Hoe heb je op internet gezocht?
- Heb je voldoende informatie gevonden of juist te weinig of te veel? Hoe loste je dat op?
- Wat zou je de volgende keer anders doen?
- Wat zou je volgende keer zeker weer doen?

Tenslotte laat u nog een aantal teksten voorlezen. U verzamelt alle teksten en maakt er een 'encyclopedie' van door ze te bundelen in bijvoorbeeld een snelhechter.

U laat de leerlingen hun mening over de les geven met argumenten. Welke activiteit vonden ze het leukste?

Didactische tip:

U kunt deze les ook over meerdere dagen uitspreiden door ze eventueel te koppelen aan andere lessen zoals kennis der natuur of maatschappijleer bijvoorbeeld.

Bijlagen

- **Toetsbladen thema 8**
- **Controletoets dictee thema 8**
- **Alfabetische woordenlijst thema 8**
- **Spellinghulp**

Toetsbladen

Controle toets thema 8

Alfabetische woordenlijst thema 8

Woordenlijst Thema 8

1. aard, de
2. amper
3. beer, de
4. belemmerd
5. bestrijden
6. betrouwbaar
7. bewegingsruimte, de
8. bijenkorf, de
9. bio-industrie, de
10. carnivoor, de
11. communiceren
12. contact hebben
13. dieet, het
14. experiment, het
15. export, het
16. geslacht, het
17. herbivoor, de
18. illegaal
19. indringer, de
20. informatiebron, de
21. invoeren
22. jager, de
23. kolonie, de
24. leefgemeenschap, de
25. legaal
26. legbatterij, de
27. leiderschap, de
28. leugen, de
29. leugenaar, de
30. leugendetector, de
31. leugen doorzien, de
32. luis, de
33. mannetje, het
34. op elkaar afstemmen
34. omnivoor, de
35. onderdanig
36. ongedierte, het
37. ooi, de
38. op elkaar afstemmen
39. overlast, de
40. proefkonijn, het
41. raadplegen
42. ram, de
43. rangorde, de
44. reu, de
45. soortgelijk
46. stroper, de
47. teef, de
48. teren op
49. territorium, het
50. uittesten
51. verbranding, de
52. verdedigen
53. vergissing, de
54. verjagen
55. verteren (van voedsel)
56. vrouwtje, het
57. waarheid, de
58. waarheid achterhalen, de
59. zeug, de
60. zich niet verroeren
61. zwerm, de

Spellinghulp

Woordenlijst**Woorden met /k/ = c**

accent	collecte	contant	inspectrice
accu	collecteren	contributie	locomotief
acteur	collectie	controle	macaroni
actie	collega	coupé	microfoon
actief	combinatie	couplet	microscoop
activiteit	comité	creatief	musical
actrice	commandant	crème	narcose
advocaat	commentaar	crêpepapier	perfect
alcohol	commissaris	crisis	plastic
bacterie	commissie	cursus	postcode
bioscoop	competitie	dialect	product
cactus	compleet	dictee	project
cadeau	compliment	direct	reactie
café	componiste	directeur	reclame
cake	compost	directie	record
camera	computer	directrice	risico
camping	concentreren	disco	seconde
capuchon	concert	discotheek	speculaas
caravan	conciërge	discussie	succes
cavia	conclusie	economie	tractor
chocolade	concreet	effect	truc
circuit	concurrent	excursie	verticaal
circus	conducteur	excuus	viaduct
clown	conductrice	ijsco	
club	confetti	insect	
cola	contact	inspecteur	

Woorden met /s/ = c

accent	circuit	feliciteren	procent
actrice	circus	feliciteren	proces
ambulance	cirkel	financieel	provincie
cel	citroen	inspectrice	recept
cent	concentreren	lucifer	speciaal
centimeter	concert	medicijn	specialist
centraal	conciërge	narcis	specialiteit
centrum	december	officier	
cijfer	elektriciteit	precies	

Woordenlijst**Woorden met /zj/ = g**

asperge	etage	horloge	passagier
bagage	etalage	lekkage	slijtage
centrifuge	garage	logé	spionage
conciërge	giraf	logeren	stage
energie	giraffe	manege	vitrage

Woorden met /sj/ = ch

capuchon	China	chocolade	machinist
champignon	Chinees	douche	marcheren
chauffeur	chip	douchen	parachute
chef	chips	lunch	rechercheur
chimpansee	chirurg	machine	

Woorden met /g/ = ch

ach	glimlachen	juichen	och
belachelijk	goochelaar	kachel	pech
chaos	goochelen	kuchen	pochen
chemisch	joch	lachen	techniek
echo	jochie	lichaam	toch
giechelen		noch	zich

Woorden met /ie/ = i

abrikoos	chirurg	experiment	indiaan
activiteit	citroen	expositie	ingenieur
Afrika	combinatie	fabrikant	intelligent
alinea	comité	familie	januari
Amerika	competitie	februari	jubileum
aquarium	compliment	feliciteit	juli
artikel	confetti	feliciteren	juni
aspirine	contributie	figuur	justitie
autoritair	crisis	file	kampioen
bami	dia	finale	kantine
benzine	dialect	financieel	kapitein
bibliotheek	diamant	frituren	kievit
bikini	dieet	giraf	kilo
biologie	diploma	giraffe	kiosk

Thema 8

Wat doet dat beest nou?

bioscoop	direct	giro	klarinet
bizar	directeur	gitaar	klimaat

Woordenlijst

cavia	directie	halvarine	krioelen
centimeter	directrice	horizon	kritiek
centrifuge	dirigent	hygiëne	lampion
champignon	dominee	idee	lawine
China	elektriciteit	idiot	limonade
Chinees	etiket	imiteren	liniaal
liter	officier	repetitie	studio
lucifer	olifant	riool	Suriname
macaroni	ordinair	risico	surprise
machine	organisatie	rivier	taxi
machinist	pagina	routine	televisie
margarine	pensioen	ruïne	titel
materiaal	periode	serieus	tosti
maximaal	piano	sigaar	tribune
medicijn	piloot	sigaret	triplex
meubilair	piste	sinaasappel	uniform
miauwen	pistool	sirene	verticaal
microfoon	podium	situatie	via
microscoop	politie	ski	viaduct
militair	politiek	souvenir	video
minimum	positie	speciaal	videotheek
minister	positief	specialist	violist
ministerie	president	specialiteit	viool
minuut	prieel	spinazie	visite
muzikant	prima	spion	vitamine
nasi	privé	spionage	vitrage
niveau	radio	stadion	

Woorden met y

baby	hockey	playback	systeem
dynamo	hyena	pony	type
Egypte	hygiëne	pyjama	gameboy
hypnose	sorry	typisch	
gymnastiek	jury	symbool	volleybal
gymzaal	mayonaise	sympathiek	yochurt

Thema 8

Wat doet dat beest nou?

hobby mysterie synoniem

Woordenlijst

Woorden met ei

aanreiken	eiland	leiden	scheidsrechter
aardbei	eind	leiding	sein
activiteit	eindelijk	marsepein	seizoen
afscheid	eisen	mei	specialiteit
allebei	elektriciteit	meid	steiger
allerlei	feit	meisje	steil
arbeider	fontein	omleiden	terrein
bedreigen	geheim	overeind	trein
begeleiden	geit	paleis	uitbreiden
beide	gewei	peil	vallei
bereid	hei	peinzen	veilig
bereiken	heide	plein	verscheidene
breien	heilig	pleister	verspreiden
dreigen	heimwee	porselein	voorbereiden
dweil	hoeveelheid	prei	vrijheid
ei	inleiding	refrein	wei
eigen	kapitein	reiger	weide
eigenaar	karwei	reis	weigeren
eigenlijk	keihard	reizen	weinig
eigenschap	keizer	reiziger	zei
eigenwijs	klei	Romein	zeil
eik	klein	scheiden	

Woorden met ij

aardrijkskunde	begrijpen	bijbel	blijken
altijd	belangrijk	bijl	blijven
andijvie	beschrijven	bijna	boerderij
azijn	bevrijden	bijten	brij
bakkerij	bevrijding	bijvoorbeeld	cijfer
batterij	bewijs	bladzijde	dijk
bedrijf	bij	blij	dikwijls
dozijn	lijden	rijk	uitwijken
drijven	lijf	rijm	verdwijnen
drukkerij	lijken	rijp	vergelijken

Thema 8

Wat doet dat beest nou?

eigenwijs	lijm	rijst	verschijnen
fijn	lijn	schijf	verwijten
Frankrijk	lijst	schijnen	vijand
gelijk	lijster	schilderij	vijf

Woordenlijst

glijden	maaltijd	schrijven	vijver
gordijn	maatschappij	slijpen	vlakbij
grijnzen	medelijden	slijtage	vrij
grijpen	medicijn	slijten	vrijdag
grijs	mij	slijterij	vrijheid
hij	mijn	smijten	waarschijnlijk
hijgen	nijdig	snijden	wedstrijd
hijsen	nijlpaard	spijker	wij
ijs	nijptang	spijt	wijd
ijsco	onbeschrijfelijk	stijf	wijfe
ijverig	onderwijs	stijgen	wijk
ijzel	ontbijt	stijl	wijn
ijzer	opzij	strijd	wijs
jij	padvinderij	strijkijzer	wijzen
kijken	Parijs	tamboerijn	wijzer
knijpen	partij	tapijt	woestijn
konijn	pijl	tegelijk	wrijven
kozijn	pijn	terwijl	zij
krijgen	pijp	tevoorschijn	zijde
krijzen	praktijk	tijd	zijn
krijt	prijs	tijdens	zwijgen
kwijt	ravijn	tijger	
leeftijd	rij	Turkije	
lekkernij	rijden	twifelen	

Woorden eindigend op ice

actrice	conductrice	directrice	inspectrice
---------	-------------	------------	-------------

Woorden met x

box	exemplaar	expres	saxofoon
claxon	experiment	extra	soundmix
ex-	expert	fax	taxi

Thema 8

Wat doet dat beest nou?

examen	explosie	luxe	textiel
excursie	export	maximaal	triplex
excuus	expositie	mixer	

Woordenlijst

Woorden met th

apotheek	marathon	thema	thermostaat
bibliotheek	methode	theorie	thuis
discotheek	sympathiek	therapie	videotheek
enthousiast	theater	thermometer	
katholiek	thee	thermosfles	

Woorden met q

aquarium	quiz
----------	------

Woorden met /p/ = b

abnormaal	club	krab	web
absoluut	eb	slab	website
ambtenaar	heb	slib	

Woorden die met wr beginnen

wraak	wrat	wrijven	wroeten
wrak	wreed	wringen	

Leenwoorden uit het Engels

barbecueën	drugs	lunch	skaten
bungalow	e-mail	mailen	skeeleren
cake	flat	make-up	soundmix
camping	gameboy	musical	sticker
caravan	gamen	paperclip	surfen
chatbox	goal	plastic	tackelen
chatten	hockey	playback	tank
chip	interview	race	team
chips	jack	rails	trainen
coachen	joggen	shampoo	tram
computer	jury	shop	T-shirt
crossen	keeper	shoppen	video

Thema 8

Wat doet dat beest nou?

cup	ketchup	show	volleyball
downloaden	laptop	skateboarden	weekend

Woordenlijst

Leenwoorden uit het Frans

auteur	chauffeur	envelop	niveau
biscuit	circuit	etui	paraplu
blouse	conciërge	jus	portemonnee
bureau	detail	mayonaise	punaise
cadeau	diner	medaille	record
champignon	douche	milieu	toilet

Woorden met é, è of ê

blèren	coupé	hé	oké
café	crème	hè	privé
comité	crêpepapier	logé	volière

Woorden eindigend op een niet- of moeilijk verlengbare d

altijd	gereed	iemand	zand
bloed	geweld	moed	
geduld	grind	niemand	
geld	grond	verstand	

Woorden met au

applaus	chauffeur	klauw	pauzeren
au	dauw	lauw	rauw
augurk	flauw	miauwen	restaurant
augustus	gauw	nauw	sauna
auteur	grauw	nauwelijks	saus
auto	kabeljauw	nauwkeurig	snauwen
autoritair	kauwen	paus	wenkbrauw
benauwd	kauwgom	pauw	
blauw	klauteren	pauze	

Woorden met /oe/ = ou

blouse	douche	journalist	souvenir
coupe	douchen	retour	tournee
couplet	enthousiast	route	

Thema 8

Wat doet dat beest nou?

douane journaal routine

Woordenlijst

Woorden op air

autoritair militair ordinair populair
meubilair miljonair

Woorden met een niet-geschreven /w/

duel egoïst januari ruïne
duet eventueel kanoën situatie
duo februari oase

Woorden met een niet-geschreven /j/

alinea jubileum piano spion
biologie kampioen podium spionage
bioloog kiosk prieel stadion
bioscoop krioelen radio studio
creatief lampion reactie theater
 liniaal reageren theorie
financieel materiaal riool via
hyena miauwen serieus viaduct
hygiëne museum speciaal videotheek
idiot pensioen specialist violist
indiaan periode specialiteit viool
ingenieur

Bijzondere inprentwoorden

afschuwelijk burgemeester onnozel vanmiddag
afval datum ontdekken vanmorgen
applaus kostbaar postzegel verrassing
beantwoorden onmiddellijk sieraad
bijzonder onmogelijk stiekem

Woorden met f

afschuwelijk gefeliciteerd oefenen tafel
afval grafiek onbeschrijfelijk telefoon
alfabet informatie perfect twijfelen
begrafenis koffie plafond uniform

Thema 8

Wat doet dat beest nou?

fotograferen

luifel

professor

wafel

Woordenlijst

Woorden met s

asiel

resultaat

ruisen

vreselijk

bliksem

ritselen

Woorden met z

aarzelen

gymzaal

ontzettend

roze

azijn

horizon

oorzaak

stofzuiger

bazaar

jazeker

opzetten

suizen

bijzonder

kozijn

opzoeken

verzamelen

bizar

langzaam

peinzen

zichzelf

duizelig

mezelf

plezier

(tot) ziens

duizend

muziek

postzegel

gezond

muzikant

puzzel

grijzen

onnozel

reiziger

Regels om te onthouden

1 Woorden met d of t

- Als de eindklank van een woord (als het geen persoonsvorm is) een /t/ is, maak je het woord langer. Als je een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een *d*.
hand – handen

Let op: Bij persoonsvormen mag de verlengingsregel niet toegepast worden. Hier gelden de persoonsvormregels.

2 cht

- Als je na een korte klank /gt/ hoort, dan schrijf je *cht*, behalve bij *ligt*, *legt*, en *gelegd*, *zegt* en *gezegd*, *vlagt* en *gevlagd*.
lacht

Regels om te onthouden

3 sch

- Als je aan het begin van een woord /sg/ hoort, schrijf je altijd *sch*.
school

4 g(t) of ch(t)

- Als je na een lange klank of na een tweetekenklank een /g/ hoort, schrijf je een *g*, behalve bij juichen, giechelen, goochem en goochelen.
plaagt – zwoegt

5 ng of nk

- Als je na een /ng/-klank een /k/-klank hoort (/ngk/), schrijf je *nk*.
bedenken

6 open of gesloten lettergreep

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een lange klank, dan schrijf je hem met één klinker (verenkelingsregel)

molen

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een korte klank, dan schrijf je een dubbele medeklinker (verdubbelingsregel).

kikker

Regels om te onthouden

7 f wordt ff of v en s wordt ss of z

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de verdubbelingsregel geldt bijna altijd met *ff* of *ss*.
straf – straffen, huismus – huismussen

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de verenkeliingsregel geldt bijna altijd met *v* of *z*.
stokdoof – stokdove, kaas – kazen

8 /u/-klank

- Als je een */u/* hoort op een lage stemtrap, dan schrijf je een *e* en als je een */u/* hoort op een hoge stemtrap schrijf je een *u*.
vroeger – geluk

9 ij en lijk

- Als je */luk/* hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *lijk*, maar niet bij *geluk*.
makkelijk

- Als je */ug/* hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *ig*, maar niet bij terug.
aardig

Regels om te onthouden

10 eer, oor en eur

- Je hoort */ir/, /or/ of /ur/*, maar je schrijft *eer, oor* of *eur*.
speer – koor – deur

11 aai, ooi en oei

- Je hoort */aaj/, /ooj/ en /oej/*, maar je schrijft *aai, ooi* en *oei*.
zwaaien – mooi – bloei

12 uw, ieuw, eeuw, auw, ouw

- Als er aan het einde van een woord of woorddeel een *w* staat, komt er altijd een *u* voor.
ruw – nieuw – leeuw – pauw – bouwen

13 tie

- Hoor je aan het einde van een woord */tsie/*, dan schrijf je *tie*.
politie
- Hoor je aan het einde van een woord */sie/* en daarvoor een medeklinker, dan schrijf je *tie*.
actie

14 heid

- Hoor je */heit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je altijd *heid*.
gladheid

15 tijd of teit

- Hoor je */teit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je *tijd* als het woord met de kloktijd te maken heeft. Als dat niet zo is, schrijf je *teit*.
lentetijd – kwaliteit
-
-

16 isch of ische

- Hoor je */ies/* aan het einde van een woord of woorddeel, dat bij verlenging */iesu/* wordt, dan schrijf je *isch* of *ische*.
Behalve bij Fries – Friese. En bij woorden zoals vies – vieze en precies – precieze, omdat je een */z/* hoort in plaats van een */s/*.
praktisch
-
-

17 afbreken

- Samengestelde woorden worden afgebroken tussen de twee (samenstellende) woorden.
ijs – vrij
-
- We breken af tussen twee lettergrepen. De lettergreepgrens hoor je als je het woord in klankgroepen uitspreekt.
spre – ken
-
- Als op een lettergreepgrens twee medeklinkers staan, moet het woord tussen die twee medeklinkers worden afgebroken. (Let op: Als de verdubbelingsregel van toepassing is, wordt het woord tussen de dubbele medeklinker afgebroken.)
wer – ken, straf – fen
-

Regels om te onthouden

- Bij de combinatie *ng* en *nk* wordt afgebroken tussen de *n* en de *g* of de *n* en de *k*.
zin – gen, zin – ken

- Bij de lettergrepen *aai*, *ooi* en *oei* wordt afgebroken na de *i*.
aai – en, roei – en, gooi – en

- Bij de lettergrepen *uw*, *ouw*, *auw*, *ieuw* en *eeuw* wordt afgebroken tussen de *u* en de *w*.
ru – we, trou – wen, kau – wen, nieu – we, eeu – wig

- Woorden met een achtervoegsel worden afgebroken op de grens van het grondwoord en het achtervoegsel.
tent – je

18 tussen –n

In een samenstelling schrijf je een tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling een meervoud op *–en* is:
boekenkast

- het eerste deel van de samenstelling al op *–en* eindigt
keukentrap

Regels om te onthouden

Je schrijft geen tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling geen meervoud heeft;
tarwebrood
-

- je bij de meervoudsvorm van het eerste deel kunt kiezen tussen een meervoud op *n* en een meervoud op *s*;
groentesoep
-

- het eerste deel van de samenstelling geen zelfstandig naamwoord is;
rodekool – spinnewiel
-

- het eerste deel van de samenstelling een versterkende betekenis heeft
apetrots
-

- het eerste deel van de samenstelling naar een persoon of zaak verwijst die in de gegeven context uniek is.
zonnestraal – Koninginnedag
-

19 tussen-s

In een samenstelling schrijf je een tussen-*s* als:

- het eerste deel niet op een *s* eindigt en het tweede deel er niet mee begint, maar je wel een /*s*/ hoort.
bakkerswinkel
-
-

Let op bij:

- samenstellingen waarbij het eerste deel op een *s* eindigt en het tweede deel ermee begint;
huisspin

Regels om te onthouden

- samenstellingen waarbij het eerste deel niet op een s eindigt maar het tweede deel er wel mee begint. Hierbij wordt wel de tussen-s geschreven, omdat die ook geschreven wordt in andere samenstellingen met het eerste deel.

dorpsstraat

20 koppelteken

Je gebruikt een koppelteken bij:

- samenstellingen die je verkeerd kunt uitspreken omdat er twee klinkers naast elkaar komen te staan;

na-apen

- aardrijkskundige namen;

Noord-Brabant

- samenstellingen met losse letters of cijfers;

cd-hoesje, 12-jarige

- samenstellingen met een voorvoegsel zoals ex, privé, oud.

ex-man, oud-minister

Let op: telwoorden krijgen geen koppelteken

tweëntwintig

Regels om te onthouden

21 Hoofdletters

Hoofdletters worden geschreven:

- aan het begin van elke zin;
De zon schijnt het hele jaar door.
- in de indirecte rede;
Lieke schreeuwt: 'Ik kom toch niet!'
- bij eigennamen;
Jean Maduro, Wendy de Cuba, mevrouw De Cuba
- bij aardrijkskundige namen;
Aruba, Nederland, Australië
- bij namen van feestdagen, talen en dialecten;
Kerstmis, Papiamento, Limburgs
- bij namen van verenigingen, instellingen, winkels en bedrijven;
het Rode Kruis, Wema
- bij namen van merken, kranten, boeken en tijdschriften;
Coca-Cola, Amigoe
- bij namen van straten, pleinen, kerken, gebouwen, en dergelijke.
Kerkstraat

22 woordtekens

Een trema gebruik je:

- wanneer twee of meer klinkers achter elkaar worden geschreven en dit tot een foute uitspraak kan leiden. Het trema komt dan op de beginletter van de nieuwe lettergreep.
knieën, ruïne, zeeën
-
-

Let op:

- samenstellingen krijgen geen trema. Een uitzondering hierop vormen de telwoorden.
na-apen, zee-egel, tweeëntwintig

Regels om te onthouden

Een apostrof gebruik je:

- wanneer een s wordt toegevoegd aan woorden die eindigen op één van de enkele klinker *a, i o, u* of *y*.
video's, baby's, ski's, Angela's kamer
-
-

23 de persoonsvormregels

- Als je aan het einde van een persoonsvorm een /t/ klank hoort, dan schrijf je ook een *t*, behalve bij *had, deed, stond* en *den*-werkwoorden.
Twan speelt met Yasmin
- De verledentijdsvormen van *ten*- en *den*-werkwoorden schrijf je wanneer er geen sprake is van klankverandering, met *tt* of *dd*.
Het huis brandde helemaal af.
Floor stootte haar knie tegen de tafel.
- De verleden tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden waarbij sprake is van klankverandering, eindigt altijd op *-d*.
Lieke hield de winkelwagen vast.
- De tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden eindigt op *-d* als:
 - er ik in de zin staat;
Ik laad de winkelwagen vol.
 - er sprake is van een achtergeplaatst je of jij;
Laad jij de winkelwagen vol?
 - er sprake is van gebiedende wijs
Laad de winkelwagen vol.

In alle andere gevallen eindigt de tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden op *dt*.

Moeder laadt de winkelwagen vol.

24 Engelse werkwoorden die in de Nederlandse taal worden gebruikt

- Voor Engelse werkwoorden gelden dezelfde persoonsvormregels als voor Nederlandse werkwoorden.
skateboarden – ik skateboard, jij skateboardt, ik skateboardde, ik heb gskateboard
- Let op bij werkwoorden waarbij de ik-vorm op *e* eindigt.
gamen – ik game, jij gamet, ik gamede, ik heb gegamed

Regels om te onthouden

25 meervouden

- Eindigt een woord op een lange klank die we met één letterteken schrijven, dan krijgt het woord in het meervoud 's.
agenda's, risico's, baby's

- Eindigt een woord op *ee, é, e (/u/)* of een tweetekensklank, dan komt de *s* er in het meervoud aan vast.
dominees, tralies, bureaus, logés, tantes

- Als de laatste lettergreep van een woord dat eindigt op *(er)ik, es (/us/)* of *it* weinig klemtoon heeft, dan wordt de laatste letter in het meervoud niet verdubbeld.
viezeriken – luiwammesen

26 verkleinvormen

- Als een woord eindigt op een lange klank (geschreven als *a, é, ee, o, u, i*), dan wordt het verkleinwoord met een dubbele klinker geschreven.
mama – mammaatje, stro – strootje

Let op:

- De *é* wordt in het verkleinwoord *ee* zonder accentteken, en de *i* (uitgesproken als */ie/*) aan het eind van een woord wordt in het verkleinwoord *ie*.
- Woorden die op *ng* eindigen krijgen in de meeste gevallen *-nkje* op het eind, maar er zijn ook uitzonderingen op *-ngetje*. Het is goed te horen of verkleinwoorden op *-nkje* of *-ngetje* eindigen.
ketting – kettinkje, kring - kringetje

Persoonsvorm-kaart

Spelling Groep 7

Taal leesland

